

ANALELE DOBROGEI

REVISTA SOCIETĂȚII CULTURALE DOBROGENE

Director: C. BRĂTESCU

Sumarul:

- I. N. Roman*: Drapturi ce trebuiesc valorate.
Ion Benteoiu: Cântece de H. Heine.
M. Pricopie: Scutitul; Inșulta, Căne rătăcitor, Reflux (Ed. Haraucourt).
Gh. Toma: Visul lui Sopo.
Aurel Benteoiu: Dedicatie, Romanță; Cântec (din Chamisso),
 O zi s'a dus (din Longfellow).
Dr. George Ulieru: Lacul Tekirghior.
Salsovia: Copistul.
Jules Barbier: Ch. Robert: Notă asupra unor antichități
 culese în 1855 la Constanța.
M. Pricopie: Bătrânul, La Fereastră, S'aștern pe inimi.
C. Brătescu: Contribuțiuni la studiul deltei Dunărene.
Dr. G. Ulieru: Ernest Renan: Guvântare la mormântul lui
 Ivan Turghenieff.
I. Dumitrescu-Frasin: Valmy, Și prin somn I, Dorul.
G. D. Petrescu: Tudor Vladimirescu.
I. Dumitrescu: Folklor din Pervelia: Cântece tătărești,
 Cântec turcesc, Povestea rândunicii, Chelul cu noroc.
Trahim Cuzmici: Folklor lipovenesc din Caracolum —
 Constanța.
Mândru: Insula, In fața mării.
Mihail Straje: Cetatea, Corabia.
Georgescu-Theologu: Și noi cu vremea..
Vasile Helgiu: Școala în aier liber și ta soare, de P. Armand-
 Delille și Ph. Wapler (traducere).
Ioan N. Roman: O „eroare” că nu pare a fi eroare.
Scrisori: V. Bogrea; C. S. Nicolăescu-Plopșor.
Redacția: Apel către preoții și învățătorii de la sate (Lelchur)

DREPTURI CE TREBUESC VALORATE

IN RAPORT CU COLONIZAREA ȘI SCHIMBAREA
REA TOPONIMIEI ÎN DOBROGEA-NOUĂ.

Directorul „Analelor Dobrogei“, d-l Const. Brătescu, aduce în discuție, în ultimul număr al revistei, două probleme dobrogene foarte importante, ce au între ele o strânsă legătură: *toponimia* și *colonizarea* Dobrogei.

Nu trebuie să stăruim prea mult asupra interesului național și de actualitate ce înfățișează aceste două probleme.

Oricine ia în mână o hartă a Dobrogei și își aruncă privirea asupra denumirilor de sate, de lacuri, de dealuri, de păduri, de ape, etc., e în drept să se întrebe dacă se găsește într'adevăr în fața unei provincii românești. Și aceasta pentru că puțini știu, și încă mai puțini își pot închipui, că Boascie, Satișchioi, Saragea, Chiorcișmea, Chiostel, Carabacă, Caracicula, Cherimcius, Caranlâc, Bazarghian, Caraamat, Cuzgun, Belle, Ghiolpunar, Chioseler, Caraaci, Parachioi, Hairanchioi, Aliman, Evrinez, etc. etc. sunt sate cu populație aproape exclusiv românească.

Pe de altă parte, toți acei cari iubesc Dobrogea și își dau seama de însemnătatea ei în dezvoltarea viitoare a Regatului, nu pot să nu dorească și înmulțirea populației sale românești, știind mai cu seamă că cel mai temeinic drept ce-l putem invoca asupra diferitelor ținuturi care alcătuiesc România de astăzi, este ma-

joritatea, cât mai covârșitoare, a populației lor naționale.

Iată pentru ce și toponimia și colonizarea Dobrogei trebuie să ne preocupe în chipul cel mai serios

Dar,—cum observă, cu drept cuvânt, d-l Brătescu—aceste două probleme nu se pun și nu se soluționează la fel în Dobrogea-Vechă și în Dobrogea-Nouă.

În Dobrogea-Vechă am avut întotdeauna o însemnată populație românească. La mijlocul secolului trecut, grupul etnic românesc de aci era cel mai numeros; iar acum, după statistica din 1913, el reprezintă aproape 57% din totalul populației, cu tendința de continuă creștere. Colonizarea, prin urmare, în Dobrogea-Vechă putem spune că s'a făcut în bună parte și, iarăși putem spera că se va desăvârși în chip fatal, automat, prin jocul firesc al împrejurărilor, fără nici o deosebită intervenție; așa în cât toponimia actuală a celor două județe dobrogene dela Nord a ajuns să fie un anahronism intolerabil și schimbarea ei se impune ca ceva firesc și necesar.

Neapărat, această schimbare nu trebuie să se facă după inspirațiile sau capriciile,—uneori baroce,—ale te-miri-cui, ci după anumite norme, care să fie socotite de vechea toponimie, romană și românească, acum dispărută și de ceiace actuala toponimie înfațișează ca adaptabil; apoi de condițiunile topografice ale fiecărei localități, care pot inspira, pe unele locuri, numirile cele mai potrivite, cum și de alte împrejurări, iar mai presus de toate de spiritul limbei românești, de preferințele și înclinările poporului în asemenea botezări și răsbotezări de localități, punându-se în toate discernământ, bun simț și distincție.

În Dobrogea-Nouă însă, cum am zis, altfel se înfațișează lucrurile și altfel se pune problema.

Acolo,—după cum observă d-l Brătescu,—schimbarea toponimiei nu s'ar putea justifica, acum, prin o *realitate etnică*. O asemenea schimbare bruscă, pripită, neoportună, ar fi operă artificială, ce n'ar prinde decât

doar în actele și raporturile oficiale. Tot ceiace s'ar putea schimba, deocamdată, ar fi cel mult numele cător-va sate, așezate pe ruinele unor localități istorice bine identificate, sau în imediata lor vecinătate, restabilindu-se vechile denumiri, în forma cea mai apropiată de geniul limbii noastre; schimbarea întregii toponimii din Cadrilater, însă,—e bine să ne-o însemnăm,—*va trebui să fie precedată de colonizare, sau să se facă concomitent cu colonizarea și românizarea regiunii.*

Dar cine zice colonizare zice două lucruri :

1) Prisos de elemente românești, care să poată fi strămutate ;

2) Pământ disponibil, pe care să se așeze coloniștii.

Avem prisos de elemente românești în cuprinsul Regatului ?

Nu ! Populațiunea României e, în general, destul de rară. Dacă ar fi de 3—4 ori mai numeroasă, încă ar putea trăi, înlesnita, între hotarele ei. Așa încât noi, astăzi, n'am putea depopula nici o regiune a țării pentru a coloniza o altă regiune. De unde vom aduce, atunci, coloniști români în Cadrilater ?

D-l Brătescu răspunde : *Deocamdată de peste Nistru și din Peninsula Balcanică, unde Românii sunt prea răstleșiți și nu pot rezista desnaționalizării; mai târziu, din prisosul populațiunii românești a Regatului.*

Răspunsul d-lui Brătescu ni se pare foarte înțelept. Într'o politică hotărât națională și prevăzătoare, desigur că am putea găsi mijlocul de a atrage, — în parte cel puțin, — pe Românii risipiți prin țări străine și de a-i statornici între hotarele noastre, făcându-le înlesniri și dându-le avantajii serioase, așa cum am reușit să atragem și să fixăm în Dobrogea-Vechă prețiosul element ardelenesc al crescătorilor de vite din Basarabia, după 1878, și cum Bulgarii au atras și ei, la aceeași epocă, elementul lor național din Balcani, așezându-l în Cadrilater și gonind, cu proceduri de cele mai multe ori brutale, elementul turco-tatar, statornicit acolo de pe la mijlocul secolului al XV-lea.

Să nu vadă, prin urmare, nimeni o utopie în propunerea d-lui Brătescu, ci să facem mai bine cu toții demersuri, stăruințe și sacrificii în această direcție, mai ales că opera merită și osteneala și jertfa. Întărirea graniței de Miazăzi a Dobrogei cu o perdea cât mai compactă de elemente românești e o necesitate imperioasă de Stat.

Dar cealaltă dificultate, — pământul pe care să așezăm pe coloniști, — cum vom înlătura-o? De unde vom lua pământul ce ne trebuie și fără de care n'am putea face nimic?

Dacă oamenii noștri politici nu și-ar cheltui energia în certuri întristătoare, ci și-ar închina activitatea numai binelui public, desigur multe din dificultățile de care se împiedică la tot pasul ar dispărea și mult bine s'ar putea face.

În cazul ce ne preocupă, de pildă, nici o dificultate reală nu există. Există numai ignoranță în privința drepturilor Statului asupra proprietății rurale din Cadrilater, ca să nu zicem lipsă de tragere de inimă ori lipsă de curaj de a valorifica acele drepturi, — ceiace ar fi și mai condamnabil.

Seriem rândurile ce urmează, ca un adaos la argumentarea dreaptă și temeinică a d-lui Brătescu, numai pentru a demonstra și în coloanele acestei reviste, (de oarece despre această chestie ne-am mai ocupat și altă dată, ba chiar cu mai multe detalii), că Statul are în Cadrilater terenul ce-i trebuie pentru colonizare.

* * *

În anul 1913, după expediția ce am făcut în Bulgaria pentru a pune ordine în vălmășagul provocat de impulsivitatea bunilor noștri vecini dela Sud, prin pacea dela București, ne-am alipit Cadrilaterul, populat în majoritate de Musulmani, în al doilea rând de Bulgari, și apoi din tot mozaicul de naționalități pe care îl întâlnim și în Dobrogea-Vechă: Români, Greci, Găgăuți, Armeni, Evrei, Țigani, etc.

Despre legitimitatea acestei anexări puține avem de spus. Intervenția noastră de atunci nu s'ar fi putut concepe, un singur moment, numai ca un act de sacrificiu pentru curmarea unui război, pe care nu noi l-am provocat și pentru restabilirea unei păci, pe care nu noi am turburat-o. Pe de altă parte, noi n'am fi putut privi nepăsători la sdruncinarea echilibrului de forțe din Balcani, pe care vecinii noștri dela Miază-zi căutau să-l impună în folosul politicii lor imperialiste. Și în sfârșit noi am proclamat atunci, — iar evenimentele ce au urmat n'au făcut decât să demonstreze, — că avem absolută nevoie de o altă linie de frontieră în Dobrogea, mai departată de singurul nostru port maritim, care ne pune în legături economice cu lumea, pe căile de comunicație ale apei.

Dar nu de aceasta e vorba. Ceiace ne interesează este chestiunea de a ști: *în ce condițiuni juridice am primit noi dela Bulgari proprietatea imobiliară rurală din Cadrilater, la 1913?*

Răspunsul la această întrebare e nu se poate mai simplu:

Noi am primit dela Bulgari, în 1918, proprietatea imobiliară rurală din Cadrilater în aceleași condițiuni juridice în cari și ei o primiseră dela Turci cu 35 de ani mai înainte, la 1878.

Acest răspuns, însă, duce cu necesitate la o altă întrebare:

Care erau, la 1878, condițiunile juridice ale proprietății imobiliare rurale în Turcia?

Și la această nouă întrebare răspunsul e tot atât de simplu:

Condițiunile juridice ale proprietății imobiliare rurale în Turcia, la 1878 erau acele pe care ni le înfățișează codul proprietății fonciare otoman din 1858 și după care terenurile de cultură numite „mirie“ aparțin ca nuda proprietate Statului și numai dreptul de folosință se concesiunează particularilor, în anumite condițiuni, cu anumite îndatoriri și sub anumite sancțiuni.

Această organizațiune, care încă dăinuște în Imperiul Otoman, n'a fost o creațiune artificială a codului fonciar din 1858, ci o *concepție specială*, dezvoltată și respectată timp de secole, pe care codul din 1858 n'a făcut decât să o legifereze, mai mult în interes fiscal, decât pentru sistematizarea ei.

Dealtmintrelea și noi, la 1878, în aceleași condițiuni am primit dela Turci proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea-Veche. Dar noi aveam o *altă concepție* și o *altă organizare*, tradițională, a dreptului de proprietate; și legiuitorul nostru, prin legea din 3 Aprilie 1882, a înlocuit concepția turcească cu concepția noastră în această materie. El a desființat dijma perpetuă, dând posesorilor de pământuri „mirie“ puțința de a o răscumpăra, fie prin plata unei sume de bani, fie prin abandonarea unei treimi a suprafețelor posedate, în folosul Statului și transformând astfel vechea detențiune *embaticară* „mirie“ în proprietate *absolută*.

Nu tot așa au procedat Bulgarii. Ei stătuseră patru secole în robia turcească și nu aveau altă concepție tradițională a dreptului de proprietate, decât aceea ce le-o impusese stăpânul. Așa se face că în Bulgaria,—cu toată lunga serie de legi, dispoziții, uzazuri și circulări, care alcătuiesc codul proprietății fonciare bulgar,—nu s'a modificat nimic nici din concepția, nici din organizația proprietății imobiliare rurale. Ea a ramas până în ziua de astăzi tot ceea ce a fost sub Turci: proprietate „mirie“, aparținând Statului și concesionată plugarilor pentru a fi cultivată, în anumite condițiuni și sub anumite sancțiuni!

Curtea de Casație din Sofia a stabilit, în diferite rânduri, acest lucru. Astfel, prin deciziunea cu No. 322 din 7 Septembrie 1890, ea a hotărât că *proprietatea rurală din Bulgaria a păstrat încă organizația și caracterul ei primitiv de proprietate „mirie“*; iar prin deciziunea cu No. 346 din 13 Noembrie 1891, ea revine asupra chestiunii și precizează din nou că *în Bulgaria propriu-zisă nimic nu s'a schimbat din vechile condițiuni ale proprietății rurale, care a rămas și continuă*

să fie „mirie“ spre deosebire de ceiace s'a petrecut în *Bumelia-Orientală*, unde Sultantul, uzând de un drept al său, ca șef al Statului, prin decretul din 15 Iulie 1885, a transformat detențiunea imobiliară „mirie“ în proprietate absolută, „mülk“.

E drept că în codul proprietății fonciare bulgare găsim două legi: una din 3 Ianuarie 1893, care dispune înlocuirea vechilor titluri turcești, „tapù“, cu titluri noi bulgărești, și alta din 18 Mai 1901, care dispune ca dijma anuală să nu se mai perceapă în natură, cum se percepuse până atunci, după sistemul turcesc, ci în bani; dar să nu ne înșelăm: *amândouă aceste legi, cu caracter pronunțat fiscal, nu schimbă nimic din concepția dreptului de proprietate*, deoarece titlul nou bulgăresc conferă detentorilor exact *aceleași drepturi* ca și „tapù“-ul turcesc, iar dijma anuală *tot dijma rămâne*, fie că se percepe în bani, fie că se percepe în natură, din recoltă.

Apoi, dacă lucrurile stau așa, și dacă statul român, substituit în drepturile celui bulgar, este *nudul proprietar* al întregului teren de cultură din Cadrilater, cum s'ar putea pretinde, serios vorbind, că el se găsește jenat, ori poate chiar în imposibilitate de a proceda la opera de colonizare în Cadrilater, pentru că i-ar lipsi pământul?!

Ce?... Oare nu-cum-va Statul român, care acum patru zeci de ani n'a admis două regimuri de proprietate și a transformat detențiunea emfiteotică „mirie“ din Dobrogea-Vechi în proprietate absolută, valorându-și cu această ocaziune drepturile sale de nud proprietar, va proceda altmintrelea acum în Cadrilater? și nu va unifica și acolo regimul proprietății? și nu-și va valorifica drepturile ce are în proprietatea rurală de acolo?... și nu va înlesni opera de colonizare și de românizare, ce e dator să facă?!

Cu toate că lucrul nu ne-ar surprinde, în vremurile pe care le trăim, avem totuși cuvinte să ne îndoim că o asemenea enormă greșală politică, economică și națională s'ar putea comite și avem cuvinte să sperăm

că, deși Kogălniceanu nu mai trăește, interesele cele mari ale Statului și Neamului românesc nu vor fi, până în cele din urmă, cu desăvârșire ignorate și nesocotite.

Statul român, să se știe, are cel mai vital interes să procedeze imediat la regularea proprietății din Dobrogea-Nouă. El va trebui să se conducă, în această operă, de principiile de care s'a condus legiuitorul din 1882 în Dobrogea-Vechi. Cu o singură deosebire, diotată de interese superioare, și anume că *răscumpărarea dijmei să nu se mai admită în bani, ci numai în pământ, iar porțiunea ce detentorii vor trebui să abandoneze în folosul lui să nu mai fie de 1/3, ci măcar de 1/2, în raport cu valoarea actuală a proprietății.*

Se vor verifica, așa dar, titlurile detentorilor, pentru a se vedea câte sunt valabile și câte nu,—cu alte cuvinte, câte terenuri se dețin în chip regulat și câte prin uzurpări abuzive;—se va recunoaște, apoi, în plină proprietate, detentorilor cu titluri valabile o parte de cel mult 1/2 a suprafețelor ce actualmente posedă în chip precar; se va proceda, după aceea, la o comasare a întregii proprietăți imobiliare rurale din Cadrilater și la delimitarea celei private, în limita titlurilor verificate și admise, *incorporându-se restul, ce reprezintă drepturile Statului de nud proprietar și terenurile posedate fără titluri valabile, uzurpate pe vremuri în chip abuziv, în domeniul public; și, în sfârșit, pe măsura ce se va simți nevoia, se vor parcela din acest domeniu public suprafețele necesare pentru noile vetre de sate, pentru islazurile și plantațiile comunale și pentru țarinile individuale ale coloniștilor.*

Cum se vede, regularea chestiunii proprietății din Cadrilater va fi pentru Stat o sursă bogată de a-și procura terenul de care are nevoie pentru colonizarea lui; dar ne grăbim a adăuga că aceasta nu e singura sursă. Mai sunt moșiile ce aparțin comunelor și diferitelor instituțiuni și care *ar putea fi expropriate pentru cauză de utilitate națională; și, pentru a nu stărui mai mult, vom aminti că chiar în actuala lege de organizare a Dobrogei-Nouă există o dispoziție excelentă, care rezerva*

statului dreptul de prioritate la mutațiunile imobiliare interzicând vânzarea proprietăților private către particulari, din moment ce el, Statul, oferă acelaș preț ca și persoanele doritoare să le cumpere. (In trecut fie zis, această dispoziție nu s'ar putea aplica decât după verificarea titlurilor și limpezirea drepturilor de proprietate, căci, aplicându-se mai înainte, s'ar întâmpla ca posesorii să vândă ceiace nu au, iar Statul să cumpere ceiace li aparține!).

In ce privește problema toponimiei din Cadrilater, ea se va rezolva dela sine și fără nici o greutate, din moment ce chestiunea proprietății va fi lămurită și colonizarea va începe să se facă. Atunci fiecare sat nou ce s'ar înființa, fiecare deal, fiecare vale, fiecare lac, fiecare gâră, fiecare pădure, ar căpăta numiri neaoșe românești, care, odată date, nu numai că ar rămănea, dar încă ar influența toponimia întregului ținut.

In rezumat, dar, pentru colonizarea Cadrilaterului s'ar găsi destui coloniști printre elementele românești înstrăinate și amenințate cu desnaționalizarea, dacă vom ști să le atragem și să le creem condițiunile necesare pentru a se putea menține în mijlocul populațiunei de altă rasă, de mai mult așezată și mai instărită, de acolo; și s'ar putea găsi și destul pământ pentru așezarea lor, fără a leză nici un drept și nici un interes legitim, ci numai căutând să valorăm drepturile imprescriptibile ale Statului în proprietatea imobiliară rurală de acolo, drepturi nesocotite până acum de clasica incurie a păturei conducătoare; iar in ce privește toponimia, ea s'ar schimba dela sine, in chip firesc, ca o consecință inevitabilă a colonizărei, întemeindu-se de aci înainte pe o realitate etnică, care-i va da toată trăinicia.

* * *

Atunci ce ne mai lipsește ca să pășim la înfăptuirea acestei mari opere naționale și să asigurăm granița de Miazăzi a Dobrogei cu o puternică pânză de element românesc, singura fortificație pe care ne putem bizui in viitor ?

Se pare că ceiace ne mai lipsește este tot ceiace
D-l Brătescu ne spune : „o personalitate de adevărat
„bărbat de Stat, care să priceapă interesele imediate
„ale Neamului și ale Statului și care să organizeze și
„să poarte grija executărei, în spirit de cinste și de
„iubire de Țară, a unei asemenea opere *naționale*“.

Ivi-se-va acea personalitate?... și când se va ivi?

IOAN N. ROMAN

CÂNTECE

de
HEINRICH HEINE

I

Intinsa mare strălucia
In razele 'nserării,
Iar noi stam singuri și tăcuți
Pe șarmul trist al mării.

Pe ape neguri se lăsau
In svon de aripi grele, —
Duoase lacrimi picurau
Din ochii dragei mele.

Văzând pe mână cum îi cad
In șiruri lungi și 'ncete,
Smerit genunchii mi-am plecat
Și le-am sorbit cu sete.

Sărmanu-mi suflet, bietul trup
Tânjesc din clipa ceea,
Căci, vai, cu lacrimile ei
M'a otrăvit femeea...

II

De mii de ani aceleași,
In locurile lor,
Stau stelele pe boltă
Privindu-se cu dor.

Vorbesc, șoptind în taină,
Un graiu frumos și rar —
Să-l aște filologii
Se sbuciumă 'n zadar.

Dar eu îl știu acum
Și nu-l mai pot uita —
Gramatică, iubito,
Mi-a fost făptura ta.

ION BENTOIU

SCUTITUL

Bălan fusese un copil bolnăvicios și părinții îndurară multe până să-l vadă scos din necazuri. O singură grijă le mai rămânea: armata. Dar când i-a venit rândul la recrutare, l-au găsit slab și l-au „scutit de orice serviciu militar și auxiliar”. Scăpat de această greutate, își urmă învățătura și în pragul războiului își luă licența în filosofie. L'au mobilizat și pe el la o școală pentru servicii auxiliare care, fără zăbavă, l'a scos plutonier și l'a trimis unei părți sedentare.

— „Ce să fac eu cu Dumneata? Am toate cadrele complete și conform ordinelor primite, prisosul îl vârs părții active”.

Colonelul îl cercetă câteva clipe, apoi adăugă: „N'am ce-ți face!” și sună. Un sergent, cu părul roșu, cu fața pistruiață, apărură numaidecât.

— „Moriți! Fă un ordin de serviciu pentru dumnealui!”
Tăcut, pătrunse în biroul mobilizării.

— „Dacă nu-i stăruință, domnule plutonier! murmură sergentul.

— „Da nu mă tem eu de front! vorbi Bălan cu nepăsare.

Dar și pe front fu primit rău.

— „Ce să fac c'un scutit?.. La servicii am cadre! La front îmi trebuie!” și comandantul se plimbă furios prin postul de comandă. Apoi se opri în fața maiorului ajutor. „Dar ce-mi bat eu capul?.. Dă-l, domnule, la compania a treia mitraliere!”

Scutitul îndrăsni.

— „Dar încă nu știu nimic, domnule colonel! Nici comenzi.. nici semnale...”

— „Să nu-mi umbli cu tertipuri de chiulangiu ! Auzi? Du-te acolo și-ți fă datoria !“ și-i făcu semn să iasă.

Maiorul îl urmă afară.

— „Să nu te temi !“ îi vorbi el prietenos. „Lucrurile de care te vaeți, le'nveți în câteva ceasuri, mai ales că vei fi pe lângă cel mai *eminent* ofițer“.

Câteva ceasuri mai târziu, agentul de legătură îl ducea la postul de comandă al companiei de mitraliere. Comandantul, un locotenent slab, cu fața vânăată, cu ochii adânciți în orbite, arăta că trecuse printr'o furtunoasă tinerețe.

— „Câte clase ai ?“

— „Sunt licențiat în filosofie !“

Ofițerul incremeni. El fusese odată un au pe la universitate și pentru asta trecea drept cel mai cult din regiment. Dar acum... să-i vie chiar în companie un licențiat... Insemna să-și piarză toată vaza ! Noroc că era grad moșic. De aceia se și răsti :

— „Tocmai de-un filosof duceam eu lipsă !“ și-și ridică brațele cu desperare 'n sus. „Mie-mi trebuie om care să se jertfească pentru țară, așa cum fac eu în fiecare clipă !“

— „Asta vă promit s'o fac și eu !“

— „Ce crezi că e jucărie ? Ca să faci ceva bun, trebuie să ai experiența războiului. Dar dacă nu știi nimic, ce-ai să faci ?“ Iși roti nervos cravașa prin aer. „Auzi dumneata !... Filosof !... Scutit !.. O reformătură de om... mi-l trimițe mie la armă specială cum e mitraliera !... De ce nu te-au pus vizitiu la vr'o căruță ?.. Ai fi fost mai potrivit !“

Bălan se simți rănit.

— „Aici nu-s nici filosof... nici... nimic decât ostaș ca și dumneata...“

Dar celălalt îl întrerupse furios.

— „Să nu vorbești ne'ntrebat ! Auzi ?..“ Și-și ridică cu mult înțeles cravașa.

Locotenentul Ionescu îl incredință pe Bălan unui sergent. Acesta-l primi cu dragoste, cu toată rețomandăția urată a comandantului.

— „Să nu puneți la inimă vorbele domnului Locotenent! Așa vorbește când e 'n rezervă sau în bordeiul săpat în inima pământului. Dar să-l vezi pitulat pe fundul șanțului, dărdăind de frică! «Măi fraților încoace, măi fraților încolo, numai frați îi suntem atunci!»

Scutitul învăță curând toată taina mitralierei. Ajutat de soldați și de grade cu aceiaș dragoste, îndrumat de ceilalți comandanți de secție, ajunse curând un bun mănunchior. Ar fi dorit să aibă inspecția comandantului pentru a-i arăta cât de mult își exagerase greutatea armei, dar numai cazuri rare îl scoteau din bârlog: ordine a-pune de a supraveghea sectoare în care se așteptau atacuri. Atunci se așeza cât mai adânc în șanț și-și ținea veșnic în fața ochilor lopata Linemann.

Soldații îi cunoșteau frica și-și băteau joc de el.

— „Domnule Locotenent! Nu-i pot ochi pe niște draci de nemți cari răsar dintr'o tranșee și-o sbughesc glonț la vale! De ce nu le trimiteți dumneavoastră câteva grăunțe?»

Locotenentul îngălbenea. Cu pașii tremurători se 'ndrepta către mitralieră, punea mâna pe mânerul ei, dar sfârșea totdeauna cu-aceeaș vorbă:

— „Măi fraților... îmi joacă privirea... chemați-l pe sergentul Ciocea!»

Bălan se 'nvățase cu viața frontului. Ii plăcea mai ales să stea prin posturile înaintate, la câțiva pași de inamic, mai ales în tăria nopții când s'auzeau toate mișcărilor lor.

Odată, pe când se afla într'un asemenea post, văzu preparându-se un atac într'un sector ocupat de ruși. După un bombardament îngrozitor pus ca și cu mâna, primul val trecu printre rețele și înaintă, pas cu pas, săpând mereu măști. Încă patru valuri urmau după acesta.

Scutitului nu-i fu greu să vadă că o mitralieră, așezată în postul în care se găsea, putea flanca, și prin urmare zădărnici atacul. Fără să spuie nimic cuiva, aduse mitraliera, o așeză, și când valul dintâi ajunse 'n dreptul ei, începu trâncăneala. Numai doi nemți au îndrăsnit s'o

sbughească mai departe. Al doilea val se clătină, apoi o luă la sănătoasa înapoi, învălmășind pe celelalte.

Câteva zile mai târziu, Divizia întreba de numele celui ce-a făcut isprava. Iar locotenentul Ionescu raporta : „am dat ordin de deplasarea piesei în locul ce flanea sectorul atacat, dar această comandă n'a fost executată la vreme de către plutonierul scutit Gh. Bălan, fapt care a primejduit situația. Sunt de părere să se dea acestui plutonier pedeapsa cuvenită“.

Raportul ajungând departe, locotenentul Ionescu fu avansat și decorat cu *Steaua României* și *Sf. Ana*. Iar pentru scutitul Bălan nu se găsi o răsplată mai binemeritată decât zece zile închisoare și ștergerea de pe tabloul de avansare.

MIHAIL PRICOPIE

INSULTA

(ED. HARAUCCOURT)

*Pe când flămând și gol și plin de glod Isus
Abia pășia, obrazul un Jidov i-a scuipat :
Și-atunci, albaștrii ochi nălțându-i spre cer, sus,
El imploră iertare și pentru-acest păcat :
Se șterse-apoi și iar porni pe drumu-i greu.
Sunt veacuri de atunci. Isus e-un Dumnezeu !*

*Te'njură mulți ? Ascunde-te din fața lor.
Răcniască vulgul străzii. Mergi ! Așa-i sortit.
Prin fapta la puternic, fii neșător,
Căci ura moare : deci, muncește liniștit.
Când vulgu-și va cunoaște datoria sa,
Prinos de laudă, ca mine, își va da.*

MIHAIL PRICOPIE

CÂNE RĂTĂCITOR

(ED. HARAUCCOURT)

*Să mai trăesc ? La ce ?... Să mor ? Nu știu nici eu !
Ci ca un câne-alergh spre scopuri vagi mereu,
Schimbând în ori-ce clipă drumul urmărit.
Alergh sfârșit, pierdut, de soartă prigonit.
In vajnice dureri spre visul morții sbor,
Dar trist, din visul morții înapoi dau zor.*

MIHAIL PRICOPIE

REFLUX

(ED. NARAU COURT)

*S'așterne violetă marea
Sub cerul roșu-violet;
In vânturi cântă revărsarea
Talazului ce roade stânca de la fărîm încet.*

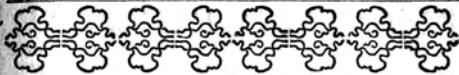
*Un vânt de nord prin ierburi bate;
In patu-i marea doarme greu.
Stânci, împletind ghirlande-uscate
Se scaldă 'n unda clară, înverzind mereu.*

*In moliciune cadențată
Ca un pendul ce-a obosit,
O barcă-și mișcă 'ngândurată
Catargul negru ce străpunge cerul negrii.*

*Un cormoran de brumă e surprins
Și lipă în geroasa zi;
Un far de departe s'a aprins
Prin dese neguri luplă raza-i cu greu a răsbi*

*Uscală, nallă 'n vântul lare,
Ce-aproape că o ține 'n loc,
Sub coastă o bătrân'apare
Și de pe prund culege-uscate vreascuri pentru foc.*

MIHAIL PRICOPIE

VISUL LUI SCIPIO

Când, obosit și desgustat de luptele pătimeșe ale politiceii din For, *Cicero*, marele orator roman, se retrăgea în liniștea înviorătoare a vreuniei din vilele sale dela țară, nu i se părea nimic mai potrivit cu demnitatea lui de om decât să admire, pe lângă mărețiile Firii, taina sfântă a *Cugetării*, care însuflețește operele marilor filosofi elini.

Și întocmai ca o albină sârguitoare, care strânge nectarul sburând din floare în floare, fără să se oprească la vreuna, tot astfel *Cicero* aduna mierea înțelepciunii, culegând-o din caliciul tuturor sistemelor filosofice, fără să fie adeptul niciunuia din ele.

În eclecticismul său socotea că în fiecare concepție filosofică se găsește un grăunte cât de mic de adevăr și pe acela trebuie să-l dea la iveală, să-l facă să incolțească.

De aceea, el căuta să tâlmăcească slova tratatelor de filosofie grecești, lămurindu-le în limba încă aspră a neamului său și dându-le un înțeles de o cumișenie cu adevărat romană.

Într'un rând, reflectând asupra sistemului de „Stat” închipuit de filosoful-poet *Platon*, *Cicero* se hotărăște să scrie o lucrare despre „Stat”, pe care o intitulează «*De re publica*».

Începutul acestei scrieri îl face la Cume, iar publicarea are loc în momentul când *Cicero* pleacă în *Cilicia* ca guvernator. Planul operei însă îl concepușe atunci când, în calitate de consul, ținea frânele statului roman. În inter-

valul dela concepția și până la terminarea operei, acest bărbat politic gustase din amărăciunile exilului.

Această lucrare de o reală valoare în fond și în formă, este, din nenorocire, în mare parte pierdută. Ni-au rămas numai câteva fragmente prizărite sub formă de citațiuni în diferiți autori, comentatori, poligrafi și în scrierile părinților Bisericei ca Sf. Augustin, Lactanțiu; apoi, în comentariile gramaticului Macrobiu din sec. IV.

Din tot acest tratat nu ne-a rămas decât o treime, în palimpseste (pergamente cu primul text ras spre a se scrie, din economie, pe deasupra, lucrări cu caracter religios). La 1821 cardinalul *Angelo Mai* găsește în biblioteca Vaticanului un palimpsest, pe care era scris «*Comentariile Sfântului Augustin*» asupra Psalmilor și prin reacțiuni chimice face să apară primul text, care cuprindea câteva fragmente mai bine conservate din „De re publica” a lui Cicero.

Macrobiu, în comentariile sale, a reprodus cel mai interesant pasaj din opera oratorului «*Visul lui Scipio*» extras din cartea VI-a.

Cicero, în «De re publica», își inchipue o discuție între Scipio al doilea Africanus, Tubero, Furius, Rutilius, Laelius, Mummius, Fanius și Scaevola, având ca subiect chestiunea celei mai bune forme de guvernământ și a caracterelor adevăratului cetățean.

În cartea șasea a scrierei, Scipio al doilea Africanus își povestește minunatul său vis. Publius Cornelius Scipio Aemilianus, al doilea Africanus, distrugătorul Cartaginei, este fiul lui Paulus Aemilius. El fusese adoptat de fiul cel mai mare al lui Publius Cornelius Scipio, primul Africanus, cel care pusese capăt războiului al doilea punic.

În visul său i se arată atât strămoșul său Africanus, cât și părintele său Paulus Aemilius.

Cele două arătări destăinuiesc urmașului lor, misterul morții, nemurirea sufletului și enigma lumii. Platon, ca să ne exprime părerea sa cu privire la viața de după moarte, își inchipue că un soldat armean, numit Er, din Pamphylia, înviază după 12 zile de la data, la care căzuse în luptă și povestește ceiace a văzut pe lumea cea-

laltă. Cicero dă însă păreri sale despre viața viitoare un cadru mai real: visul.

Tânărul Scipio, în anul 149 a. Chr. este trimis în Africa în calitate de tribun al soldaților pe lângă consulul M. Manilius. Cu acest prilej el găsește de datoria sa să viziteze pe un vechiu și devotat prieten al familiei sale, pe Massinissa, regele Massylienilor, cărui bătrânul Africanus îi redase domnia răpită de Syphax, mărindu-i-o chiar cu o porțiune din teritoriul cotropitorului.

Regele Massinissa primește cu lacrimi de bucurie și cu un deosebit fast pe urmașul binefăcătorului său, dându-i toate onorurile cuvenite unui oaspete de seamă. Cât timp ținu cina și noaptea târziu nu vorbiră de altceva decât de bătrânul Scipio, așa că adormind, tânărul Scipio atât din pricina oboselei călătoriei, cât și din pricina vegherii, se cufundă într'un somn adânc. Iar în timpul somnului, fiindcă înainte de culcare fusese vorba de răposatul Africanus, acesta i se arată în vis.

Aparițiunea aceasta neașteptată iofricosează pe tânăr; însă strămoșul îl liniștește cu vorbe blăjine și-l pofteste să ia aminte cele ce-i va grai.

De pe o înălțime a cerului, scăldată în lumină și spuzită de stele, bătrânul arată nepotului său Cartagina și-i prevestește că după doi ani, în calitate de consul, o va dărâma până'n temelii, și va dobândi, mulțumită vitejiei sale, dreptul de a se intitula Africanus, lăsat până atunci lui prin moștenire; că după distrugerea Cartaginei va fi cinstit cu triumful, va deveni censor, va fi trimis ca locotenent în Egipt, Siria, Asia, Grecia va fi ales în lipsă consul, va nimici Numantia; va suferi de pe urma sbuciumului provocat în țară de către Caius Gracchus, vlăstar și el al Scipionilor, iar în al 56-lea an al vieții sale, își va da obștescul sfârșit, în apogeul gloriei sale, când privirile tuturor vor fi aținute asupra lui, iar pieirea i se va trage, în clipa în care avea să fie dictator, dela otrava ce i-o va turna mâna soției sale, sora lui Tib. Gracchus.

Dar mai interesante de relevat, pe lângă aceste prevestiri, sunt sfaturile de conducere în viața publică, pe care i le dă bătrânul, spunându-i că *lucrul de căpetenie*

pentru un adevărat bărbat de stat este apărarea Patriei, căci :

«Tuturor, celor ce și-au păstrat, ajutat și mărit patria li s'a pregătit în cer un loc deosebit, unde fericiți să se bucure de viața veșnică; căci nimic nu-i mai plăcut în ochii aceluia Zeu stăpânitor, care cărmuște lumea aceasta întregă, din câte se petrec pe pământ, decât adunările și obștile de oameni întovărașiți pe temeiul dreptului, care adunări se numesc cetăți; cărmuitorii și păzitorii lor plecând de aci se întorc tot aci».

Tânărul Scipio Aemilianus întreabă pe strămoșul său dacă mai trăește Paulus Aemilius, părintele său și alți răposați, pe cari li socoate pierduți :

«Nu numai că trăesc, îi răspunde bătrânul Africanus, dar numai aceia trăesc, cari și-au luat sborul din lanțurile trupurilor, ca dintr'o închisoare. Ceia ce numiți voi viață, moarte este».

Atunci tânărul Scipio, adresându-se tatălui său, își manifestă dorința să intre cât mai de grabă în această viață adevărată, părăsind de îndată pământul.

La auzul acestor cuvinte, Paulus Aemilius se ridică cu toată energia convingerii sale împotriva sinuciderii. Zeul oprește ca omul, cu dela sine putere, să sfarme legăturile cărnei spre a desrobi sufletul.

«De aceea atât tu, cât și ceilalți credințioși trebuie să vă țineți sufletul în închisoarea corpului, și nu trebuie să părăsiți viața omenească fără voia celui, care vi l-a dat, ca să nu păreți că fugiți de slujba omenească ce vi s'a hărăzit de D-zeu».

Scopul vieții sale să fie cultivarea dreptății și a credinței.

Tânărul sta cu ochii lăsați în jos spre pământ și atunci intervine strămoșul său și-l poruncește să ridice fruntea sus și să privească templul măreț al Universului și apoi li schițează un minunat rezumat de astronomie, în care aflăm multe date exacte, pe care le-au adoptat în bună parte și astronomii moderni.

Vedem că și cei vechi observaseră că Via Lactea sau Calea Robilor alcătuește o infinitate de sori, că în Cosmos sunt spații imense și lumi nenumărate de diverse

mărimi și în diverse grade de evoluție ; că pământul este o planetă pierdută în nemărginire și de proporții extrem de reduse față de alte astre ; că împărățiile cele mai întinse de pe pământ formează mai puțin de cât un punct.

Bătrânul Scipio arată că Universul se alcătuiește din nouă globuri sau nouă sferă.

Prima sferă cuprinde într'însa pe toate celelalte, fiind însuși Zeul prea înalt.

În această sferă sunt înfipte stelele fixe, care urmează mișcarea primei sfere.

Dedesuptul lor sunt cele 7 planete : Saturn, Jupiter, Marte, Soarele, Venus, Mercur și Luna. Aceste planete au o mișcare contrarie mișcării cerului.

Tot ce este deasupra Lunei este nemuritor și veșnic, ce este dedesuptul Lunei, pământul nemișcat, este muritor și trecător, afară de sufletele oamenilor.

Toate aceste nouă sfere, în care se cuprinde și pământul, se supun legii gravitațiunii universale. Centrul universului este totuși pământul, deși foarte redus ca dimensiuni și nemișcat ; într'însul se concentrează atracția universală. Numai sufletul, fiind nematerial, nu se supune gravitațiunii.

În timpul acestor explicațiuni ajunge la urechile tânărului Scipio o melodie năgrăit de dulce, cu adevărat cerească.

Adoptând părerea lui Pitagora, bătrânul Africanus interpretează această armonie cerească în sensul că astrele și planetele în mișcarea lor emit fiecare câte o notă specifică, corespunzătoare uneia din cele opt strune ale octacordului, instrument vechiu de muzică. Astfel :

1. Luna	emite nota	mi	5. Marte	emite nota	si
2. Mercur	"	"	fa	6. Jupiter	" " do (ut)
3. Venus	"	"	sol	7. Saturn	" " re (de sus)
4. Soarele	"	"	la		

Sunetele produse de fiecare planetă sau stea, în ceiace privește ascuțimea sau gravitatea, stau în raport direct cu intensitatea mișcării astrului, de care depinde numărul vibrațiunilor. De oarece pământul, după concepția Anticilor, nu se mișcă, nu dă nici o notă, fiindcă

sunetul fiind rezultatul vibrațiilor, acestea nu se pot produce decât prin mișcare. Sferele superioare planetelor, fiind la distanțe mai mari și învârtindu-se cu viteze mai accelerate, emit sunete mai ascuțite și mai precipitate. Astrele cu mișcări identice efectuează unsoane.

Genii puternice, ca Orfeus, au prins cu agerimea minții lor misterul acestei armonii cerești și l-au realizat creând instrumente cu coarde, care imitează în mic acordurile muzicii astrale.

«Urechile oamenilor, pline de acest sunet, au asurzit căci nici unul din simțurile voastre nu este mai tocit (de cât auzul)».

Prin urmare, acordurile muzicii cerești fiind prea puternice și prea îndelung repetate, au cauzat atrofierea nervului nostru acustic, de aceea nu putem percepe cu urechile noastre melodia astrală, tot așa după cum nu ne putem uita cu ochii liberi la Soare.

În timp ce bătrânul Scipio îi lămurește această minune, nepotul său stă cu privirile plecate spre pământ.

«Văd, îi zise el, că și acum privești așezarea și locuința oamenilor; dacă aceasta îți se pare prea mică, așa precum este, să te niți mereu la cele cerești și să disprețuești cele pământestii».

Nu putem concepe o atitudine filosofică mai adecuată cu seninătatea unui cugetător decât acest dispreț față de tot ce este meschin și efemer pe pământ, căci în această mică și slabă ființă, care este omul, se află o scânteie divină, care îi descoperă nimicnicia și zădărnicia lumii acesteia și-i dă avânt spre desăvârșire, veșnicie și ideal.

Față de imensitatea Cosmosului, pământul este un atom, în care dispar oceane, continente, imperii și în care gloria se pierde.

Câți bărbați de seamă a avut lumea și de care nu știm nimic! și chiar acelora pe care îi cunoaștem noi, câte ținuturi cufundate în barbarie nu le ignorează numele lor! Și chiar gloria celor slăviți cât va ținea oare? Căci timpul învalue toate cu uitarea și toată gloria se cufundă în bezna golului.

Odată și odată pământul cu toate gloriile lui va fi înghițit de noaptea vremurilor și iarăși se va închea spre a se desvolta și a pieri iarăși.

Nu ni-i dat să știm rostul acestor prefaceri. Suntem fiărme invizibile dintr'un atom, purtate pe valurile lumii, fără să cunoaștem calea, dar conștienți, grație scânteei divine a minții noastre, de slăbiciunea noastră și de marea enigmă a existenței.

Gloria omenească e mărginită de timp și spațiu; este fragilă pe lângă aceasta, căci intemperiiile pot șterge orice urmă de monument sau pergament, în care stă scrisă gloria celor ce au fost odinioară.

Și apoi la ce ne-ar folosi, când vom dispărea din teatrul acestei lumi, că faptele noastre mărețe vor fi proslăvite de urmașii noștri?

Timpul, dușmanul oricărei glorii, noi îl măsurăm cu diviziuni de ani; dar nu obișnuitul an al nostru este cel adevărat, ci anul astronomic, care se împlinește în momentul în care toate constelațiile revin la punctul de plecare de unde au fost urnite, la început, de puterea divină. Acest fel de an are o durată foarte mare. După Angelo Mai ar cuprinde 15.000 de ani.

După ce strămoșul arată tânărului Scipio puterea covârșitoare a timpului, adaugă:

«Așa dar, dacă o să vrei să te uiți în sus și să privești această așezare și locuință veșnică, nu care cum-va să te iei după vorba lumii și să-ți pui nădejdea lucrurilor tale în răsplata omenească. Numai Virtutea, prin mreșile sale, să te atragă către cinstea cea adevărată. Ce spun alții despre tine, îi privește; dar totuși vor vorbi. Inșă toată vorba lor este mărginită de străntorile ținuturilor pe care le vezi și nici una nu a fost veșnică despre nimeni și se îngropă cu moartea oamenilor și se stinge cu uitarea urmașilor.

Cu alte cuvinte, îl îndeamnă să umble pe căile virtuții, căci astfel se va desăvârși și va fi vrednic să trăiască în sfere mai înalte, de unde va pătrunde cu ochii unei minți mai agere în misterul necunoscutului.

Busola vieții noastre să fie sfatul, pe care îl dă în urmă bătrânul Scipio urmașului său:

«Tu însă să te silești și să fii sigur că nu ești muritor, ci numai trupul acesta; că nu ești tu acela, pe care ți-l arată chipul; ci muntea cuiwa este cineva și nu acea figură care se poate arăta cu degetul. Să știi deci că ești un Zeus.

Adică, sufletele oamenilor sunt părțile desprinse din Dumnezeu; prin urmare sufletul este de o fire cu Dumnezeu. Prin rațiune suntem fii lui Dumnezeu. Corpul nu este altceva decât cenușa, care acoperă scânteia divină: lumina este veșnică; cenușa se risipește și se pierde în lume.

Dumnezeu este mișcarea veșnică, n'are nici început nici sfârșit; tot astfel și sufletul, fiind de aceeași ființă cu Dumnezeu, având mișcare proprie, este veșnic, căci nelusufletit este orice primește mișcare de aiurea, iar ce este însufletit are mișcare de la sine și este deci veșnic și nemuritor.

Sufletele, care se vor deda plăcerilor josnice ale trupului, nu se vor înălța la cer, ci vor da târcoale, după moarte, pământului și numai după multă curgere de vreme vor ajunge în cer; pe când sufletul, care se va consacra *binelui public*—curae de salutare patriei—adică se va îngriji de mântuirea patriei, acela, scăpând din închisoarea corpului se va împreuna în cer cu Dumnezeu.

Sfârșind de vorbit, bătrânul Scipio dispare, iar Scipio Aemilianus se deșteaptă din vis.

Cugetările cuprinse în acest fragment, pe care l'am analizat, sunt de o înaltă valoare filosofică și politică. — *Suntem aruncați pe pământ vremelnic, trebuie să producem ceva efectiv, căci inactivitatea este moartea. Voluptățile trupesti nu ne dau fericire. Să căutăm atunci să facem fericirea celor mai mulți; pentru aceasta, numai consacându-ne binelui public vom isbuti să facem pe cât mai mulți fericiți.*

În viață, să subordonăm toate acțiunile noastre salvării patriei, mama noastră a tuturor de o lege și de un sânge.

GH. TOMA
Profesor-Constanța

DEDICAȚIE

PE O CARTE CU VERSURILE MELE

---

*Am adunat parfum de floare
Și nostalgii de rândunele
Și praf des tele căzătoare
Din noaptea gândurilor mele.*

*Am adunat în suflet rouă
De pe simțirile-mi virgine
Și-am năzuit spre-o formă nouă
Ca să te cânt în vers pe line.*

*Și-acum, când plec din nou la luptă,
Sortit să mor pe mâini străine,
O rugă-ți fac—din suflet ruptă—
Să nu te mai gândești la mine.*

*Dar soarbe roua, cală 'n stele
Și-aspiră-al florilor parfum
Și viu voi fi în veci prin ele
In cartea ce îți o dau acum.*

AUREL BENTOIU

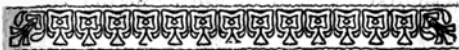
ROMANTĂ

*La noapte, când s'or împăca,
Nelinıştiții plopi cu vântul,
Te-aștept în crâng. În cinstea ta
S'a 'npodobit din nou pământul,*

*Căci harul noii primăveri
Ți-a 'npodobit cu flori cărarea
Și ca nici când în alte seri
Se va 'mbrăca în aur țarea*

*Și 'n clipa când vei fi a mea
Printre miresme—amețitoare,
Pe cer va fi mai mult o stea
Și 'n calendar o sărbătoare.*

LOREL BERTVO

CÂNTEC

din

ADALBERT VOM CHAMISSO

Ne-am dat sărutări într'o noapte
Și nimeni n'a fost să ne știe,
Dar n'am ferit dragostea noastră
De stelele-aprinse 'n tărie.

Și-o stea, despiciând depărtarea,
La valuri secretul l-a spus,
Iar cârmei șoptindu-i-l marea,
Vâslașului cârma l-a dus.

Din taină făcu lopătarul,
Iubitei un cântec de dor,
Iar astăzi, vai, dragostea noastră
Ne-o cântă copii în cor.

AUREL BENTONU

O ZI S'A DUS

(DIN LONGFELLOW)

O zi s'a dus... întunecimea
 Din ale nopții aripi cade
 Cum cad stingherii fulgi în urma
 Vulturului pornit să prade.

Afară-i negură și ploae,
 S'aprend lumini stinghere 'n sat
 Și iar mă'nvălue tristețea
 În giulgiul ei întunecat.

Un simț de dor și de tristețe
 Ce nu e frate bun durerii,
 Ci-i seamănă atâta numai
 Cât negura cu ploaia verii.

O, vin și-mi spune vre-o poemă.
 Un cântec de simțire plin
 Și-așterne-l ca un leac pe-o rană
 Pe-al gândurilor mele chin

Dar nu din mării antici măștri
 Și nici din barzi doresc acum
 De-ai căror pași răsună încă
 Nețârmuritul vremii drum.

Răsboinici, ei aduc aminte
 Vibrând puternic struna lor,
 De truda nesfârșit'a vieții,
 Iar mie mi-i de pace dor.

Dintr'un poet umil citește-mi
Al cărui cântec să răsară
Ca lacrima din gene plânse
Ca stropii norilor de vară

Și care 'n zile lungi de sbucium
Și 'n tulburi nopți chinuitoare
A smuls din inimă-i comoară
De melodii fermecătoare.

O, cântecele-acelea blânde
Alungă grijile nebune,
Căci vin ca binecuvântarea
Cuprinsă într'o rugăciune

Din cartea lui neprețuită
Să-mi spui duios, șoptit, ușor,
Sporind al rimei dulce sunet
Cu glasul tău fermecător

Va fi de cântec noaptea plină,
Iar grijile din anii grei
Și-or strânge ca arabii cortul
Și mute vor porni ca ei.

AUREL BENTONU

LACUL TEKIRGHIOL

Oam la un ceas și jumătate cu trăsura, pe drumul ce duce pe coasta Mării Negre dela Constanța la Mangalia, se găsește lacul Tekirghiol.

Drumul până la acest loc oferă călătorului, în timpul verii, privești aproape fără variație, dar pitorești și plăcute.

Umbrît de salcâmi, el merge aproape paralel cu marea, care se vede strălucind la o depărtare de doi kilometri la stînga lui.

El străbate holde de grâne, ale căror spice se leagănă la adierea brizei mării, fânețe cu miros îmbalsămat, în care macul roșu și aprins, sulfina și pelinul sunt presărate din abundență.

La trecerea trăsurii, ciocârliile își iau sborul din pulberea drumului, iar grașii se ridică în stoluri din semănături sau fânețe. El trece pe lângă pietrele cenușii și catifelate de mușchi, risipite pe mormintele cimitirului tătăresc dela Lasmahale și lasă în dreapta casele tătărești, de chirpici, acoperite cu stuf, ale acestui sat; ajunge apoi în satul Agigea, cu hanul lui renumit dela marginea drumului, loc de popas pentru om și pentru cai. De aci drumul urcă în pantă ușoară, iar din vârf se vede în vale Lacul miraculos.

Lacul acesta, cu apele lui mirositoare, când verzi, când albastre, când întunecate, văzut în timpul verii, cu furnicarul de oameni suferinzi de pe marginea lui, ne evocă imaginea ce fiecare ne-am făcut de lacul similar din evanghelie (Betezda), unde tot felul de bolnavi își găseau tămăduirea.

Pentru omenirea suferindă din țara noastră, lacul Tekirghiol este inzebrat cu puteri miraculoase și faima lui crește pe zi ce trece, cu numărul mare al bolnavilor recunoscători, care și-au regăsit în apele lui sănătatea, pe care o credeau pierdută.

Dela mugurul omenesc oîllit, asupra căruia apasă sentința unei legi disprețuite, până la tulpinile încovoiate și secătuite în

lupta plină de asperități a vieții, toți își găsesc pe marginea acestui lac — în aplecarea spre undele lui, sub ploaia de raze a soarelui, resfrânțe de oglinda lui și a mării și respirând adierile lor îmbălsămate — puterile de a se deschide, de a se înfiripa și de a trăi.

Numele de Tekirohiol este dat de Tătari și însemnează lac puturos (Tekir = puturos ghiol = lac). Și tot Tătarii, locuitorii de baștină ai satelor din jurul lacului, au observat cei dintâi efectele lecuitoare ale lui.

„Ghiolul este doctorul nostru“ spune zicătoarea tătărească. Din moși-strămoși ei recurg la apa și nămolul lacului, pentru a tămădui diferite boli de piele, sau umflături ale încheieturilor și membrilor, fie pentru ei, fie pentru animale. Tabloul calului, care stă docil și nemișcat în undele dela marginea lacului, este un tablou care se vede zilnic și care se repetă din timpurile cele mai depărtate.

Printre legendele tătărești este una care spune că după războiul Crimeei (1854) Mirza Saïd Pașa a trecut cu oștirea lui în Dobrogea, oprindu-se în apropierea lacului Tekirghiol. Bolnăvindu-se și simțind dureri mari la unul din brațe, chemă pe medicul său, care-l sfătuie să se ungă cu nămol din lacul Tekirghiol. Mirza ascultă sfatul medicului și se vindecă.

Suferinzi din diferite părți și de alte origini, aflând despre puterea de lecuire a acestui lac, începură să-l caute. În timpul verii, ei porneau spre el, erau găzduiți în casele tătărești, sau se adăposteau în corturi pe malul lacului.

Din vară în vară numărul vizitatorilor sporea, atras de reclama, pe care o făcea fiecare din suferinzii lecuiți.

În anul 1891 se inaugurează cel dintâi hotel în Techirghiol „Hotelul Hagi Pandele“.

În anul 1893 Eforia spitalelor civile hotărăște cumpărarea unui teren la Tekirghiol și înălțarea unui sanatoriu pentru copii bolnavi. În anul 1899 se deschide între mare și lac Sanatoriul Maritim al Eforiei și se începe tratarea primilor copii, iar Dr. N. Chernbach și Dr. Sadoveanu publică rapoarte cu privire la efectele miraculoase ale băilor de Tekirghiol asupra scrofulozei, limfatismului, reumatismului, manifestațiunilor externe ale tuberculozei.

În anul 1903, administrarea și conducerea medicală a acestui sanatoriu s'a dat eminentului medic d-l Dr. Iosef Dona, care s'a devotat studiului științific al băilor, îngrijind în fiecare an suie de

copii, făcând rapoarte, publicând rezultatele, și dela care avem frumoasa lucrare „Tekir-Ghiolul”, studiu descriptiv și clinic (1907).

În anul 1904, se face analiza apei lacului de chimiștii M. Popovici, Dr. Bernard, O. Saligny și M. Georgescu, din care rezultă că apa lacului Tekirghiol, comparată cu apele similare dela Balta Albă, Lacul sărat, este superioară acestora ca concentrare și bogăție în substanțe chimice.

Din an în an, au eșit ca din pământ, atât pe terenul care separă lacul de mare, cât și pe malul opus din spre sat, zeci de vile, palate și instalații de băi, unele cu plantații bogate, transformând câmpul pustiu și bătut de vânt, în sute de cuiburi și adăposturi atrăgătoare.

Pe malul mării Societatea pentru combaterea tuberculozei la copii a inaugurat în anul 1912 sanatoriul ei, în care de atunci în fiecare an, sute de copii cu sănătatea compromisă își găsesc adăpost, îngrijire părintească și căutare, fiind redați vieții voinici și întremați.

Lacul Tekirghiol are forma generală a unui triunghi, cu țărmuri neregulate, având baza spre mare. El are o întindere de 1232 hectare. Adâncimea lui variază în diferite puncte până la 10 metri.

Dela suprafața lui emană gaze cu miros de ou clocit. Apa lacului, nepriincioasă pentru viețuitoare mari de apă ca : pești, șerpi, broaște, lasă ca să trăiască în sânul ei milioane de animalcule ca: protozoare, viermi, crustacee, insecte, miriapode, nenumărate plante din genul algelor ¹⁾. Cadavrele micilor viețuitoare și plantelor moarte, intrând în putrefacție, se depun la fundul lacului, formând nomolul cărui i se datorește mare parte din efectele binefăcătoare ale lacului. Acest nomol are aspectul unei alifii de culoare neagră, este unsuros, lipicios, cu miros de ou clocit, cu gust amar, coclit și sărat.

Nomolul se formează în permanență și se depune în fundul lacului, dar pe măsură ce se învechește și se acopere de straturi noi își pierde din, culoare, își modifică proprietățile și compoziția chimică. Din negru se schimbă în cafeniu. Așa că la fundul lacului se găsesc două straturi de nomol: nomol negru și nomol cafeniu. Prin sondajele ce s'au făcut în diferite părți

1) Prof. Dr. Bujor: Fauna și flora lacului Tekirghiol.

ale lacului, s'a putut determina întinderea și grosimea atât a nomolului negru cât și a nomolului cafeniu. După datele arătate de inginerul Pascu ¹⁾ nomolul negru ocupă 552 hectare și are o grosime aproximativă de 25 centimetri; iar cantitatea de acest nomol este de un miliard 656 milioane kilograme. Nomolul cafeniu ocupă o suprafață de 841 hectare, cu o grosime medie de 54 centimetri, reprezentând 6 miliarde 812 milioane kilograme.

Din analiza făcută în anul 1904 apei lacului ²⁾ s'a constatat că această apă conține de 4 ori mai multă sare ca apa mării, iar bromul este în cantitate de 22 ori mai mare. Densitatea și concentrarea ei sunt de asemenea mai mari. La un litru de apă s'a găsit:

Clorur de sodiu	55,39722
« « potasiu	2,00462
« « amoniu	0,00366
« « magneziu	4,46890
Bromur de magneziu	0,13574
Nitrat de sodiu	0,00523
Sulfat de magneziu	8,14978
Sulfat de calciu	0,60013
Carbonat de magneziu	0,00287
Oxid de fer	} 0,02084
« « aluminiu	
Silice	0,00720
Anhidridă carbonică liberă sau semicombinată	0,28416
Hidrogen sulfurat	urme
Materii organice	0,59600 (aprox).
Densitatea apei la 15 Celsius	1,0552

Din această analiză se vede că apa lacului Tekirghiol este apă cloro-bromo-sodică.

Din studiul comparativ al apelor se vede că această apă este mult mai concentrată și mai bogată în săruri ca apele de acelaș fel din țară ca: Lacul-Sărat ³⁾, Fundata, Amara ⁴⁾ și chiar ca multe din străinătate, cum sunt cele de la Ischl ⁵⁾ Pyrmont, Hall, Kreuznach ⁶⁾

1) Din raportul asupra activității institutului Geologic al României anul 1920, de L. Mrazec București 1914 pag. XIII, XIV.

2) Analiza făcută de chimiștii Dr. M. Georgescu, O. Saligny, Dr. Bernard.

3) P. Carnot (În studiul Dr. Bastaky)

4) P. Poni. Iași.

5) Schroeter.

6) Dr. Max Popovici. (Studii comparative).

În anul 1899 chimistul Dr. M. Georgescu a făcut analiza nomolului¹⁾, care s'a găsit că conține următoarele substanțe chimice :

1000 grame nomol umed conține :	
Apă și substanțe volatile	300,300
Substanțe organice	181,400
» anorganice fixe	518,300
Hidrogen sulfurat	} in cantitate mică și variabilă.
Acid carbonic	
Hidrocarbure ușoare	

1000 părți nomol uscat la 125°, conține :

Substanțe solubile în apă :

Clorură de sodiu	62,85530
« « potasiu	2,42310
« « magneziu	9,67350
Bromură de magneziu	0,03371
Sulfat de magneziu	2,69825
« « calciu	0,59967
Carbonat de calciu	4,53407
« magneziu	0,17696
« acid de amoniu	1,13927
Silice	0,00913
Oxid de fer și aluminiu	urme
Azotat de amoniu	«
Substanțe organice, acizi volatili perderi etc.	3,34864

Hidrogenul sulfurat liber=0,1700 aproximativ.
Anhidrida carbonică liberă și semi combinată=10,53454.

Substanțe insolubile în apă

Sulfat de calciu (gips) greu so- lubil în apă	10.95070
Silice	442.40000
Oxid de aluminiu	85.60000
Oxid de fer	8.91735
Sulfură de fer (S ₂ Fe)	7.74169
Fosfat de calciu (P. O ₄) ₂ Ca ₃	3.05810
Calciu (combinat cu acid carbonic acid humic, silice)	66.53820
Magneziu (combinat cu acid carbonic și humic)	12.76870
Substanțe de natura grăsimilor și cerei	5.35000
Substanțe rezinoase	3.80000
Substanțe organice, resturi de plante perderi, etc.	255.38066

1) Nomol pentru analiză luat dela baile Eforiei din Iacu! T.

S'au mai găsit și următorii acizi organici :

Acid formic, butiric, olele, propilic, galic.

Din studiul comparativ al analizelor nomolului de Tekirghiol și ale nomolurilor similare din țară și străinătate ca : Lacul-Sărat, Franzesbad, Dax, Marienbad, Ischl, St. Amand, rezultă că nomolul lacului Tekirghiol întrece în concentrare și în bogăția substanțelor chimice pe toate celelalte nomoluri.

Lacul Tekirghiol oferă suferinșilor pentru lecuire apa și nomolul său, sub formă de băi sau sub formă de ungeri, aplicațiuni, fricțiuni, spălături. Băile se fac direct în lac, la temperatura obișnuită a apei din timpul verii, sau în căzi, la anumite grade de căldură, cu sau fără nomol.

Băile simple de lac se fac prin intrarea și șederea în apă după expunerea prealabilă la razele soarelui de 5—10 minute. În apă se recomandă mișcări și fricționarea pielii. Durata șederii în apă variază de la simpla înmuiere, care ține câteva secunde, până la 10—15 minute, după vârstă, după indicații și după temperatura apei și atmosferei. După baie se recomandă odihnă. Timpul cel mai bun de baie este de la 10—12 a. m. Numărul băilor variază de la 15—30.

Băile de lac cu nămol se fac prin ungerea corpului cu nămol, după care urmează expunerea la soare până se usucă nămolul, care rămâne ca o crustă pe suprafața corpului. Apoi intrând în lac, se fricționează corpul până se spală tot nomolul de la suprafață. Durata băii variază de la timpul necesar curățirii nomolului până la 10—15 minute, după indicații și temperatura apei. După baie, odihnă. Timpul cel mai bun pentru baie este de la 10—12 a. m. Numărul băilor variază de la 15—30, cu 2—3 pauze de câte o zi între ele.

Băile calde se fac în căzi cu apă de lac, încălzite la temperaturi diferite, între 26° și 30°, cu durata de 5—30 minute.

Aceste băi simple, în afară de indicațiunile speciale, se recomandă întotdeauna înainte de a se începe seria băilor calde cu nomol, cu scop de a activa funcțiunile pielii și a pregăti corpul pentru acele băi.

Băile calde cu nomol se fac amestecându-se în cada cu apă de lac, încălzită la diferite grade de căldură, nomol în cantitate mai mare sau mai mică, de la $\frac{1}{2}$ la 6—7 găleți. Numărul găleților, temperatura apei, durata băii, variază după indicații, după

vârstă, după organism și după obicinuița lui față de acest fel de băi. Temperatura băii poate să varieze între 26°—32°.

Timpu! dela 5—30 minute. Numărul dela 10—30 băi cu 3—4 pauze între ele de 1—2 zile pauză. După bae se recomandă liniște și odihnă în pat timp de o oră. Timpul cel mai bun de făcut bae este dimineața.

Băile calde cu nomol sunt ca săbiile cu două tășuri. Pe cât sunt de salvatoare, când sunt bine prescrise, pe atât pot să devină de vătămătoare când temperatura, gradul de concentrare în nomol, durata, numărul lor, sunt în afară de limitele indicate. Când concentrarea băii în nomol este prea mare, poate să cauzeze înăbușiri, palpitațiuni, sincope. Când baea este prelungită poate să devină enervantă, obositoare.

Cura dintr'un sezon de multe ori nu este suficientă și ea trebuie să se repete în doi trei ani consecutivi.

Apa lacului se mai poate întrebuința sub formă de prîsnitze, irigațiuni, spălături, fricțiuni. Nomolul se mai poate prescri sub formă de cataplasme, aplicațiuni locale pe cap, sau fricțiuni.

Pe lângă elementele lacului, omenirea suferindă, care vine la Tekirghiol, mai găsește o mulțime de factori binefăcători cari se găsesc întruniți aici, factori datorii așezării sale geografice.

Lacul acesta, fiind în apropierea Mării Negre, toți agenții fizici cu calitățile lor speciale întruniți la mare ca: briza mării, presiunea atmosferică, lumina solară, compoziția chimică a aerului lucrează fiecare în mod salutar asupra organismului omenesc. Briza mării aduce pe aripele ei, din larguri, aerul curat, limpezit de valuri și particule infime de sare care stimulează pielea și se absorb prin respirațiune, producând mineralizarea corpului.

Presiunea atmosferică, care este la maximum, condensează aerul și-l saturează de oxigen. Stabilitatea termică face ca corpul să nu fie expus răcelilor, lăsând în liniște regulatoarele sale termice.

Lumina solară, care este așa de intensă la mare lucrează prin culorile spectrului său asupra organismului. Toți acești factori, lucrând în mod tacit și continuu, redeșteaptă, fac să tresară ca de o baghetă magică, vitalitatea adormită, înăbușită sau slăbită a organismului și pe fondul de fortificare al acestuia se grefează celelalte efecte aduse de băi.

Baia de lac, prin compoziția salină a apei, prin temperatura

ei, prin mișcarea undelor ei, are efect stimulent și tonic. Când este precedată de ungeri cu nămol, la efectele ei se mai adaugă și efectele acțiunii speciale a nămolului și a fenomenelor fizico-chimice, ce iau naștere la suprafața corpului, când corpul astfel uns, este expus influenței razelor (calorice, chimice) solare.

Aceste băi se recomandă la cei cu funcțiunile organelor încetinite, acolo unde arderile se fac incomplet, la cei cu sângele sărac, la convalescenți, la surmenați, la limfatici, rachitici, auto-intoxicați, nervoșilor deprimați, scrofuloșilor, predispușilor la tuberculoză.

Băile calde cu nămol lucrează prin căldură, prin substanțele chimice din compoziția apei, prin acțiunile particulare ale nămolului încălzit și prin energiile dezvoltate de reacțiunile și transformările substanțelor chimice, care au loc în apa și nămolul încălzit.

Baia caldă produce dilatarea vaselor periferice dela suprafața pielii, care permite năvălirea sângelui la periferie, aducând descongestionarea organelor interne și ameliorând starea lor de inflamație. Ea excită funcțiunile pielii, înlesnind eliminarea substanțelor toxice prin sudoare, activează circulațiunea limfatică și înlesnește resorbția produselor inflamatorii. După cum este scurtă sau prelungită, baia este stimulentă sau sedativă.

Clorura de sodiu din apa încălzită grăbește schimburile nutritive, mărește oxidațiunile ¹⁾, mărește puterea de fagocitoză a globulelor albe din sânge ²⁾. Clorura de potasiu mărește forța de contractilitate musculară.

Bromurele și iodurele au proprietăți rezolutive. S'a dovedit că silicații alcalini din apele minerale spală și curăță sângele gușilor.

Albert Robin ³⁾ demonstrează că băile cloruro-sodice lucrează economisind țesuturile bogate în fosfor și folosesc la bolnavii cu țesut osos distrus și la cei cu nutriția și oxidația reduse. Ele sunt diuretice mărind cu 25% cantitatea urinelor; ele măresc eliminarea acidului uric și clorurilor. De asemenea arată că e-

1) După Lavergne.

2) A. Claisse. Influence des bains chloruro sodiques sur la leucocyte Presse medicale 45/905.

3) A. Robin.—La balnéation chloruro-sodique. Arch. générales d'hydrologie 1892.

fectele băilor saline cloruro-sodice se continuă și după încetarea băilor.

Apele minerale în special cele cloruro-sodice dezvoltă electricitate ¹⁾. Prin introducerea corpului omenesc în aceste ape se vor produce fenomene electrolitice, care dau loc la disociațiuni moleculare și descompuneri ale sărurilor din apă, fenomene care contribuie la mărirea absorbției și activității apelor minerale. Tratamentul electrolitic exercită o putere de rezoluție asupra formațiunilor scleroase sau cicatriciale. Prin acest procedeu se vindecă ankilozele articulațiilor consecutive artritelor tuberculoase sau de alte origini. (Leduc).

Prin introducerea nămolului în baie, se introduc și substanțele chimice care intră în compoziția lui ca: sulful, amoniacul, fierul, taninul, acidul formic, substanțe reșinoase, etc., substanțe care lucrează și ele prin proprietățile speciale ale fiecăreia și prin acțiunile care rezultă din amestecul lor cu apa salină încălzită.

Acidul formic are proprietăți stimulente și fortificante. Sulful se bucură de proprietăți antiparazitare. Mineralizarea sulfuroasă a băii are ca efect stimularea generală a întregului organism și a funcțiilor sale.

Substanțele chimice din constituția nămolului, dizolvate în apa salină sub influența căldurii, dau naștere la fenomene electrolitice. Nămolul mai are proprietăți radioactive, adică emite spontan și indefinit raze de radium.

Prezența radiului și emanațiilor radiifere în apele dela Baden, Neuheim ²⁾, Odessa etc. s'a demonstrat științificește.

Acest fapt nu s'a probat până acum pentru apa și nămolul Tekirghiolului; însă, din asemănarea acestor elemente din localitățile arătate cu apele și nămolul Tekirghiolului, rezultă că și acestea din urmă trebuie să se bucure de proprietăți radio-actieve. S'a demonstrat că în apele radiifere, fenomenele de creștere și nutriție se fac mai bine ³⁾ iar microbii se opresc în dezvoltarea lor ⁴⁾.

Darier a arătat acțiunea radiului de a potoli durerile în nevralgii, iar Raymond a arătat că aplicațiunea lui la locul du-

1) Arătat de Becquerel, Eley de la Biarritz etc.

2) Elster, Geitel - Physik Zeitschrift 1 Febr. 1903.

3) Demonstrat de Felix Bernard.

4) Caspari și Goldberg.

reror calmează durerile fulgurante în tabes. Soupault l-a întrebuințat în reumatisme, în gută (podagră) cu rezultate satisfăcătoare. Substanțele chimice dizolvate în apă ca și cele din constituția nomolului, precum și multiplele energii, rezultatul reacțiunilor, combinațiunilor, transformațiunilor de tot felul, care au loc în apa și nomolul încălzit, în ansamblul lor, au tendințe creatoare și ziditoare.

Ele produc reacțiuni în tot organismul, măresc funcțiunile organelor interne, oxigenează sângele, măresc puterea de asimilare, măresc diureja, tonifică organismul; lucrează asupra țesuturilor bolnave, pe care le vindecă, redeşeptând vitalitatea celulară, făcând să se elimine toxinele, măbind puterea de rezoluție, topind ganglionii, cicatrizând leziunile.

Și de aceea, aceste băi au efecte miraculoase asupra copiilor scrofuloși, născuți din părinți bolnavi, cu ganglionii mari, uneori supurați, fistulizați. Acești copii se îngrășe după o serie de băi, se fortifică, ganglionii le scad, leziunile se închid și se cicatrizează.

Copii rachitici, cu picioarele strâmbe, încovoiați, cu pieptul ieșit, gheboși, cu craniul mare, bombat, ajunși astfel din cauza alimntațiunei rele și condițiunilor rele de viață, din epoca primei copilării, dobândesc ameliorări simțitoare dela clima și băile Tekirghitolului.

Tuberculozele locale ale oaselor, ale articulațiunilor (coxo-tuberculoza, tumora albă, Morbul lui Potț) ale pielei (lupus tuberculos, gome, tuberculide etc) și ale țesutului subcutanat, se ameliorază și se vindecă prin soare și băi.

Reumatismul cronic, progresiv, reumatismul nodos, deformant, artritele streptococice consecutive scarlatinei, artritele consecutive anginei difterice, erezipelului, gripei, blenoragiei etc. se vindecă prin puterea acestor băi de a fortifica organismul, de a face să se elimine toxinele și de a face să se resoarbă exudatele și produsele inflamației locale, redând mișcările articulațiunilor și mușchilor, făcând să dispară durerile, înțepeneala și atrofiile.

Artropatiile gutoase (inflamațiile incheeturilor din cauza podagrei) datorite depozitelor de acid uric pe scroasele articulare, în legătură cu o incompletă oxidație a materiilor azotoase introduse în organism, eczemele gutoase, nevralgiile, se vindecă

prin proprietățile ce le au aceste băi de a activa nutrițiunea, de a elimina ureea, de a stimula arderile, de a împiedica depozitarea acidului uric, de a elimina toxinele și a înlesni resorbția depozitelor din țesături. Artritisul, datorit nutriției încetinite, eczemele, lichenul, psoriazisul, nevralgiile datorite artritisului, se vindecă prin puterea acestor băi de a mări arderile, a elimina toxinele, de a descongestia și a calma.

Nevralgiile sciatică se ameliorează și se vindecă prin fortificarea bolnavului și prin efectul calmant, descongestionant și rezolutiv al acestor băi.

Tot datorit aceluiași acțiuni rezolutive modificatoare și tonice ale organismului se mai vindecă o categorie de boli datorite infecțiunilor muconsei genitale la bărbați și la femei. Scurgerile blenoragice cronice, tuberculoza testiculară, inflamația prostatei, datorită blenoragiei sau tuberculozei, cataruri cronice vezicale, sunt ameliorate și vindecate.

Afecțiunile genitale femeiești, leucorea (poata albă), vulvovaginita fetelor tinere, amenoreea (lipsa totală sau suprimarea trecătoare a menstruației) dismenoreea (când menstruația vine cu greutate și cu dureri) afecțiunile uterului și anexelor: metrite salpingite, ovarite, catarurile colului uterin etc.

Își mai găsesc vindecarea prin băile de Tekirghiol diferite boli de piele ca : eczeme, acnee, furunculoză, abscese eriteme, seboree, favus, tricofizia.

Afecțiuni oculare ca : conjunctivite, blefarite, keratite, irite etc.

Afecțiuni ale urechei ca : otite medii supurate, mastoidite etc.

În leziuni nervoase ca : paralizia infantilă, nevrite periferice, paraplegii (paralizii parțiale), lucrează combătând atrofiile musculare, întărind organismul și ameliorând starea bolnavilor.

Pe lângă toate acestea, sunt încă o mulțime de boli, care își găsesc ușurarea sau tămăduirea, prin băile de Tekirghiol.

Sunt însă și multe boli asupra cărora băile de Tekirghiol nu aduc nici un folos și pot fi chiar vătămătoare. Astfel sunt : tuberculoza pulmonară, bolile în faza acută, afecțiunile pulmonare, cardiace, renale, scleroza cardio-renală, albuminuria, nervozismul, predispoziția la congestii cerebrale, inflamațiile creierului sau măduvei și altele.

Tekirghiolul, ca localitate climaterică și balneară, cuprinde două stațiuni :

Tekirghiol-sat și Carmen Sylva, sau Tekirghiol-Movilă.

Tekirghiol-sat avea înainte de război un număr de 60 case (vile și hoteluri) cu circa 900 camere și 10 stabilimente de băi calde cu circa 100 băi.

În lunile Iulie și August numărul camerelor nu era îndestulător ca să găzduiască marele număr de vizitatori, ceea ce făcea ca o parte să se înapoieze la Constanța, iar alții să-și întindă corturi pe malul lacului. Numărul băilor se dovedea de asemenea insuficient față de numărul suferinșilor, din care cauză aglomerările din stabilimentele de băi erau foarte mari și așteptările interminabile, condițiuni neigienice și chinuitoare pentru suferinzi.

Tot confortul și băile în această stațiune se pun la dispoziția vizitatorilor de către particulari,

Sfatul până în prezent nu a intervenit cu nimic pentru îmbunătățirea și înflorirea acestei stațiuni. Comuna a făcut prea puțin. Intențiunea de a se înființa o grădină publică a rămas la primul ei pas. Un chioșc pentru muzică a luat ființă în mijlocul unui loc viran, care așteaptă să fie nivelat și plantat.

Chestiunea iluminatului, spei de băut, a străzilor este abia în parte rezolvată. În prezent societatea balneară Tekirghiol-sat, care a luat ființă după război și care a devenit proprietara mai multor vile, terenuri și a câtorva stabilimente de băi, dă cele mai frumoase promisiuni de contribuție la ridicarea acestei stațiuni.

Stațiunea Carmen-Silva, grație faptului că se găsește chiar la țarmul mării, grație sanatoriilor ei maritime, frumoaselor vile și hoteluri confortabile și stabilimentului de băi Movilă, este una dintre cele mai frumoase stațiuni balneare și climaterice.

Sezonul la Tekirghiol începe de la mijlocul lunii Mai și se sfârșește în Octombrie. Acest sezon corespunde anotimpului de vară care, după studiul climateric făcut de Dr. St. Hepites în această regiune, este cel mai lung și ține dela 24 Mai până la 5 Octombrie¹⁾.

Lacul Tekirghiol, grație eficacității apei și nomolului sau, a fost din destul de cunoscut în populațiunea vechiului regat; dar

1) St. Hepites. Clima țarmului românesc al Mării-Negre. Vezi Analole Dobrogei No. 4 anul I, 1920.

renumele lui nu a trecut vechile hotare, iar străinătatea nu are nici o cunoștință despre existența și importanța acestui lac. Dar nici noi nu am făcut nimic pentru a-l face cunoscut și a-l recomanda omenirii suferinde din toate părțile.

Ar trebui ca statul să ia parte activă la ridicarea acestei localități: prin lucrări de înfrumusețare și prin clădirea și amenajarea de hoteluri și stabilimente după tehnica modernă. Ar trebui să se creeze un laborator cu personal științific, pentru studiul chimic și terapeutic al apei și nomolului. Să se facă publicațiuni în mai multe limbi cu rezultatul cercetărilor științifice, care să se trimeată medicilor și instituțiilor medicale din lumea întreagă.

DR. GEORGE ULIERU

BIBLIOGRAFIE

- Dr. M. Sadoveanu* : Dare de seamă asupra Sanatoriului maritim și stabilimentului balnear dela Tekirghiol 1900.
- Dr. N. Chernbach* : Raport asupra Spit. Maritim București 1905.
- Dr. M. Chernbach* : Lacul Tekirghiol sau Tuzla Ghiol și Sanatoriul Maritim pentru scrofuloși.—București 1906.
- Dr. St. Hepites* : Climatologie du litoral roumain de la Mer-Noire (1899-901 Liège). Tradusă în Analele Dobrogei 1920 Anul I, No. 4.
- Dr. Josef Dona* : Tekirghiol, studiu descriptiv și clinic 1907.
- L. Mrazec* : Rap. asupra activității institutului de geologie al Rom. Anul 1921, No.

COPISTUL

Domnul Ulpiu Siminoc—Dumnezeu să-l ierte!—era copist într'un birou din orașul pe care, cu multă mândrie, cetățenii l-au poreclit „mărgăritarul Mării Negre”. De douăzeci și trei de ani își îndeplinea meseria lui cu o răbdare într'adevăr creștinească, cu o egalitate de suflet vrednică de un filosof și cu o corectitudine, care impunea respect până și «aeroplanelor»: așa erau botezați șefii biroului domnului Ulpiu, fiindcă erau tot așa de trecători, dacă nu și mai trecători decât partidele cu care veniau.

Domnul Ulpiu nu făcea politică pe care, în anume împrejurări, mărturisia că o desprețuește; și nici rude la Ierusalim nu avea, care să-l salte pe scara ierarhiei administrative: de aceea nici nu înaintase în slujbă. Se mângâia însă cu vorba: „apa trece, pietrele rămân!”. Această adâncă înțelepciune populară, ale cărei începuturi se urcă până în epoca năvălirilor barbare și poate și mai departe, domnul Ulpiu o înfiase de la moș Gheorghe, ușierul. Până și gestul și mândria filosofică cu care o spunea, erau tot ale lui moș Gheorghe, care, de altfel, mai avea el și altă vorbă cu privire la boerul de acum:

— Ehei, domnule, câți deăștia n'am măturat cu! Si o să-l mătur și pe aista..

Altcum și domnul Ulpiu era o piatră de temelie, dacă nu chiar cheia de boltă a întregului serviciu din biroul său.

Nemuritorul Goethe spune undeva, că numai personalitatea este binele suprem în această viață pământească. O fi! Dar domnul Ulpiu era de altă părere sau, mai bine zis, avea instinctul că asemenea însușire este legată de suferinți; iar dumnealui îi plăcea așa de mult tihna su-

fletească... Singura filosofie la care s'a ridicat în viață și care era rezumatul unei cugetări de un sfert de secol, se încheia în lapidara frază: „mulțumește-te cu ce ai și zi: Doamne, ferește de mai rău!“ De bună seamă că această înțelepciune i s'a altoit în dosul frunții lui înguste în urma unei mari înfrângerii sufletești. Dar... cine poate scormoni toate tainele inimii omenești?

Domnul Ulpiu rămăsese holtei; și, fiindcă era și cam uscățiv de felul lui, cumetrele din mahala îl porecliau ba „mucenicul“, ba „schimnicul“, ba „mitropolitul de Anadolchîoi“. Un mare cărturar predica pe vremuri în fața tineretului că „ori și cărui om, în viața asta, i se poate întâmpla să oșteze odată după ochi albaștri, căprui, sau altfel; și cui nu i s'a întâmplat, o să i se întâmple; iar cui nu i se va întâmpla, acela nu e om, acela e jumătate de om!“ Dar, Doamne, a rămânea tare în fața amefelii, ce ți-o stârnește în suflet o privire de femeie, nu este oare o virtute vrednică de un om și jumătate? Așa inimă era domnul Ulpiu! Nu s'a însurat, fiindcă nu-i plăcea nici un fel de schimbare, nici în timp și nici în spațiu.

Se povestește despre un oarecare filosof de lângă marea Chihlibarului cum că viața întreagă nu s'a chintit dintre zidurile posacului său oraș; și totuși, cu mintea sa, el a turnat și a răsturnat tot gândul lumii. Aidoma și domnul Ulpiu: de când s'a trezit copist, el nu și-a tocit călcăele măcar la o bătaie de pușcă dincolo de mahalalele și maidanele acestui „mărgăritar“ al Mării Negre; dar în sufletul său el și-a desăvârșit toată nobila artă a copistului. Pun rămășag pe ce voți că nici în Viena nu veți găsi un al doilea exemplar, care să fi ridicat la atâta înălțime ingrată meserie de copist.

Mai aud pe mulți zicând: cu cât ai mai mulți dușmani, cu atâta înseamnă că ești un om mai vajnic. Nici aceasta nu e adevărat! Dovadă atâtea dușmăanii împotriva domnului Ulpiu.

— Cu hainele alea de pe el îl știu de când era Ionel de țată! spunea cu mult venin, Dumnezeu știe pentru ce, o vecină din mahala despre eroul nostru; iar Ionel al ei buchinia acum binisor la abecedar.

— E umblat ca țeștul, dragă! îi ținea hangul o altă cumătră, răzând din tot trupul.

Nici eu nu știam ce e țeșt, dar pe urmă am aflat: e un soi de covătică făcută din pământ și sub care se coace turta în spuză. De când se coace și până se sparge el nu se clintește de lângă vatră. Și acum mă întreb: ce avea și cumătra asta cu domnul Ulpiu?

— Mânca-l-ar purecii, soro, că par'că tot îi plouă și tot îi ninge! îi punea capac cucoana Zamfirița, o văduvioară de vre-o trei zeci și cinci de ani care de multe ori încercase, dar fără folos, să înoade un căpețel de vorbă cu domnul Ulpiu.

Și toată această clevetire o găgăiau cele trei cumetre, vecinele copistului, tocmai în momentul când, în amurg, domnul Siminoc se întorcea grav de la slujbă, iar ele — par'că era un făcut! — ieșeau cu fârașele încărcate de gunoi să le arunce în stradă.

Domnul Ulpiu trecea măsurat pe lângă femei, le saluta respectuos și dispărea în curtea lui, reflectând asupra igienei orașului cu această singură cugetare: hm!

— De altfel, cum se cade om! Iși spuneau cumetrele din ochi și dispăreau și ele prin curți.

Lui domnu Ulpiu îi plăcea ordinea și cinstea. Când vre-un copist mai tânăr i se infățișa cu câte o hârtie prost făcută pentru control, fredonând în gând cea mai nouă romanță, domnul Ulpiu îl măsură sever cu ochii săi verzi, de la dunga pantalonilor până la cărarea linsă de pe cap și-i debita o morală amară asupra tineretului de azi, care și-a pierdut dragostea de muncă. Și dacă filfizonul îndrăznia să scape printre dinți obișnuita insultă de „tipicar stupid!“, cu care-l caracterizau de obicei, și dacă domnul Ulpiu îl auzia, — atunci, toată indignarea, câtă se poate răscoli într'un suflet tihnit ca al lui, îi țâșnea ca niște flăcări verzi din ochi; corpul puțin cam adus i se îndrepta; crețurile dela cozile ochilor i se roșiau și, cu degetul ridicat în sus, el îl muștra pe tinerel pe un ton sec și autoritar:

— Nu tipicar, domnule, ci conștiincios! Eu nu-mi bat joc de meserie! Și cu un gest de dispreț, el expedia pe filfizonul ce se'ndepărta zâmbind.

În acele momente domnul Ulpiu părea dator să tur-
nă în bronz. Nici un general, în mâinile căruia stă
soarta unei bătălii, nu ți-ar fi inspirat un mai mare res-
pect pentru simțul de răspundere și de datorie ca, dom-
nul Ulpiu.

Pentru asemenea calitate șeful său actual se zice că-l
prețuia mult. De aceea, când după groaznicul războiu al
popoarelor, care a cosit destule fragede vieți și printre
copiști, veni și în biroul domnului Ulpiu fericitul ceas al
înantărilor, șeful său îl puse în fruntea listei cu aprecie-
rile cele mai elogioase.

Peste două săptămâni domnul Ulpiu Siminoc era îna-
întat subșef de birou și permutat, în interes de serviciu,
într'un orașel din provincie. Vestea aceasta i-o aduse în-
suși șeful care, punându-i mâna pe umăr și privind-l de
la distanța brațului întins, ca un adevărat protector, îi
spuse că regretă mult plecarea sa, dar că interesele de
serviciu primează asupra sentimentelor și că, în fine, este
liber trei zile spre a-și face pregătirile de plecare.

— Iată un om fericit, veți zice. Vă înșelați! Vestea
cea nouă în sufletul copistului ca un aeroplan în
gol. Ori i-ai fi luat pământul de sub picioare, ori l-ai fi
scos din obișnuințele lui, era tot una.

Îeșit din birou, domnul Ulpiu păși întins spre casă.
Alteori avea obiceiul să facă o haltă la «*Vaporul Impă-
ratul Traian*», ca să-și ia legiuitul aperitiv. Desfid pe
orice astronom să poată prevedea o eclipsă de soare cu
aceiași siguranță cu care domnul Suciu, patronul bodegei
cunoștea până și minuta când avea să-i intre pe ușe
domnul Ulpiu. De aceia îl auzea:

— Ionel, un aperitiv pentru domnul Ulpiu!

Și peste câte-va momente domnul Ulpiu își făcea
aparitia.

— El șase și jumătate?

Copistul își scotea, cu acelaș gest de un sfert de secol
ceasornicul din buzunar, îl privia îndelung până să-și fixeze
ora, apoi răspundea:

— Tocmai!

Și ducând țoiul de țuică la gură, îl gâlgăia ușor pe gât. Astăzi însă țoiul rămase plin pe tejghea, spre marea nedumerire a patronului.

— I s'o fi întâmplat ceva, ori ceasul meu nu merge bine.

Pe drum, domnul Ulpiu avu o ușoară licărire de sentiment că ar fi un câine credincios izgonit din slujba stăpânului. Dar aceasta dură numai cât ai scăpăra odată cu amnarul în întuneric. Sentimentele la dânsul se stărniau cu greu, după îndelungi și chinuite elaborări interne; dar și când se statorniciau, erau ca marea, care nu intră în odihnă chiar și când se face liniște de vânt.

Ajuns acasă, se lungi în pat cu fața în sus și încercă să-și culeagă gândurile, să-și deie seamă asupra noilor împrejurări; dar mintea sa, obișnuită de atâta amăr de vreme cu înregistrarea, catalogarea și copiarea hârtiilor, era acum rebelă și difuză. Măncă cu gândul concentrat. Părea preocupat de cineștie ce problemă adâncă; dar concentrarea lui se făcea într'un punct din gol, unde nu scăpăra nici o idee. În sufletul lui o singură simțire stăpâna: frica de necunoscut, neplăcerea de a-și părăsi obișnuințele. Noaptea dormi foarte rău. Crâmpetele de vise, ce nu se legau într'un tot și căderile în gol, care-l făceau să tresară în pat, aproape îl dureau. Era ca un tren pe care l-ai scoate de pe șine și i-ai da abur ca să meargă pe lut.

A doua zi de dimineață îi veni în gând să iasă din oraș și să răsufle în larg. Acolo, în liniștea naturii va medita mai bine ce are de făcut. Își luă vechiul pardesiu pe braț și bastonul în mână și porni pe o stradă ce ieșia din oraș.

Era primăvară și o liniște în aer, cum rar se întâmplă în aceste locuri așezate în drumul vântului. Un cer senin și răcoros, inundat de lumina dulce și potolită a unui soare de aur, îi revărsa în suflet un fior de viață fericită.

După o oră de mers, domnul Ulpiu se afla în mijlocul holdelor de mătase, ondulate de adierile ce treceau peste dealuri. Un iepure fricos o zbughi chiar de lângă picioarele copistului și s'afundă într'un desis de oarze mai

înalte. O ciocârlie s'avânta în salturi către slavă, cântând beată de aier, de lumină și de fericire. Doi courași de puf plutiau încet pe apele albastre ale cerului. În singurătatea și tăcerea câmpiei, în care nu se auzia de cât ondularea semănăturilor, cântecul ciocârliei se înălța tot mai sus, și s'auzia tot mai slab, până ce se pierdea, pentru ca apoi, după un răstimp, să porniască iar de la fața câmpiei.

Domnul Ulpiu se așeză în umbra unui pom ca să mediteze. În acele clipe natura pentru dânsul era o carte închisă, sau scrisă cu hieroglife. El nu cunoștea de cât o mulțumire : aceea a slujbei în biroul lui ; de cât o poezie : aceea a hârtiilor frumos făcute. Așa de adevărată e vorba că numai atâta vezi și simți din lumea din afară de tine, câtă lume porți în tine ; numai atâta poți turna în suflet, cât ți-e măsura vasului tău ! Iar măsura vasului domnului Ulpiu era așa de mică !

De la o vreme, neputându-și aduna gândul, care juca în crâmpoie fără rost, domnul Ulpiu se necăji.

— „Ia stai, frate, cu ordine, ca la înregistrare. Să vedem. Când vine o hârtie, îi dai un număr, o treci în *condică* și pe urmă o înaintezi biroului A, sau biroului B pentru rezolvare. Ia stai, așa !” Și punându-și întrebarea el căuta să răspundă.

— Va să zică, a venit o hârtie. Bun. Ce număr îi dăm ?

Un fluture, fălfăind leneș din aripele-i colorate, i se puse pe genunchi și stete o clipă sub ochii domnului Ulpiu, care-l privi cu nedumerire. Apoi lighioaia dete câteva târcoale zăpăcite prinprejurul capului său și se lăsă dusă în sus de o adiere răcoroasă, hât departe, peste holde.

— Hm ! aista e ca zevzecul de filizon din birou, șopti domnul Ulpiu, încrețindu-și cozile ochilor cu dispreț. Apoi, scuturându-se, încercă să-și reia firul cugetării.

— Bun. Va să zică... da ! Ei, dar aci n'are a face numărul. Să vedem ce cuprinde : cuprinde înaintarea domnului Ulpiu Siminoc din postul de copist la postul de subțet de birou.

O licărire de bucurie îi străluci în ochi. Copistul își frecă mâinile cu gestul omului mulțumit de un câștig. Va

avea leafă mai mare, va bea un pahar de vin la masă, un vin dela Funogea... Și gura lui se supse, ca și când ar fi apreciat calitatea unei băuturi mai fine.

O rază de soare, strecurându-se prin frunzișul pomului, îl gădilă pe domnul Ulpiu la ochiul drept și la nas. El duse mâna spre locul cu pricina, dar pe la jumătatea drumului strănută cu sgomot.

— Rrrrah! Sănătos! Ba bine că nu! Am răcit la câmpul ista! Și scoase batista.

Ciocărlile cântau ca în grădina raiului. Oarzele crude se legănau în boarea răcoroasă a primăverii. Cerul par'că se argintase ca o oglindă și cei doi nourași de puf plutiau acum departe, peste Marea Neagră. Dela înălțimea podișului unde se afla, domnul Ulpiu putea vedea un petec de mare albastră cu scipiri de cioburi de oglinzi. Sufletul lui însă era prins acum în cătușele unui raționament grozav de greu și prea neobișnuit, pentru ca să și-l deschidă larg în fața naturii și să-și aerisiască arhiva lui sufletească. Scutură iritat din cap și se întoarse iar la problema lui.

— Bun! așa! Buvun! Va să zică, înaintat...

Adierea, încărcată de miresme, a vântului curgea așa de dulce; muzica monotonă și vastă a semănăturilor era așa de aromitoare, în cât pleoapele domnului Ulpiu începură să cadă grele. Abia mai îngâna niște frânturi de vorbe: «ordin... înaintat... subșef...» și somnul, binefăcătorul sufletelor tulburate, îi turnă băutura sa narcotică în vine. Cu obraji rumeniți de aierul tare al câmpiei, domnul Ulpiu sforăia acum în umbra pomului dela marginea oarzelor lucioase.

* * *

Când se trezi, soarele scăpăta de partea cealaltă a cerului. Omul se pipăi la cap, se uită lung la ceasornic și nu se putea dumeri. Par'că venia de pe lumea cealaltă și se simția așa de trist... Iși luă pardesiul pe braț și bastonul în mână și porni cu pași amețiți în spre oraș. Li era foame. Intră într-o cârciumă cu restaurant să înghită ceva. Se așeză la o masă alături de care doi în-

telectuali, pe ^{relie} cunosteau, susțineau o discuție la un pahar de vin. Cel mai tânăr era expansiv și vorbea cu gesturi largi.

— Vezi, dragă Tomo, eu dacă am cerut permutarea aicea, este fiindcă îmi place marea. Par'că mi se limpește sufletul când văd atâta senin de ape. Și gândul meu par'că capătă aripi de șoim și simt cum cugetarea mi se face mai largă și mai elastică... Apropos! ai citit poezia mea din urmă «Șoimul»? A fost un moment de adevărată inspirație!

Și tânărul umplu paharele din nou.

Nu-mi place încremenirea pe loc, viața asta sedentară care-ți anhilozază și corp și minte. Nu am mai mare dispreț decât pentru omul moluscă, care abia își deschide valvulele lângă colțul lui de stâncă. Pentru mine fericirea supremă e să-ți păstrezi sufletul elastic până în ceasul morții, să gândești, să simți din plin, să trăiești... De aceea, dragă Tomo, eu când îmi simt într'o zi spiritul cam mat, o iau razna pe malul mării în colo și mai ales pe plaja dela Mamaia și după două ceasuri de umbrelt îmi reviu. Toată prospețimea tinereții se revarsă atunci în mine și multe probleme grele mi-am limpezit în asemenea excursii de refacere fizică și morală.

Și tânărul umplu încă odată paharele.

— Trăiască viața plină și adevărată! închină el; apoi se ridicară amândoi și plecară.

Domnul Ulpie uitase aproape să mănânce. Cu furculița în mână, încremenise așa, ascultând la cei doi „intellectuali“. Ce mobilitate și ușurință în a-și exprima ideile și sentimentele! Dar din toată discuția domnul Ulpie nu reținu decât influența plajei dela Mamaia. Ei bine, va merge acolo ca să-și limpeziască și el sufletul și să rezolve greaua problemă care-i tulburase mersul lin al vieții.

A doua zi de dimineață, după o noapte dormită iarăși în torturi, domnul Ulpie își îndreptă pașii spre Mamaia. Când îl văzu cucoana Zamfirița de peste gard, apucând în josul străzii și nu în susul ei, cum făcea regulat, la atelaș ceas, de atâta amar de vreme, se porni pe un răs răutăcios.

— Văz't-ai, soro,— povestea ea cu mâna în șold cametrei din curtea vecină,— omului ăsta i s'a 'ntors lumea pe dos! Și se porni iarăș pe răs!

Ce-a vrut să înțeleagă cucoana Zamtirița cu vorbele acestea, eu n'ași putea să vă spun. Domnul Ulpiu însă, ca un adevărat filosof, își căută de cale.

Marea era albastră și ondula ușor. Lamele ei se revărsau cu foșnet pe plaja de scoici și cât e țărnuț de lung, era numai o muzică eternă, aceeaș de la începutul lumii. O cărare îngustă de nisip o despărția de apele unui lac, ca o pânză de argint înlinsă peste o pânză nesfârșită de atlas albastru. Pescărușii ca zăpada se lăsau când pe o aripă, când pe cealaltă și apoi ca un ghem cădeau în mare, în care se scufundau după pradă.

Și orizonturile erau așa de largi și de curate!

D-l Ulpiu pășia cu capul în jos. Nu se gândea la nimic. Tălpile lui apăsau nisipul umed al plajei, care se svânta înprejur, sau striviau cu șgomot scoicile fragile.

Ritmica și monotona pendulare a valurilor făceau ca și mintea lui să penduleze tot așa de monoton, fără ca arătătorul ornicului său mintal să înainteze cu un grad măcar. De la o vreme îi veni în minte biroul său de lucru. În stânga e dulapul cu arbiva; în dreapta biroul filisonului de Mache; în față, lângă fereastră, alt birou. Se vede cum își așează hârtiile pe masă, cum mișcă mâna de patru ori ca să facă majuscula inițială, cum își bate tabacherea cu tabac, ca să ia o priză, cum privește muștrător pe novicele de alături, care abia își începe cariera de copist, cum se scoală demn și pășește cu condeiul după ureche în biroul șefului, care-l cheamă. Și o tresărire de mulțumire simți că-i încălzește sufletul lui turburat.

Opt kilometri de plaje dumnezeiască îi străbătu domnul Ulpiu cu capul în jos și cu mintea plină de imaginile din biroul său, fără să fi fost în stare măcar să-și readucă în câmpul preocupărilor sale problema cea mare care îl interesa. Și când foamea îi aduse aminte că e ceasul mesei, el își privi lung ornicul; bufni de nemulțumire pentru prostia de a fi venit pe plajă cu vorbele:

„să te mai iei altă dată după copii!” și porni cu grabă înapoi, spre oraș. Călca mânios și apăsător. Nisipul uscat din drum se risipia sub pașii lui și vântul, care-i sufla din față, îi măria iritarea. Ii venia să scuipe în mare, ca în ceva desgustător, să rupă gâtul pescărușilor argintii, cari țipau peste valuri. Din când în când strângea pumnii și icnia. De ce era oare supărat?... O, nu! vă înșelați! Domnul Ulpiu era supărat, fiindcă își călcuse obișnuințele lui sacre. Om de ordine și disciplină, cum era, dânsul avea ora lui anumită pentru masă, după cum își avea străzile lui anumite pe care umbla între casă și birou. Iată toată cheia filosofiei.

Aproape de oraș se simți tare umilit.

Un prieten mai de demult, ieși dintr'o regie drept în fața lui. Când îl văzu atât de prăfuit și de răvășit, pufni de râs:

— Da, de unde vii așa, ca un cal de tramvai, nene Ulpiule?

— Frate Dragule, nu mi-e bine... îngână domnul Ulpiu.

Celălalt se impresionă. Il privi un moment și apoi devenind curios, îi zise:

— Ia vin, ia vin coala, în cârciuma asta, să luăm un pahăruț de vin și t'ei spovedi.

Intrară. După ce vinul fu adus, fratele Dragu, privind-l drept în ochi, îi vorbi.

— Ei, spune acu ce te doare; doar suntem prieteni vechi.

Lui domnu Ulpiu îi veni cu greu până să apuce firul de la cap.

— Am ieșit ieri la câmp...

— Bun. Pe urmă?

— Pe urmă am fost astăzi pe plaja dela Mamaia...

— Și?

— N'am făcut nimic, nimic...

— Bine, omule, nu te'nțeleg de loc. Ce-ai căutat la câmp și la plaje?

— Mi-a venit înaintarea ca subșef de birou...

— Bravo! Ești bun de cinste. Băte, ia mai dă o

juma de vin ! Plătește nenea Ulpiu. Și așa, zi : ai ieșit să sburzi de mulțumire ?

— Nu, frate ; m'a permutat la Megidia.

— Cum ?

— Și șeful mi-a dat trei zile să mă pregătesc de plecare.

— Și pe urmă ?

— Și am ieșit din oraș...

Mai departe domnul Ulpiu nu fu în stare să lămuirească ce a vrut. Fratele Dragu însă îi ghici tulburarea.

— Ai ieșit ca să te gândești ce ai de făcut.

— Da.

— Și cum te-ai hotărât ?

Aci domnul Ulpiu iar făcu sforțări desperate. În urmă dovedi greutatea :

— Ieri, par'că tot m'am lămurit puțin ; dar câmpul ăla... am răcit. Azi nici nu m'am gândit.

Dragu izbucni în hohote de râs.

— Apăi, nene Ulpiule, poți să ieși în fiecare zi pe câte o barieră, sau poți să ieși odată pe toate barierele, ca Bosco razdrăvanul, și tot n'ai să isprăvești nimic. Ia răspunde coala, frățește, să te lămuresc tot eu. Dar până atunci... băiete ! mai adă o juma de vin ; plătește nenea Ulpiu.

Și în gândul lui : „... că și doctorii, când îți dau un consult, îți ușurează punga“. După ce turnă în pahare, domnul Dragu îi vorbi cam așa :

— Eu, în locul tău, nene Ulpiule, mi-aș face socoteala așa : m'ai înaintat de la copist la subșef de birou. Bun. Onoare ție, șefule ! Munca mea cinstită trebuia odată să mi-o răsplătești ; dar de ce mă permuți din capitală la Megidia ? Apăi asta lucru cinstit se chiamă, ori șmecherie de politică ?

Domnul Ulpiu odată se lumină. Dete să spuie ceva.

— Stai, frățioare, îl opri domnul Dragu, stai că mai e. Adecă cum ? Cu o mână îmi dai și cu două îmi dai ? Adecă cum ? O viață întreagă îți slujesc în orașul ăsta și în biroul ăsta ; îmi fac gospodăria aci, îmi fac prietenii aci, îndrăgesc colțul ăsta de loc, colțul ăsta de

birou; strada *asta* pe care mă duc la slujbă, și când ai chef dumneata, odată mă trimiți la mama dracului în prasnici, acolo, la naiba, unde a'nțercat dracu copiii ?

Domnul Ulpiu începu și el să se indigneze; la fiecare vorbă apăsată da din cap cu năcaz; simția acum că li pusese degetul chiar pe rană și în semn de aprobare, scoase un hm! supărat.

Domnul Dragu turna pahar după pahar. Apoi, înainte de a urma strigă: băete încă o jumătate pentru domnul Ulpiu. După ce mai goli un pahar, prietenul vorbi:

— Eu, în locul tău, dragă vere, m'aș duce la șef și i-aș glăsui așa: Domnule șef, sunt gata să plec la Megidia în slujba mea cea nouă...

Și-l privi pieziș, cu ochi șireți. Domnul Ulpiu făcu o mișcare dureroasă de neplăcere. Dar celălalt nu-i dete pas:

— Adecă nu, pardon! I-aș zice așa: domnule șef, o viață întregă am slujit cu cinste și credință în biroul *ăsta*, din orașul *ăsta*; dacă mă înaintați, vă rog să mă înaintați pe loc; eu *aici* am gospodăria, *aici* am prietenii cu cari mă cinstesc, *aicea* vreau să mor; și dacă nu vrea...

Domnul Ulpiu era numai urechi.

— Dacă nu vrea ?

— Ei, dacă nu vrea, încheie domnul Dragu iritat, atunci, atunci... la Megidia nu vrei să te duci, aici nu vrea șeful să te înainteze pe loc... atunci, nu-ți rămâne decât a treia hotărâre. Dar, bine, omule, tot eu să-ți spun ce ai să faci? Eu să gândesc pentru tine? Eu să mă supăr pentru tine? Du-te dracului acasă și te mai gândește și tu.

Și domnul Dragu trânti cu pumnul în masă, scăpând printre dinții strânși: „berbec tâmpit!”.

Se amețise și așa era el: dela prietenie trecea ușor la insultă. De aceea domnul Ulpiu chemă la plată și plecă. Un cunoscut dela altă masă, care ascultase convorbirea, se apropie de Dragu.

— Noroc, omule! Ce te-ai necăjit așa? Nu te'mpaci cu proștii!

— Ei, săracu, li luă apărarea domnul Dragu; cal

bătrân, ce vrei? O viață întreagă l'ai înhămat la dreapta oștei și l'ai deprins să vadă lumea cu ochiul din dreapta și acuma îl dai la altă căruță să-l înhame la stânga? Vrei să scoți o broască țestoasă din carapacea ei și s'o faci să alerge ca un iepure?

Domnul Ulpiu se duse acasă bufnind și trăsbind. Tot drumul a fost un șirag de interjecții care-i vădiau năduful și indignarea. Se limpezise în sine în sufletul lui sentimentul adevăratei sale situații. Până la miezul nopții scrâșni împotriva șefului său. Auzi? Cu o mână îi dă și cu două îi ia? Apăi asta treabă cinstită se chiamă? Și domnul Ulpiu da cu pumnul în masă întocmai ca fratele Dragu. În slârșit găsisse formula după care atâta băjbăise. De acuma ține-te pânză să nu te rupi! Marea sufletească a domnului Ulpiu, cu apele sale grele ca de plumb, odată stârnită de furtună, târziu, târziu va intra iarăși în odihnă.

Dormi puțin și rău. A doua zi se sculă la ora lui obișnuită: la șase. La șapte bău o cafea și eși spre birou. Străbătu aceleași străzi pe care le bătuse un sfert de veac; întâlni aceleași figuri, cu care își schimba salutul; privi aceleași firme învechite de ploii și vremuri; aceiași mișcare de dimineață a lumii ce se îndrepta spre piețe; mângâie cu privirile aceleași colțuri de ziduri, aceleași acoperișuri joase, aceleași garduri și trotuare ruinate și sullétul par'că i se așeză iar la loc. Vagonul era pus pe șine și calul de tramvai își luă cursa. La opt era în birou; dar figura lui era întunecată ca de un nor.

Pe la opt și jumătate intră și șeful. Domnul Ulpiu lucra la hârtii; se făcu că nu-l vede.

— Ei, gata, domnule Siminoc? Măine la drum, nu?

Copistul se ridică în sus. Un moment șovăi. Mai, mai, era să înceapă; „Adică cum? cu o mână îmi dai și cu două îmi iei? Apăi asta dreptate se chiamă?...“; dar numai o clipită ținu indignarea. Fie respectul față de superior, cu care se obișnuise de atâta vreme, fie lașitatea, îi în-năbuși supărarea și se pomeni că dă un alt răspuns:

— Domnule șef, nu mă pot deplasa din oraș. Mi-ar conveni să rămân pe loc.

— N'avem post vacant în biroul nostru! răspunse șeful cam posac. Va să zică, hotărât, nu pleci?

— Nu, domnule șef; rămân copist aci cum am mai fost.

Șeful se întoarse brusc către fîlfizonul de Mache:

— Domnule Mache Dumitrescu, dumneata pleci ca sub-șef de birou la Megidia?

— O, Domnule șef, sunteți foarte mărinimos! miorlăi lingușitor Mache. Nu știu cum să vă mulțumesc...

— Ei bine, mâine pornești. Ba nu, poimâne. Pleacă. Astăzi ești liber de serviciu.

Și șeful trecu în biroul său, trântind ușa după sine; în timp ce Mache, potrivindu-și manșetele și mișcându-și corpul în tactul unui vals, pe care îl cânta în gând, ieși salutând pe domnul Ulpiu:

— La revedere, amice, și la mai mare!

Iar domnul Ulpiu, posomorât ca un vrăbțoi plouat, nu putea înțelege ușurința cu care se aruncă unii în locuri și situații nouă, când el, iedecul biroului său, se simțea așa de înpăcat în vechiul său culcuș în care, după o elaborare de un sfert de secol, a ajuns la înalta înțelepciune: „mulțumește-te cu ce ai și zi Doamne, ferește de mai rău!”

SALSOVIA

NOTĂ ASUPRA UNOR ANTICHITĂȚI CULESE IN 1855 LA „KÜSTENDJE“ (DOBROGEA) ¹

„D-l sub intendent militar *Blondeau*, vechiu căpitan de geniu, a fost însărcinat în 1855 cu recolta de fânături din Dobrogea. Odată cu expedierea baloturilor de fân, destinate armatei din Crimeea, avu fericita idee să așeze, ca lest, pe bordul unuia din vase, câteva din resturile antice găsite de dânsul la Constanța, sau scoase la lumină în acest loc prin lucrările de drumuri pe care le-a executat D-l Lalanne, inginer șef de poduri și șosele. Aceste pietre, debarcate pe plaja de la „Kasatch“ au fost transportate în Franța prin Ingrijirile mele și puse la dispoziția guvernului. Ele vor fi publicate de oameni mai pricepuți ca mine. Am socotit, totuși, că ar fi plăcut Academiei din Metz să primească direct câteva informații asupra unor monumente, care constată că „Tomis“, orașul de exil al lui Ovidiu, ocupa acelaș loc unde se ridică astăzi „Kustendje“. Iată un extras din descrierea pe care o alăturasem scrisorii mele de expediție, adresată Ministerului de război.

No. 1.—Piedestal cilindric de marmură albă, având înălțimea de 1^m₂₅ și diametrul de 1^m₆₅ cu o ieșitură de

1) Publicată într-o broșură la Metz în 1862 și împrumutată nouă de d-l dr. Frangopol.—Constanța.

0^m la capitel și bază. Pe fața lui se citește următoarea dedicație:

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗΙ
 ΤΟΝΥΙΟΝΤΟΥΑΥΤΟ
 ΚΡΑΤΟΡΟΣΜΑΥΡΗ
 ΔΙΟΝΟΥΗΡΟΝΚΑΙΣΑ
 ΡΑΟΟΙΚΟΣΤΩΝΕΝΤΟ
 ΜΕΙΝΑΥΚΑΗΡΩΝΑΝΑ
 ΣΤΗΣΑΝΤΟΣΤΟΝΑΝ
 ΔΡΙΑΝΤΑΕΚΤΩΝΙΔΙΩΝ
 ΤΙΤΟΥΤΙΤΟΥ
 ΝΕΩΤΕΡΟΥ

Adeca: „Norocului. Societatea armatorilor din Tomi a onorat pe Marcus Aurelius Verus Caesar, fiul împăratului, ridicându-i o statuie cu cheltuiala lui Titus, fiul lui Titus cel tânăr“.

Marcus Aurelius, adoptat de Antonin Pius la 138, luase titlul de Caesar și numele de Verus, pe care l-a păstrat până la înălțarea lui la imperiu în 161. Așa dar monumentul nostru datează din perioada de 23 ani, ce desparte aceste date. Existența unei societăți de armatori dovedește toată însemnătatea pe care o avea sub Antonini acest oraș, redus în zilele noastre (la 1855) în starea de târgușor și unde la instalarea administrației franceze nu mai existau, ca să zic așa, de loc locuitori.

Acest piedestal a fost găsit la un kilometru de Constanța, la capătul rampei drumului de la „Babadai“¹⁾ O statuie trunchiată și o Cariatidă, al cărei obraz a fost mutilat de Turci, zăceau ceva mai departe și n’au fost ridicate. Marea greutate a acestor resturi a făcut pe D-l Blondeau să creadă că ele ocupă, sau aproape, locul primitiv. Vecinătatea unor coloane de marmură albă, rămășițe de arhitectură și niște pietre mormântale antice, confirmă această părere.

1) Babadag.

No. 2. Coloană ridicată de o femeie din Sidon ; descoperită de D-I Blondeau.

ΑΜΠΛΙΑΤΑΓΕΝΝΑΙΑ
 ΣΕΙΔΩΝΙΑΤΩΝΒΩΜΟΝ
 ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΕΝΕΚΤΩΝ
 ΙΔΙΩΝΑΥΤΗΤΕΚΑΙΤΩΑΝ
 ΔΡΙΑΝΤΗΣΕΡΜΗΤΙΣΟΚΡΑ
 ΚΑΙΤΩΝΥΙΩΑΥΤΗΣΕΡΜΑΦΙΛΩ
 ΕΡΜΕΟΣΕΡΜΗΤΙΜΕΝΖΗΣΑΝ
 ΤΙΕΤΗΓΚΑΙΤΩΥΙΩΑΥΤΩΝ
 ΕΡΜΑΦΙΛΩΖΗΣΑΝΤΙΕΤΗΚΕ
 ΑΥΤΗΔΕΑΜΠΛΙΑΤΑΖΗΣΑΣΑ
 ΕΤΗΘΖ . . . . .

Această inscripție, care pare a fi din sec. III, este rău păstrată și mai greu de interpretat ca celelalte. Ea însemnează că o femeie din Sidon *Αμπλιατα γενναδος*, a ridicat pe cheltuiala ei un monument funerar propriei sale memorii, aceleia a soțului ei Hermes, fiul lui Socrate și aceleia a fiului său Hermaphil, fiul lui Hermes. Hermes trăise ΣΤ = 63 ani; fiul acestuia ΚΕ = 25 ani și ea însăși ΟΖ = 77. Partea a doua a inscripției s'a păstrat rău. Ea se termină prin cuvântul ΟΔΕΙΤΑ = călător, adică prin obișnuita salutare făcută trecătorilor.

D-I Leon Renier, membru al Institutului, căruia i-am supus ștampa acestei inscripții, a recunoscut din capul locului că rândurile indoelnice erau relative la prețul pe care avea să-l plătească municipalității pentru a răscumpăra mormântul. Când blocul va fi adus la Paris, savantul epigrafist va completa restituția textului.

No. 3. Frumoasă placă de marmură albă cu capitel și pedestal, înaltă de 1,25 m. și lată de 0,80, descoperită în lucrările de poduri și șosele la extremitatea meridională a vechii incinte turcești, care închidea istmul.

Un facsimile a trebuit să fie comunicat deja de mult timp de D-l Lalanne Academiei de Inscricții și Litere.

MATRIDEVM
MAGNAE
PRO SALVTEADQ
INCOLVMITATE
DD. NN AVGGECAESS
AVRFIRMIANVS
V. P. DVX
LIMITIS. PROV. SCYT
BONIS AVSPICIIS
CONSECRAVIT

Această marmură, dedicată Mamei Zeilor pentru sănătatea Auguștilor și Caesarilor, aparține sfârșitului sec. III. Se știe, în adevăr, că în 292 Constantius Chlorus și Galerius Maximianus, fiind adoptați de Maximian și Diocletian, s'au socotit timp de câți-va ani în imperiu doi Auguști și doi Caesar. Caracterele sunt cioplite într'un stil frumos. Literele V. și P. mi se par a însemna „Vir Perfectissimus“. E demn de observat că „Notitia dignitatum imperii“, această culegere oficială, analoagă almanahului nostru imperial, nu dă ducelui themei Scythiei decât titlul de „Vir spectabilis“. Dedicatia ducelui Firmian permite să se creadă că Tomis era sediul comandamentului încredințat acestui personaj și că Constanța făcea parte, prin urmare, din provincia Scythia.

No. 4. Coloană triunchiată a unui centurion din a XI legiune, de formă dreptunghiulară, înpodobită cu o coroană și câte-va atribute rău conservate.

D. M.
MDOMITIO
CAPETOLINO
LEGXI CL P. F
DOMOCAPETO
LIADEVIXIT
AN·VISXXXII
FACTVS VI
XIT . . . .

Acest text arată că unul dintre centurionii legiunii XI, supranumită Claudia Pia Felix, trăise 32 ani. Stârșitul inscripției arată vechimea de grad a lui Domitius Capetolinus în momentul morții lui. El a dispărut cu așchia de piatră. Se cunoaște un Lucius Domitius Valerianus, Domo Capetoliade, centurion, la 208, al cohorții X pretoriaue. (Orălii 942). Acești ofițeri aparțineau, fără îndoială, și unul și celălalt unei familii de obârșie din Capetolias în Coelesyria (Asia Mică).

No. 5. Altar dedicat zeului Attis.

ATTI
C. ANTONIVS
EYTYCHESAR
CHI . . . O . . .
PROSALVTESVĀ
POSVIT

E o piatră de dimensiuni destul de mici, găsită în acelaș punct ca și piedestalul statuii lui M. Aurelius. Caracterele sunt din același epocă ca și acelea dela No. 3, adică dela sfârșitul sec. III, sau dela începutul sec. IV. O linie ștearsă nu permite să se cunoască care este titlul dat de către sculptor lui Antonius Evtiches, care titlu începe cu ARCHL..

No. 6. Un capitel cu volute de marmură albă, desoperit de lucrătorii de poduri și șosele, cu rămășițe de capiteli identice și de fragmente de friză, reprezentând capete de tauri unite cu ghirlânzi. „Serapium“ căruia îi aparținea, era foarte vast și se întindea pe plaja sud vestică a peninsulei dela Constanța.

No. 7. Aghiazmatar, sau baptisteriu, scobit în formă de scoică radiată și provenind, fără îndoială, dela una din cele două biserici creștine care, după mărturia lui Sozomene (lib. VI. cap. XI), existau la Tomis, numită pe atunci „Constanția“. Acest fragment a fost găsit de

d-l Blondeau în ruinele unui magazin turcesc, pe care pusesese să-l reclădiască.

Notă. Henzen, continuatorul lui Orelli, făcuse deja cunoscute două inscripțiuni ce conțineau numele de „Tomi“.

CH. ROBERT

Paris, 6 Mart. 1858

Tradus de *Jules Barbier*, profesor Constanța

BĂTRÂNUL

Bătrânule, de-abia-ți miști pasul,
De-abia-ți porți trupul gârbovit —
Și mai surâzi acum când ceasul
Îți sun'atât de lămurit ?

De multe vremi privești într'una
Acciași veșnică natură,
Dar încă n'ai simțit furtuna
Pe care-o suflă-a morții gură ?

De cum zărești în cale-ți floarea
Te-apleci încet și-o rupi zâmbind,
Iar ochii tăi resfrâng splendoarea
Intregii pajiști de pe grind.

Zâmbești ori când te'ncearcă chinul,
Cu nepăsare și dispreț...
Bătrânule, râvnesc seninul,
Tăria lungii tale vieți!

MIHAIL PRICOPIN

LA FEREASTRĂ

*La fereastră 'n cadrul cării
Stam sfioși de vorb'odată.
Ca un sol al desperării
Urcă iedera 'ncurcată.*

*Și pe geamuri colbuile
Și de nimenea deschise
Mâna vremilor cernite
Toată jalea lor o scrise.*

*În zadar întreb de tine
Cine să-și aduc'aminle ?
Ochii mei scâldași în lacrimi
Îmi duc pașii înainte.*

MIHAIL PRICOPIE

S'ASTERN PE INIMI

*De-un nor incremenit pe cer
Stă firea 'ntreagă întristată ;
Dar vine-un vânt și noru-i spart
Și iar seninul se arată.*

*S'aștern ades pe inimi nori
De 'ntunecă viața toată,
Dar să-i clintiască nu e vânt
Și nici un soare să-i străbată.*

MIHAIL PRICOPIE

CONTRIBUȚIUNI LA STUDIU AL DELTEI DUNĂRENE

I

D-l Dr. Gr. Antipa, cunoscut în literatura științifică a țării noastre, între altele, prin valoroasele d-sale studii asupra Zonei inundabile a Dunării de jos,—într'una din cele mai nouă lucrări ale sale, intitulată „*Probleme des Donaudeltas*“, publicată în Anuarul institutului geologic al României, vol. VII, anul 1913, afirmă următoarele cu privire la greutatea de a reconstitui fazele evoluției morfologice și cronologice ale deltei dunărene:

„Se înțelege de la sine că, acolo unde avem de a face cu neconținute schimbări și unde apa clădește fără răgaz și adesea distruge din nou ceea ce a zidit, fără să l se după sine ceea mai mică urmă,—nu poate fi vorba despre chestiuni de amănunt și despre reconstituirea trecutului în așa fel, în cât să putem urmări toate fazele sale. Dacă am proceda astfel, ne am pierde timpul în speculațiuni fantastice și lipsite de folos. Ceea ce vom urmări noi însă, este înțelegerea mecanismului prin care această deltă, împreună cu toate părțile din care se compune, s'a format în trecut și se dezvoltă încontinuu și astăzi și în același timp, precizarea rolului pe care l-a jucat fiecare factor natural la formarea sa și a elementelor sale“ (pag. 22).

Cu alte cuvinte, d-l Gr. Antipa, recunoscând greutatea de a reconstitui fazele evoluției morfologice a deltei, se ocupă mai bucuros cu fiziologia ei, cu felul cum lucrează diferiții agenți, cari zidesc o deltă și cu formele ce rezultă din activitatea acestor agenți, așa precum un

spirit științific, înzestrat cu toate mijloacele moderne de cercetare, o poate face din urmărirea „cauzelor actuale“.

Recunoscând meritul științific al lucrărilor d-lui dr. Gr. Antipa și marele serviciu ce l-a adus morfologiei, prin lămurirea atâtor probleme privitoare la cunoașterea deltei dunărene, — noi nu vom împărtăși, totuși, pesimismul d-sale cu privire la reconstituirea mai amănunțită a trecutului deltei, precum și unele concluzii la care se oprește, ci vom încerca, pe cât ne vor ajuta izvoarele ce ne stau la îndemână, să aducem oarecare contribuțiuni la această prea interesantă problemă, care rămâne încă deschisă unor cercetări viitoare.

Privită pe o hartă¹⁾, delta Dunării se poate împărți în două mari regiuni. Fiecare dintre ele poartă anumite caractere morfologice, determinate de agentul principal care a contribuit la zidirea uscatului din deltă. Așa, s. ex., pe când în prima regiune — care se întinde de la Ceatalul Tulcei și până la cel dintâi cordon de origine marină, compus din grindul Răducului, grindul Ceamurlia și grindul de vest al insulei Caraorman — uscatul este alcătuit *numai din grinduri de origine fluviatilă*, adică zidite din nisipul și mărul depus pe țărături de brațele Dunării²⁾, — în regiunea a doua a deltei, adică dela cordoanele marine pomenite mai sus și până la actualul țarm al mării, uscatul este alcătuit aproape exclusiv *din cordoane litorale marine* și numai de-alungul fluviului din grinduri fluviatile.

In prima parte a deltei agentul care a zidit uscatul este numai fluviul, pe când în partea sa de ră-sărit este mai ales marea.

Încă din a doua jumătate a secolului trecut Ernest

1) Să se urmărească acest articol după harta hidrografică a deltei dunărene, ridicată în anii 1900—1911 de către Serviciul pescăriilor statului pe scara 1:50.000 și reprodusă de D-l Gr. Antipa pe scara 1:150.000 în articolul pomenit mai sus. Această hartă este o capodoperă a cartografiei române. Greutățile de tipar ne împiedică să dăm măcar o schiță a deltei, care să illustreze afirmațiile noastre din acest articol.

2) Facem aci abstracție de insula sau grindul Chiliei, care nu e altceva de cât o bucată din pământul Basarabiei, rămas în deltă, și deci are cu totul altă origine.

Desjardins ne-a atras atenția asupra cordoanelor litorale rămase între brațele Dunării și după care s'ar putea urmări fazele de creștere succesivă ale deltei în partea sa dinspre mare; dar aceasta a făcut-o mai mult în trecut; și de atunci, în toată literatura geografică cunoscută mie, nu am întâlnit un studiu care să fi utilizat acest cordoane, pentru a urmări *mai amănunțit* creșterea deltei. De altfel un asemenea studiu era aproape imposibil înainte de publicarea admirabilei hărți hidrografice a deltei, executată de Serviciul pescăriilor statului între anii 1909—1911.

Urmărind, după această hartă, cordoanele litorale rămase în deltă, observăm că primul țarm de mare, ce a fost zidit de valuri la gurile Dunării, este indicat prin grindurile Răducul, Ceamurlia și cordonul apusan al insulei Caraorman.

Într'un stadiu următor, și anume după ce insula Caraorman a fost complet terminată prin adăugirea unei serii de cordoane litorale la primul cordon apusan și după ce delta a înaintat, spre răsărit, dincolo de țarmul indicat prin grindul Luminei și ramura răsăriteană a grindului Răducul, — țarmul mării se fixează, pentru o vreme, la o linie însemnată prin grindul Părului și grindul lui Ichim la Nord de brațul Sulinei, iar la Sud grindul Busurca, prelungit spre SW cu grindul lui Roșu.

Dintr'o singură privire a hărții se vede că, *pe când gura brațului Sf. George rămâne aproape staționară la locul de contact între fluviu și grindul lui Roșu, iar gurile primei delte secundare a Chilieii în fața insulei Letea, care încă nu exista, — gura Sulinei, și cu ea și delta, au înaintat spre răsărit pe o distanță de aproape 17 Km.*!

De altă parte, țarmul deltei, din *concav* cum era la început, devine *puternic convex*, făcând spre vărsarea Sulinei, în punctul Busurca, un unghi aproape drept, cu vârful spre mare. Acest fenomen nu se poate explica decât prin o puternică sedimentare a fundului mării, îndeplinită de brațul Sulinei; iar această sedimentare puternică ne duce la concluzia că, în tot timpul cât ea s'a efectuat, brațul Sulinei era cel mai activ braț de Dunăre în Deltă.

Intr'un stadiu imediat următor țărmlul mării se fixează la o linie însemnată, la Nord de brațul Sulinei, prin grindul Lat-Pocora-Semiratca ; iar la sud, prin actualul țărml al mării până la miazăzi de gura gârlei Imoușita și de aci, prin grindul Ivancea, până la brațul Sf. George, pentru a se prelungi, la sud de acest braț, prin grindul Crasnicol.

In această fază, tot ce cade la SE de grindurile Ivancea-Crasnicol până la țărmlul actual al mării, era în domeniul Mării Negre și nu al deltei ; și, la fel, tot ce cade la NE de grindul Lat-Pocora-Semiratca, — adică toată insula Letei, începând dela satul cu acelaș nume, și toată delta secundară actuală a Chiliei — de asemenea nu exista ca parte alcătuitoare a deltei.

Dunărea Chiliei își vărsa apele și sedimentele în Mare prin numeroasele guri ale primei sale delte secundare, prin urmare tot la apus de insula Letei, care încă nu exista și, pe măsură ce trecea timpul, își deplasa curentul principal tot mai spre nord, lăsând brațe moarte sau gârle în spre sud ; Dunărea Sulinei se vărsa în mare la Sulina de azi ; iar Dunărea Sf. George la punctul Ivancea. Delta Dunării înainta în dreptul brațului Sulina, după cum ne arată harta, un bot adânc intrat în mare.

Prin urmare : *țărmlul actual al Mării Negre la Sulina a fost contemporan cu țărmlul mării în punctul Ivancea și cu prima deltă secundară a Chiliei.* Această constatare este un fapt tot atât de sigur ca și cel mai sigur fapt și oricine analizează harta hidrografică a deltei, nu se poate să nu-l recunoască. Stăruim asupra lui, deoarece ne va servi mai târziu în cercetarea noastră.

De aci înainte țărmlul mării rămâne relativ staționar la Sulina, timp de secole întregi, până în vremea noastră : în timp ce delta crește puternic în dreptul gurilor Chiliei, unde se formează mai întâi marea insulă a Letei, din adăogirea succesivă a unei serii de cordoane litorale la primele cordoane mai vechi ; apoi, după ce întreaga insulă e zidită, Dunărea Chiliei își adună brațele într'un mănunchiu la Periprava și de acolo își desfășoară o a doua deltă secundară, câștigând din mare, în a doua jumătate a secolului trecut, aproximativ 80 m. pe an. De asemenea

delta începe să crească și în dreptul gurii Sf. George, înaintând în mare din etapă în etapă, după cum ne arată cordoanele, dela Ivancea până la actualul țârm și câștigând o întindere în linie dreaptă de peste 16 km.

Ce rezultă de aci ?

Dacă într'un stadiu anterior gura Sulinei înaintează în mare pe o distanță de 17 km., în timp ce gurile Chiliei și Sf. George rămân aproape staționare; iar într'un stadiu următor gura Sulinei rămâne vreme foarte îndelungată staționară și celelalte două guri înaintează în mare aproape 16 km., — rezultă că *Delta Dunării n'a crescut la toate gurile sale în chip egal și cu acelaș ritm, ci treptat, pe porțiuni și în etape, asemenea unui front ce înaintează desfășurat pe un câmp deschis : când unele unități pornesc la atac, celelalte stau pentru a le susține; iar când celelalte înaintază, cele dintâi se opresc.*

Această capricioasă și totuși firească creștere a deltei dunărene nu-și poate găsi explicarea decât în modul de funcționare al agenților cari zidesc o deltă, în schimbările produse în funcționarea lor în cursul timpului, precum și în raporturile spațiale nouă ce se creează.

Iată, în linia mari, evoluția în spațiu a acelei părți din delta Dunării, care se caracterizează prin cordoane florale marine și insule compuse din cordoane litorale. Oți și cine poate urmări acum creșterile succesive ale acestei părți din deltă, unind pe harta hidrografică, cu un creion colorat, cordoanele ce au fost contemporane.

II.

Dacă, în ceea ce privește evoluția morfologică a deltei Dunării, avem astăzi câteva lucrări de valoare și în special ultimele studii ale d-lui dr. Gr. Antipa, — în ceea ce privește evoluția sa cronologică, cele câteva încercări, făcute mai mult în treacăt, nu pot însemna nimic în progresul cunoștinței noastre asupra deltei. Vina stă, pe deoparte, în aceea că nu s'au folosit toate izvoarele istorice, care pot aduce oarecare lumină în această chestiune; iar de alta, în faptul că s'au folosit unele criterii care, în aplicarea lor, nu pot avea decât o valoare limitată în spațiu

și în timp: așa ar fi s. ex. criteriul actualei creșteri a deltei la gurile fluviului. De aceea s'a ajuns să se dea întregii delte dunărene o vârstă surprinzător de mică, o vârstă care nu trece dincolo de vremea lui Herodot !

Și chiar d-l dr. Gr. Antipa cade în acest păcat.

La pag. 46 a studiului d-sale găsim următorul pasaj :

„Să vedem acum dacă cele stabilite de noi concordă cu descrierile gurilor Dunării, transmise nouă din antichitate, și mai ales cu descrierea marelui istoric și geograf greco *Herodot*, care a călătorit prin aceste părți în sec. V. a. Cr. Din indicațiile lui *Herodot* rezultă :

1) Că Dunărea pe atunci se vărsa într'un mare golf al Mării Negre ; 2) Că vărsarea Dunării în acel golf se afla din jos de Isaccea actuală ; și 3) că Dunărea, în acele vremuri, se vărsa în M. Neagră prin cinci guri.

În ceea ce privește primele două puncte, ele concordă deplin cu concluziile la care am ajuns pe baza studiilor mele geophysice. Acelaș lucru și cu punctul al treilea, numai că trebuie să lămurim ce anume se putea înțelege prin cele cinci guri ale Dunării. În realitate, prin cele cinci guri indicate de *Herodot* nu trebuie să ne închipuim gurile a cinci brațe de fluviu, căci pe vremea aceea poate că fluviul abia începuse să se desfacă în brațe la primul Ceatal al deltei sale ; în colo nu era de cât un mare golf al M. Negre, după cum afirmă *Herodot*.

Gurile de atunci, prin urmare, trebuie să fi fost cam ceea ce este astăzi gura Portiței, adică niște simple deschideri în cordonul litoral, care isola go ful de M. Neagră, și prin care fluviul se vărsa, dar fără ca fluviul să fi înaintat până la ele niște brațe cu țârmuri (grinduri fluviatile) complet formate și vizibile. Cele cinci guri ale Dunării în M. Neagră nu pot fi, prin urmare, decât cele cinci porțițe sudice ale cordonului litoral, pe care le-am constatat mai sus, abstracție făcând, natural, de deschizătura dela nord (a brațului Chiliei) care, după cum am arătat, este o formațiune nouă și nici nu putea deci să existe pe atunci.

Pe vremea lui *Herodot* fluviul abia începuse cu sedimentarea golfului la gura sa ; diferiți scriitori greci de mai târziu vorbesc de altfel despre o insulă „*Peuce*“.

care nu poate fi alta decât prima insulă formată în golf prin inundații, adică primul început al deltei propriu zise, care mai târziu a luat importanța dezvoltare, la care vedem că a ajuns azi".¹⁾

Să fie oare astfel?

Dacă în ceia ce privește evoluția morfologică a deltei Dunării în unele puncte nu suntem de acord cu d-l Dr. Gr. Antipa, — și aceasta se poate vedea comparând cele afirmate de noi mai sus cu privire la modul cum a crescut delta în partea sa dinspre mare, cu cele afirmate de d-l Antipa la pag. 15-46 a lucrării sale, — în ceia ce privește evoluția cronologică a deltei nu suntem în nici un punct de acord.

Și aceasta voi căuta să o dovedesc în cele următoare.

Voi folosi, pentru aceasta, ca izvoare de informație o serie de periple și portulane medievale; apoi însemnata operă de geografie politică: *De administrando imperio*, a împăratului bizantin *Constantin Porphyrogenetul* și, în fine, o mărturie din antichitate a naturalistului *Pliniu cel Bătrân*. Toate aceste izvoare le voi corobora cu harta hidrografică a deltei, pentru a trage, cu toată severitatea, numai concluziile care se impun.

Așa dar, o primă întrebare: *care este cea mai mare vechime a fărâmului deltei la târgușorul St. George, pe care o putem stabili istoricește?*

Cea mai veche mărturie despre localitatea St. George — numită azi și Catârlez — așezată la gura Dunării cu acelaș nume, o găsim în *Periplus Ponti Euxini octuplus*. Anume, în anul 1318, un oare care *Petrus Vesconte* pomeneste la coasta Dobrogei, între alte locuri bune de an-

Atragem, în treacăt, atenția autorului că scriitorii din antichitate descriu insula *Peuce* ca o insulă muntoasă, acoperită cu pini (de unde și numele) și mare cât Rodos. Ea, prin urmare, în nici un caz nu poate fi confundată cu delta Dunării. Într-o comunicare făcută înainte de război la Soc. Regală Română de geografie, eu am identificat pe această *Peuce*, utilizând toate izvoarele antichității, cu acea parte peninsulară a Dobrogei, care e cuprinsă între Dunăre, L. Razim și valea Teliței.

corat, și porturile St. George și Sulina. Ambele nume apar apoi în același Periplu: în apograful fraților *Pizigani* din 1367; la *Icolaus (sic) filius C. Pasqualini Nicollai de Venetijs* în 1408; la *Gratiosus Benincasa Anconitanus* în 1480¹⁾; la un anonim între anii 1530—50; în *Diegi Homen cosmographi opus* din 1561²⁾; la *Ioan Martines en Messina* în 1570 etc. Mărturiile despre existența acestor porturi acum cinci, șase veacuri, se pot înmulți. Le găsim în atlasul intitulat *Periplus*, tipărit de *A. E. Nordenskiöld* la Stockholm în 1897. Între alte izvoare, citez aci: atlasul catalan din 1384 (Blatt XVI); harta semnată de *Conte Freducci* din 1497 (Blatt XXII); periplul lui *Voltius* din 1593 (p. 31); harta lui *Bartholomeus Crescentius* din 1596 (Blatt XXXI) etc. Toate aceste izvoare ne arată continuitatea unei vieți comerciale în porturile maritime dobrogene, între sec. XIV și XVII. Dintre ele însă, de sigur, cel care pentru tema noastră prezintă cel mai viu interes, este harta din 1318 a lui *Petrus Vesconte*³⁾, ca fiind cea mai veche mărturie. Dacă se va descoperi un izvor și mai vechiu, concluzia noastră câștigă cu atât mai mult în tărie.

Pe atunci voevodatul Moldovei încă nu era întemeiat, iar Voevodatul Munteniei se afla abia la începuturile sale. Prin urmare, în aceste vremuri așa de îndepărtate pentru viața istorică a poporului nostru, țărnul mării în dreptul celor două guri meridionale ale Dunării se găsea cam în același loc ca și astăzi, adică tot la Sulina și la St. George. *Concluzia: în decurs de 600 ani delta Dunării nu ne arată o creștere sensibilă la gurile ei meridionale.*

Anul 1318 reprezintă, prin urmare, momentul cel mai târziu când țărnul deltei ajunge, în creșterea sa, la St. George. Dar aceasta însemnează că țărnul mării putea fi la St. George și înainte de această dată și că cifra de 600 ani poate fi și mai mult sporită.

1) După Nordenskiöld, 1467 (Blatt XL).

2) Idem, 1569 (Blatt XXVIII).

3) A. E. Nordenskiöld: *Periplus*: Blatt VI. Aceiași harta o găsim și la p. 33, XIII, sub titlul: «Chart of the Black sea by Marino Sano (or Petrus Vesconte) about 1320. From Konrad Kretschmer.

b) Pentru *Sulina* ne stă la îndemână o știre mult mai veche. Ea apare la *Constantin Porphirogenitul*, în sec. X d. Cr. (circa 950). În opera sa politico-geografică „*De administrando imperio*“, împăratul ne povestește cum Rușii, pornind expedițiile lor de piraterie spre Constantinopol, coboară mai întâi pe Nipru la vale în luntre numite *monoxyla*, adică în piroge scobite dintr'un singur trunchiu ¹⁾ și ajungând la mare, plutesc de-a lungul coastelor spre miază zi. Intre multele popasuri ce le fac în drumul lor, unul este și la *Sulina*.

Povestirea aceasta merită o atenție deosebită. Iată textul :

„... ήντεκα δὲ γένηται καιρός επιτηθέτος, ἀποσεκλιθάντες ἔρχονται εἰς τὸν ποταμὸν τὸν ἐπιλεγόμενον Ἄσπρον. και ὁμοίως κ' αὖτις ἀναπαύσασθαι, πάλιν ἀποκινούμενοι, ἔρχονται εἰς τὸν Σελινᾶν, εἰς τὸ τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ λεγόμενον παρακλάδιον, και ἕως οὗ θέλωθειαι τὸν Σελινᾶν ποταμὸν, παρατρέψουσιν αὐτοῖς οἱ Πατζινάκιται, και ἔάν πολυλάκις ἢ θάλασσα μονόξυλα εἰς τὴν γῆν ἀπορρίψῃ, φεαλῶσουσιν ὅλα, ἕνα τοῖς Πατζινάκιταις ἀντιπαρακαχθῶσιν ὅμοῦ; ἀπὸ δὲ τὸν Σελινᾶν οὐ φοβούμεθα τίνα, ἀλλὰ τὴν τῆς Βουλγαρίας γῆν ἐνδοσάμενοι, εἰς τὸ τοῦ Δανουβίου στόματον ἔρχονται. ἀπὸ δὲ τοῦ Δανουβίου καταλαμβάνουσιν εἰς τὸν Κωνοπᾶν, και ἀπὸ τοῦ Κωνοπᾶς εἰς Κωνοσταντίαν, και ἀπὸ τῆς Κωνοσταντίας εἰς τὸν ποταμὸν Βάρναν...“ ²⁾

Adică în traducere :

„...iar când sosește limbul priincios, imbarcându-se ei vin la fluviul numit Alb; și acolo de asemenea se odihnesc; și iarăși pornind, ajung la Selina, la așa numita vărsare a fluviului Dunărea; și până ce să treacă de brațul Selina, îi urmăresc Pecenegii; iar dacă uneori marea aruncă la țarm unele luntre, ei se

1) Asemenea luntre se găsesc și azi în țara noastră prin jud. Iași, Buzeu, Ilfov etc. Eu însumi le-am văzut pe lacurile din acest din urmă județ.

2) C. Porphirogeneta : De adm. imp. ed. Anselmi Banduri Tom I Parisii 1711 cap IX p. 59.

coboară pe țarm cu toții, pentru ca la olallă să fie piept Pecenegilor ; iar de la Selina nu se mai tem de nimeni, ci, intrând în țara Bulgariei, ajung la gura Dunării ; iar de aci o apucă spre Conopa ; și de la Conopa la Constanța ; și de la Constanța la râul Varna..." etc.

Să cercetăm mai de aproape acest pasaj :

1. *Fluviul Alb* — "Ασπρος, este Nistrul, la vărsarea căruia găsim mai târziu și localitatea Cetatea-Albă, pe tătărește : Ak-kerman.

2. Dela gura Nistrului, un al doilea popas îl fac pirații Ruși la gura Sulinei. Textul grec ne dă forma Σελινά = Selinā și specifică : „la așa numita vărsare (ramură) a fluviului Dunărea". Probabil că avem de-a face cu o formă alterată a adevăratului nume. În greaca veche σωληνηνος (5) = solin, are însemnarea de canal¹). Acestui cuvânt îi corespunde în greaca modernă forma σουληνη = Sulina, cu acelaș înțeles²). Textul ne spune precis că *Sulina este un braț, o gură a Dunării, și nu o localitate*. Dar noi inclinăm a crede că la gura acestui fluviu se afla și o mică așezare omenească, probabil de pescari, cum se constată mai târziu ; iar *ceea ce afirmăm cu tărie este că locul de popas al Rușilor se afla chiar pe locul Sulinei de astăzi*. La această concluzie ne conduce însăși cercetarea hărții hidrografice a deltei.

Intr'adevăr : am stabilit, în partea întâia a acestui articol, ca un fapt solid, că cordonul litoral actual al mării la Sulina și la Sud de oraș a fost, într-o vreme îndepărtată, contemporan cu cordonul litoral al Ivancei și cu gura brațului Sf. George în punctul unde e cătunul Ivancea.

De altă parte am stabilit că țarmul mării la 1318 se afla lângă târgușorul Sf. George, care pe atunci era un port bun de ancorat corăbiile. Intre Sf. George însă și Ivancea e o distanță, în linie dreaptă, de circa 13 km. Și acum, dacă delta Dunării rămâne relativ staționară la Sf George

1) Dict. greco-franc. par M. A. Bailly ed. II, 1897, pag. 1889.

2) Ασκήτων της 'Ελληνικής Γλώσσης υπό 'Ανδρέου Κορνηλία. ἐν 'Αθήναις, 1862 p. 1384.

dela 1318 până astăzi ¹⁾, adică dacă ea nu înaintează în mare decât foarte puțin în curs de 600 ani, atunci e greu de admis că ea va fi crescut dela Ivancea până la Sf. George, adică pe o distanță de 13 km. numai în 370 ani, fiindcă atâția sunt dela C. Porphyrogeneta până la data periplului lui Petrus Vesconte (ca 950-1318) și dacă țărmul mării se afla pela 950 undeva la răsărit de Ivancea, poate chiar aproape de Sf. George, — atunci e clar că pe brațul Sulina el se afla tot unde e astăzi (sau cel mult câteva sute de metri mai spre apus), de oarece ne-am convins cu toții că grindul Ivancei și gura Dunării la Ivancea au fost contemporane cu gura Dunării la Sulina.

Așa dar, cu deplină siguranță, noi putem afirma că în veacul X d. Cr. țărmul mării pornia, ca și astăzi, dela Sulina spre miază-zi până mai jos de îmbinarea cu grindul Ivancea, iar de acolo se continua spre SW pe lângă unul din numeroasele cordoane litorale ce se găsesc între Ivancea și Sf. George. O simplă aplicare a raționamentului de mai sus pe harta hidrografică ne poate convinge despre aceasta.

Și dacă este așa, atunci gura Sulinei, în sec. X d. Cr. se găsea cam în acelaș loc unde se găsește și astăzi, cu o foarte mică diferență în spațiu. *Aceasta însemnează că de aproape 1000 ani (950—1921) dela Dunării n'a crescut mai deloc în dreptul acestui braț de fluviu.* Și iată cum mărturiile istorice vin să coroboreze concluziile la care am ajuns din simpla cercetare a hărții hidrografice în partea întâia a acestui studiu!

Dar atunci nu mai avem dreptul să afirmăm acele creșteri accelerate ale deltei, așa precum au făcut-o cercetătorii dinaintea noastră.

3. Textul împăratului C. Porphyrogeneta ne mai informează că piraii Ruși ²⁾, până ce să treacă de gura Sulinei, ca să intre în țara Bulgariei, sunt urmăriți de

1) Facem abstracție de slaba creștere pe care o afirmă delta în această parte și ținem în seamă creșterile mai însemnate dela un cordon litoral la cordonul imediat următor.

2) Rușii, de care se vorbește aci, nu sunt Rușii actuali, de neam slav, ci un trib germanic.

Pecenegi, cu cari chiar au ciocniri, când valurile, aruncând la țarm unele din manoxytele lor, îi silesc să debarce cu toții, ca să-și apere tovarășii în primejdie. Amănuntul acesta ne e dat când se povestește drumul Rușilor între gura Nistrului și a Sulinei.

Unde poate fi acest loc de conflict cu Pecenegii ?

El poate fi pe coasta Basarabiei, cu toată piedica ce o puneau limanele adânc intrate în uscat și despărțite de mare prin limbi înguste de nisip, dar și în cuprinsul deltei, pe marea insulă a Letei, cuprinsă între brațul Chiliei și al Sulinei. Insula aceasta are o formă aproape triunghiulară, cu vârful spre nord lângă satul actual Periprava. Ea e formată dintr'o serie de cordoane litorale vechi lipite unele de altele și resfirate numai spre miazăzi

Textul lui C. Porphyrogeneta ne arată, indirect, că această insulă exista pe la anul 950 d. Cr. : dacă nu în întregime, cel puțin în parte. Cred că nu în întregime și iată de ce : hărțile ridicate de Comisia europeană dunăreană ne arată o creștere a deltei la gurile Chiliei de aproximativ 80 m. pe an. De oarece delta actuală a Chiliei, de la punctul Periprava până la mare, are o întindere în linie dreaptă de circa 12 Km. rezultă că ea nu exista acum 150—200 ani¹⁾, ceea ce pare a se confirma și prin cercetarea hărților mai vechi din a doua jumătate a sec. XVII. Pe la 1700, prin urmare, marea uda marginea de răsărit a insulei Letea. Dela 1700 până la 950 însă sunt 750 ani, iar în acest scurt răstimp de 750 ani, ne vine greu să admitem că valurile și curentul litoral vor fi putut clădi *toată* seria de cordoane ce formează insula Letei, așa încât ea să nu fi existat la anul 950, — când, de altă parte, vedem ce mult a întârziat și întârzie țarmul mării la un grind ca al Sulinei (cel puțin 1000 ani) sau ca la St. George (cel puțin 600 ani). Nu greșim prin urmare, dacă afirmăm că în timpul lui C. Porphyrogeneta, adică în sec. X d. Cr., insula Letea nu exista în întregime, dar că exista o parte din-

1) Numai în cazul când creșterea repede de azi a fost aceeași și în decursul celor 200 de ani din urmă !

tr'ansa, fiindcă în alt loc, din pricina bălților, mlaștinilor și apelor de tot soiul nu s'ar putea descoperi un teren potrivit pentru micile hărțueli dintre piratii Ruși și Pecenegii nomazi. Iar textul spune clar, că Pecenegii îi urmăresc pe Ruși până la Sulina.

4. Textul împăratului continuă: „iar de la Selina nu se mai tem de nimeni, ci, intrând în țara Bulgariei, ei ajung la gura Dunării“.

Această gură a Dunării nu poate fi alta de cât aceea a brațului Sf. George.

5. „Iar de la Dunăre o apucă spre *Conopa* și de la *Conopa* la *Constanța*“...

Unde să fie această *Conopa*?

În toată literatura științifică, cunoscută mie, asupra Dobrogei, numai o singură dată am mai întâlnit acest nume și adică la *Plinius cel Bătrân*, în pasajul în care vorbește despre gurile Dunării¹⁾. Înșirându-le de la sud spre nord, el scrie:

Tertium Calonstoma juxta insulam Sarmaticam;

Quartum Pseudostoma, et in insula Conopon diabasis.

Adecă: «Al treilea (braț) este *Calonstoma* (gura frumoasă) lângă insula *Sarmatica*

«Al patrulea e *Pseudostoma* (gura falsă) și în insulă se numește *Vadul Țânțarilor*».

La sud de aceste brațe *Plinius* mai pomenește *Hieronstoma*, sau Gura sacră,—care se poate identifica cu Dunavățul și gura Portița,—și *Inaracium* = St. George; iar la nord, *Boreum*, care ar fi Sulina și *Thiagola*, care ar fi Chilia.

Într'un studiu anterior am identificat *insula Sarmatica* cu insula Caracerman. În această insulă brațul *Pseudostoma* (= Gura falsă) se numește *Conopondiasis*, adecă *Vadul Țânțarilor*.

1) *Plinius Lib. IV p. 354.*

Oare Conopa, de care ne vorbește C. Porphyrogeneta, locul de popas al piraților Ruși, să nu fie o mică așezare de pescari din insula Caraorman ?

Ceeace ce mă îndeamnă să cred aceasta, se întemeiază pe două fapte: unul este însuși textul împăratului, care ne spune că pirații Ruși „de la Selina nu se mai tem de nimeni ci, intrând în țara Bulgariei, ajung la gura Dunării, iar de aci o apucă la Conopa; și dela Conopa la Constanța“...

Gura Dunării la care ajung, spre sud de Sulina, este evident St. George. De aci, pe malul mării până la Constanța, nu avem unde localiza Conopa. Deci pirații intrau pe Dunărea St. George, în sus, până la Caraorman (= Conopa), pentru ca apoi prin Dunavăț și prin laguna Razim să se coboare la Constanța. Apoi însuși faptul că Rușii, plutind în luntri primitive, scobite din trunchiuri groase de copaci, cu care e primejdios să te aventurezi pe o apă mai agitată, se simțiau îndemnați a vâsli tot pe lângă coaste, de unde își puteau procura și hrana necesară, mă îndeamnă să cred că drumul lor era prin brațul St. George și prin laguna Razim.

În sfârșit, localizarea unui *Conopon diabasis* în delta Dunării, într'o insulă numită Sarmatica, între brațul Sulina și brațul Sf. George, ar fi deasemenea o mărturie în plus, adusă de scriitorul Plinius.

Dar, dacă lucrurile stau astfel, atunci este evident că *insula Sarmatica, adică Caraormanul de astăzi, exista în vremea aceea, adică în sec. I. d. Cr.*

Unde era țărmlul deltei în epoca aceasta, n'am putea-o preciza după izvoarele ce ne-au rămas din antichitate. Dacă am utiliza distanțele date de Herodot, dela Puntea lui Darius (= Isaccea) până la malul mării, distanțe exprimate în zile de plutire, și dacă am transforma apoi aceste zile de plutire în stadii, tot după indicațiile aceluiaș autor, am ajunge să stabilim un țărml de mare nu în cuprinsul deltei, ci undeva între Sulina și Insula Șerpilor !

Golful din Herodot trebuie identificat altfel de cum a făcut-o d-l dr. Gr. Antipa, iar cele cinci brațe ale flu-

viului sunt aceleași cinci brațe de care ne vorbesc și scriitorii greci și latini de mai târziu.

Della Dunării, așa dar, a crescut mult mai greu de cum s'a afirmat și cred că am dovedit-o în deajuns, când am arătat că țărnul a rămas aproape staționar la Sf. George cel puțin 600 ani, iar la Sulina cel puțin 1000 ani!

Isvoarele, după care ne-am orientat, sunt ce e drept nu tocmai bogate și mai mult de cât s'a conchis din ele nu pot precisa. Ele sunt însă suficiente pentru a ne feri de erori grosolane în stabilirea creșterilor deltei în trecut¹⁾.

C. BRĂTESCU
Profesor.—Constanța

1) Partea doua a acestui articol, cu oarecare mici schimbări, a fost scrisă în anul 1915 și era destinată a fi publicată în volumul-omagiu închinat d-lui Profesor D. Onciul. Războiul împiedicând apariția acestui volum, articolul se tipărește acum pentru întâia oară în *Analele Dobrogei*.

CUVÂNTARE

La mormântul lui IVAN TURGHENIEFF

la 1 Octombrie 1883

de

ERNEST RENAN

Nu vom lăsa să plece fără rămas bun sieriul, care va duce în patria sa oaspetele de geniu, care ne-a fost dat, timp de mai mulți ani, să-l cunoaștem și să-l iubim.

Un meșter în arta de a judeca cele spirituale va va spune secretul acestor opere alese, care au fermecat secolul nostru.

Turghenieff a fost un scriitor eminent, dar a fost mai ales un om mare.

Nu vă voi vorbi decât de sufletul lui așa cum mi-a apărut în dulcea retragere, ce i-a pregătit-o printre noi o prietenie ilustră.

Turghenieff primi dela hotărârea misterioasă, care face vocațiunile omenești, un dar prin excelență nobil : el s'a născut cu adevărat impersonal.

Conștiința sa nu a fost aceea a unui individ mai mult sau mai puțin bine înzestrat de natură : ea a fost oarecum conștiința unui popor. Înainte de a se naște el trăise mii de ani ; șiruri de nesfârșit vizuri s'au concentrat în fundul sufletului său.

Nici un om n'a fost, din acest punct de vedere, încarnarea unei rase întregi ca dânsul. O lume trăia în el ; vorbia prin gura lui ; generații de strămoși, pierduți în somnul secolelor, fără cuvinte, ajungeau prin el la viață și la cuvânt.

Geniul tăcut al masselor colective este izvorul tuturor lucrurilor mari. Dar masa nu are voce.

Ea nu știe decât să simtă și să gângăviască. Ii trebuie un interpret, un profet, care să vorbiască pentru ea. Cine va fi acest profet? Cine va spune suferințele ei, negate de cei cari au interesul a nu le vedea, acele aspirațiuni secrete, care turbură optimismul fericit de mulțumiri?

Omul cel mare, domnilor, când el este în acelaș timp om de geniu și om de inimă Iată pentru ce omul cel mare este mai puțin liber printre oameni. El nu face, el nu zice ceeace voește. Un Dumnezeu vorbește printr'insul; zece secole de durere și de nădejde îl stapănesc și îi comandă. Uneori i se întâmplă ca Proorocului din povestirile antice din Biblie, că chemat pentru a blestema, el binecuvintează; după Duhul care bate, limba lui nu i se supune. E onoarea acestei mari rase slave, a cărei aparițiune pe avanscena lumii este fenomenul cel mai neașteptat al secolului nostru, de a se fi exprimat dintr'odată printr'un maestru așa de desăvârșit. Niciodată tainele unei conștiințe întunecate și încă în contradicțiune nu au fost destăinuite cu o așa de minunată patrundere.

Turghenieff simția și se privia simțind în acelaș timp; el era popor și era elită. El era sensibil ca o femeie și impasibil ca un anatomist, desamăgit ca un filosof și gingaș ca un copil. Fericită rasa care, la începuturile ei în viața de gândire, a putut să fie reprezentată prin astfel de imagini naive și tot'odată savante, reale și mistice în acelaș timp.

Când viitorul va fi dat măsura surprinderilor ce ne păstrează acest minunat geniu slav, cu credința lui aprinsă, cu intuiția lui adâncă, cu noțiunea sa aparte despre viață și despre moarte, nevoia sa de mucenicie, setea sa de ideal, picturile lui Turghenieff vor fi documente fără preț, ceva cum ar fi (dacă s'ar putea avea) portretul vreunui om de geniu în copilăria sa.

Având acest rol de talmaci al uneia din marile fa-

milii ale umanității, Turghenieff înțelegea primejdioasa-i greutate.

El simțea că are o mare sarcină de sulete și, cum era om cinstit, el cântăria fiecare din cuvintele sale; el tremura pentru ceea ce spunea și pentru ce nu spunea.

Misiunea lui era pacificatoare.

El era ca Dumnezeu din Cartea lui Iov, care „face pacea pe înălțimi“.

Ceiace producea sfâșieri aiurea, la el devenia principiu de armonie.

În pieptul lui larg, contradicțiile se îmbrățișau; blestemul și ura erau desarmate prin farmecul energic al artei sale. Iată pentru ce el este gloria comună a școlilor, între care există atâtea nepotriviri de sentimente.

Această rasă mare, împărțită, pentru că este mare, găsește în el unitatea sa.

Frați inamici, pe cari vă separă un mod diferit de a înțelege idealul, veniți toți la mormântul lui; toți aveți dreptul de a iubi, căci el vă aparține tuturor, el vă ține pe toți la sânul lui. Admirabil privilegiu al genului! Laturile respingătoare ale lucrurilor nu existau pentru el. În el totul se impacă: părțile cele mai opuse se re-unesc pentru a-l lauda și a-l admira.

În regiunea unde el ne transportă, cuvintele de care se atașă vulgul își pierd veninul lor. Geniul face într' o zi ceea ce fac secolele.

El creiază o atmosferă de pace superioară, unde acei cari au fost adversari se găsesc în definitivă stare de colaborare; el deschide epoca marelui amnistii, unde acei cari s'au luptat pe arena progresului dorm unul lângă altul, dându-și mâna.

D'asupra rasei, întradevăr, există umanitatea, sau dacă voțiți, rațiunea. Turghenieff a fost dintr' o rasă prin modul său de a simți și a picta; el aparține umanității întregi printr' o înaltă filosofie, examinând cu un ochiu pătrunzător condițiunile de existență omenească și căutând, fără părtinire, să cunoască realitatea.

Această filosofie ducea pentru el la blândete, la bu-

curia de a trăi, la mila pentru fapte și mai ales pentru cei jertfiți.

Pe această sărmană omenire, adesea oarbă desigur, dar foarte adesea trădată de conducătorii ei, el o iubea cu ardoare.

El aproba din tot sufletul eforturile ei spontane către bine și adevăr.

El nu mustra iluziunile sale, el nu voia ca să se plângă de ele.

Politica de fier, care-și bate joc de cei cari sufăr, nu era a sa.

Nici o excepție nu-l oprea.

Ca și universul, el ar fi reînceput de mii de ori opera nereușită; el știa că dreptatea poate să aștepte; că va sfârși întotdeauna prin a reveni. El avea cu adevărat cuvintele vieții eterne, cuvintele de pace, de dreptate, de iubire și de libertate.

Adio deci, mare și scump amic. Ceea ce se depărtează de noi nu este decât cenușa ta.

Ce a fost nemuritor în tine, imagina ta spirituală, ne va rămâne.

Sicriul tău să fie pentru acei cari vor veni să-l sarute, un zălog de unire într-o aceeași credință în progresul liberal. Și când tu te vei odihni în pământul patriei tale, toți cari vor saluta mormântul tău să aibă o amintire simpatică pentru țara depărtată, unde tu vei găsi atâtea inimi, care vor ști să te înțeleagă și să te iubească.

TRAD DE DR. G. ULIERU

VALMY

Valmy se sbate'n lupta cea grozavă
Iar Teutonii fug cu oastea 'nfrântă,
Căci cei de-adunătură-i înspăimântă
Și iarăși se ridică Franța'n slavă.

Arată plebea 'ntr'o pornire sfântă
Că sufletu-i e-un clocotit de lavă
Când nobilimea-i tristă și bolnavă...
Și plebea, la Valmy, se bate, cântă...

Pământu-i numai sânge și cu rouă
Când soarele alungă recea ceață
Impurpurând oștirile-amândouă.

Privind uimit la ele, Goethe 'nvață :
— „De-acum, să știți, că'ncepe-o eră nouă !”
Și sângele, curgând, chema la viață.

I. DUMITRESCU-FRASIN

SI PRIN SOMN !

LUI TR. ST.

Cum să-ți pierzi în viață ținta
 Și nădejdea în lumină ?
 Cum să schimbi virtutea luplei
 Cu a palimilor tină ?

Ai uitat oare povestea
 Cu corabia pierdută
 Pe întinderile mării
 Cu furtuni, necunoscută.

Uite-l pe străjer cum șade
 Ca statuia la catarg,
 Tremurând și mori de foame,
 Cu privirea dusă'n larg.

Intr'un colț, de osteneală,
 Doarme 'ntins un marinar
 Și prin somnu-i par'c'aude :
 — „Țărnuț ! Se zărește-un far !”.

DORUL

Viclean copil e dorul
 Cum cată să mă'nșele
 În inimă trezindu-mi
 Icoana dragii mele.

Eu caut cu minciuna
 Iubirea mea s'o 'npac,
 Dar vine fără' de veste
 Că n'am ce să-i mai fac.

I. DUMITRESCU-PRASIN

TUDOR VLADIMIRESCU

CONFERINȚĂ ȚINUTĂ LA SERBAREA CENTENARULUI EROULUI

I

Onorat auditor,

Astăzi serbăm centenarul renașterii naționale, în care vom comemora profetica figură a lui Tudor Vladimirescu, impunându-ne datoria de a privi din nou și în cadrul cel mai adevărat, apariția unică a eroului Pandur în istoria noastră contemporană.

Unii filosofi, vorbind de rolul omului mare în istorie, au emis opinia următoare: „Soarele luminează colinele, când este încă sub orizont, și marile spirite descopăr adevărul mai curând de cât se manifestă mulțimii. Aceasta este măsura superiorității lor. Ei sunt cei dinții cari prind și reflectează o lumină ce chiar fără de ajutorul lor, ar fi devenit curând vizibilă și celor ce stau mai jos de cât ei”.

La această micșorare a „Omului providențial”, a personalității mari în istorie, John Stuart Mill răspundea cu succes: „Oamenii eminenti nu se mulțumesc numai să vadă strălucind lumina pe vârful dealului, ci se urcă pe vârf și chiamă lumina și descă nimeni nu s'ar fi urcat până acolo, lumina, în majoritatea cazurilor, nu ar fi putut lumina vreodată valea”.

Tudor Vladimirescu nu s'a mulțumit a vedea lumina depe vârful muntelui, ci a chemat-o el însuși. Ca toți eroii unei epoci el a trecut mai sus de mentalitatea curentă și a simțit într'un

suflet de om, sbuciumul întregii sale națiuni, precum în energia lui s'au strâns speranțele viitorului nostru național.

Ce era înainte de mișcarea lui Tudor? Ce se petrecea în mult încercatele Principate române? Aceasta ne-au spus-o de mult documentele timpului, ne-a zugrăvit-o însuși boierul Golescu în Comedia sa politică intitulată: Starea Țării Românești în zilele Măriei Sale lui Ion Caragea.

Considerând tronul țarilor ca un mijloc de înavușire personală, Fanarioșii aventurieri de cea, mai josnică speță, au adus cu ei toată concepția Levantului, cu întreg cortegiul de dureri strâns legate de înjosirea națională, în care se vede un neam stăpânit de domni străini.

Ori cât ar căuta unii să apere epoca fanariotă, ea rămâne-totuși, acea noapte ce s'a așternut în calea evoluției poporului nostru, timp de 6 sută și mai bine de ani.

Și, alături cu nedemnitățile înscăunării pe tron a aventurierilor și abilitilor străini, avem întreaga operă de corupție și samavolnicie, pe care regimurile isvorâte din corupție le produc întotdeauna. Și ceea ce era mai trist, era că însăși clasa boierească își găsea, în lașitatea alipirii de tron, puțința de a trăi materialmente bine; iar clasa țărănească asupra căreia cădea urgia dărilor, care serviau la satisfacerea nesăturatei poftă de bani a domnului străin și a camarilei sale, își ducea o viață mizeră de robi. Și această țărănime, dacă a trăit, așa cum a trăit, se datorește minunatei sale puteri de rezistență organică și morală, care este ceva specific firi românești.

Sub această urgisită domnie a Fanarioșilor decadența politică a atins ultimul grad, așa încât numai așezămintele naționale abia au mai păstrat celor două Principate caracterul de state naționale, ca țări deosebite de provinciile imperiului otoman. Impreună cu decadența politică, a mers paralel și decăderea culturii românești, care începuse a înflori sub domnia pământeni, aflând chiar noi continuatori la Români de peste munți. În aceeași măsură a decăzut starea economică, prin sleirea căreia nefericitele țări au căzut pradă. Desele domnii, prin care Poarta își sporia veniturile, puneă vârf cumplitelor viemi! În legătură cu aceste rele, răul cel mai mare, pe care domnia Fanarioșilor l'a adus țarilor române, a fost stricarea moravurilor, corupția morală în stat și în societate: „Vai! vai! vai! de țară!” —exclama cronicarul Neculcea,—

„Ce vremi cumplite am ajuns, și la ce grea cumpănă am căzut ! Doară numai Dumnezeu a-și face milă cu tine, săracă țară, ca să scapi dintru aceste obiceiuri spurcate“.

În disperarea lui, își pierduse bietul cronicar speranța unei ameliorări : „Așa socotesc cu firea mea cea proastă : Când a vrea Dumnezeu să facă să nu fie rugină pe țier și Turci în Țarigrad să nu fie și lupii să numănânce oile în lume; atunci poate nu vor fi Greci în Moldova și Țara Românească ; nici or fi boferi, nici or putea mânca aceste două țări cum le mănâncă ; iar alt leac n'a mai rămas cu condeii mei să pomenesc ca să pot ghici. Focul îl stingi, apa o iezești și o abați pe altă parte, vântul când bate te dai în lături într'un adăpost și te odihnești ; soarele intră în nori ; noaptea cu întunericul trece și se face iar lumină ; iar la Grec milă, sau omenie, sau dreptate, sau neviclesug, nici unele de acestea nu sunt, sau frica lui Dumnezeu ; numai când nu poate să facă rău, se arată cu blândeță ; iar inima și firea tot cât ar putea să facă răutate“.

Când asemenea accente dureroase ieșiau din piepturile bătrânilor noștri cronicari, fiecare din ei, om de stat, prim-ministru al timpului lor, ei arătau nu numai durerile tristului secol în care trăiau, dar prevedeau și prevestiau viitoarele nenorociri ale țării : tăierea sau izgonirea ultimilor Domni români, secolul de fier și de tină al Fanarioșilor, prefacerea orașelor dunărene în cetăți turcești, cedarea pe un timp a Olteniei, pierderea Bucovinei și a Basarabiei, în fine mai mult de cât iminenta ștergere a țărilor române de pe harta Europei !

Și cu toate acestea, după grozavul potop strălucește curcubeul reînseninării orizontului românesc ! Odată cu secolul al XIX-lea, alt soare apare, la ale cărui raze de libertate și naționalitate încep și Românii să se încălzească. Și razele acestui soare le primim din nobila Franță, din luminoasele idei ale fraților ardeleni și chiar prin domniile fanarioși. Marea revoluție franceză zice popoarelor ca și Crist lui Lazăr : Sculați-vă !

Dela o bucată de vreme Grecii, cari primiau influențe din citirea literaturii franceze, visau revoluția și libertatea.

Gândul lor era să răscole toate popoarele creștine asupra Sultanului, și ei, crezându-se cei mai isteți și mai deprinși în afaceri, nădăjduiau să întemeieze un mare Stat grecesc prin înălturarea Turcilor.

Nici mai mult nici mai puțin : aveau să dea jos firma Imperiului otoman și s'o înlocuiască cu aceea a fostului Imperiu bizantin.

Rusia înțeția aceste poște ale Grecilor ; Cancelarul Impărăției, Capo d'Istria, era el însuși grec, și avea știință de organizația revoluționară a neamului său, despre așa numita *Eterie* sau *tovărășie*. Fii lui Constantin Ipsilante, dintre cari unul, Alexandru, era general în serviciul Rusiei, viteaz cum îl arată mâna dreaptă pe care o pierduse într'una din luptele cu Napoleon, stăteau gata să se pună în fruntea mișcării. De fapt, în luna lui Februarie 1821, beizadeaua Alexandru, acest celebru palavragiu, trecu Prutul împreună cu o ceată de câțiva tovarăși ai săi. Se înțeleșese cu Mihail Șușu, urmașul lui Calimachi în scaunul Moldovei, și căpătă dela acesta îngăduința celor dintâi măsuri.

În curând, din Iași, unde ucise pe Turci, el porni o expediție pe care o credea în stare să elibereze întreaga Eladă și, pe lângă dânsa, toată perinsula Balcanică în folosul Grecilor. Dar acest drum n'a fost cu noroc : Ipsilante a rătăcit prin Moldova și Muntenia, ducând cu sine o oaste în care studenții și băeții de prăvălie formau o bună parte. Și, în sfârșit, avea să fie învins de răceala și hula ce a constatat.

II.

Dacă mai ales Moldovenii și chiar boerii munteni, n'au voit o înțelegere cu Ipsilante, aceasta se datorește faptului că, în decursul veacului al XVIII-lea și mai cu osebiro în cea de a doua jumătate a acestui veac, se alcătuisse o literatură, se formase o cugetare și o simțire românească, menite să producă, după un șir de silințe, viața noastră modernă de astăzi.

În Țara Românească se ridică dintre boieri un scriitor de însemnătate, boierul Ienăchiță Văcărescu. Acesta scrisse o gramatică a limbii românești, dând ca probă bucăți poetice și lăsând fiilor săi următorul testament :

Urmașilor mei Văcărești,
Las vouă moștenire
Creșterea limbii românești
Și-a patriei iubire.

Pe când Zilot Românul, în istoria sa, plângea nenorocirea

țării, Iancu Văcărescu, care din pruncie a fost al muzelor favorit, moștenind talentul tatălui și bunicului său, nu se temea de Caragea să pună în gura lăutarilor versuri ca cele ce urmează :

Ah ! de-am putea redobândi
Și câte-avem pierdute !
Atunci ce inimi n'ar vorbi,
Ce guri ar mai sta mute ?

De asemenea Conachi și Beldiman, în Moldova, nu se lă-sau mai prejos.

Toți acești tineri țineau, fără îndoială, la limba în care-și exprimaseră gândurile lor, preferind-o limbii grecești, care se vorbea la Curte și în clasa superioară ; ei iubiau țara lor, în care aveau rostul de buni gospodari, înțelegeau că sunt Români și că pentru neamul lor se deschide o viață românească națională, deosebită de viața națională a Grecilor.

Le lipsia însă, pentru ca să pună în adevăr lumea în miș-care și să lucreze cu mai multă izbândă pentru vremile noi, *mândria că sunt Români*, conștiința înălțătoare pe care o ayusese un Miron Costin, un Cantemir, un Constantin Cantacuzino, că noi ne coborâm din neamul mare al Romanilor, că avem un trecut frumos și că, prin urmare, starea de umilință în care ne găsim, nu putea fi veșnică.

Carturarii, scriitorii, boerii chiar, dintre aceia cari fuseseră câștigați pentru ideile noi, nu erau în stare să pregătiască o manifestație în sensul *crezului românesc*, să arate prin aceasta că n'au nimic a face cu răsculații lui Ipsilante și că doresc ca acest pământ românesc să fie numai al Românilor.

Să ridică, însă, în părțile oltenene, un boiernaș anume *Slu-gerul Tudor Vladimirescu*.

Tudor, care pornea din masa poporului, era sorit să tăl-măciască acest crez în tot ce era dorință și vis ; el a fost coarda din care duhul urgisitului neam trebuia să scoată sunetele aprigei lui sentințe de răzbunare.

Fiu de moșnean, s'a născut în satul Vladimir din județul Gorj. Invățase carte în chip solid pentru acea vreme și fusese logofăt pe lângă boierii divanului din Craiova.

În curând Constantin Ipsilante îl boierește, dându-i rangul de comis al dollea. Când izbucni războiul ruso-turc în 1806, Prin-

cipatele fură ocupate de către Ruși și odată cu aceștia Ipsilante se reîntoarce în domnie și creiază noi funcții cerute de împrejurări.

Acum (în 20 Decembrie 1806) biv comisul al doilea e pus vâtaf la plaiul Muntelui-de-sus în județul Mehedinți. Dar Tudor își află în curând un alt rost. Împreună cu plăeșii muntelui, cu pandurii, pazitori împotriva hoților, cari-i erau supușii lui ca vâtaf, Tudor se prezintă generalului rus Isaiov.

Pandurii români au fost de folos Rușilor, căci în scurtă vreme Oltenia fu curățită de către Turci. Se cerea un fel de Cara Gheorghe, un comandir sigur, viteaz, aspru în ținerea de rândulă și în pedepsirea trădătorilor sau nesupușilor. După anumite dovezi ce dăduse Tudor, Isaiov se încredință că el ar putea fi acel om. Puse în fruntea pandurilor pe fostul comis Tudor, ridicat acum de curând pentru meritele lui la rangul de sluger.

„La 1807, spune Ioniță Ceganu, unul din pandurii lui Tudor, ne-a luat generalul Isaiov, ne-a îmbrăcat căzăcește, ne-a dat mardrace, ne-a pus pistol și sabie la brâu și după ce ne-a făcut șmotru, ne-a rânduit la Tatargic, o bătaie de tun dela Vidin, ca să ținem pe Cârjalii lui Mola Aga să nu iasă din cetate...»

„Știi, dumneata, ce om era căpitanul nostru, Tudor? El care nu râdea niciodată, când auzea că vin Turcii asupra noastră, că se năpustesc păgânii, când cu gândul nu gândeai, el de bucurie începea să cânte și să joace ca un copil. Intra în foc parc'ar fi fost la nuntă*!.

„Comandirul mai luptă cu flăcăii lui la Rahova și la Fetişlam, apoi în șanțurile dela Calafat, așa de frumos, încât căpătă nume de viteaz mare, făcându-se vrednic de sabia de ofițer sau de *parucic* (locotenent), de decorația Sf. Vladimir, și de un inel cu piatră scumpă, ce avea numele Țarului gravat pe dânsul.

Culegând pradă între Turci, Tudor ajunse om cu oarecare avere.

În 1808 îl vedem cumpărând de pe la moșneni, iar ca om religios, făcând danie pe la biserici și ridicând singur o biserică în satul Prejna. Acolo se găsește și singurul chip ce ne-a rămas dela dânsul, cu inscripția: „Bivvel Sulgeri Teodor Cumandir“.

„Comanda“ lui Tudor ținu până la 1811, iar după încheierea păcii ca multora altora, trecutul i-a fost iertat. Comandirul de odinioară, care hotăra asupra vieții atâtor oameni, căzu iarăși în rândurile din urmă ale boierimii. Când el însuși, când fratele său

sunt vătăfi de plai în Munte. Făcea și el negoț de piei, de porci și ducea întru toate viața obișnuită acelor de treapta sa. Măsura moșii ca mulți boerși și se judeca, întâmplător, la divan cu acei cari fuseseră păgubiți altădată de pandurii săi.

În acest timp, făcu el un drum la Viena, (1814) din timpul căruia ne-au rămas scrisori în care se oglindește sufletul lui de om cinstit și mândru, veghetor și harnic, cu grijă de cele încredințate lui. Cum se vede din aceste scrisori, el nu s'a dus acolo pentru interesul lui ci mai mult ca să facă un bine fostului său stăpân și prieten, Nicolae Glogoveanu, a cărui soție bolnavă murise de curând acolo, în căutarea doctorilor vienezi. Tudor avea să descurce două procese: unul de moștenire, altul de tâlhărie comisă de o prietenă a răposatei, să scoată la cale socotelile încurcate și să aducă în țară pe copila Mașinca.

Timpul petrecut la Viena avu o înrăurire puternică asupra lui. Deși nu-i plăcea de marea cheltuială, de zăbava la judecata „drăciască a Nemților“ afurisiți, hoți cari umblă cu drăcenii să stângă pe oameni“, de formalismul „neamului acestuia îndărătnic și tiran“ văzu acolo un învățământ care scotea pe oameni „din rândurile dobitoacelor“, cum a văzut la copiii de boieri moldoveni așezați în Viena.

Ceti ziarele în care se desbăteau interesele lumii, ascultă convorbirile aprinse ale celor ce urmăreau desbaterile asupra moștenirii lui Napoleon în congresul „Impăraților și regilor“ și la capătul uneia din scrisorile lui, el se rostia astfel în ceia ce privește viitorul țării lui.

„Se sună că atunci va fi ceva și pentru locurile acelea (adică țările române) că mult a fost puțin a rămas.

Tot aci se întâlnește el cu căpitanul Iordache, care-l inițiază în tainele Egeriei, ce ținea la învierea împărăției bizantine, cu țările noastre cu tot.

Căpitanul Iordache Olimpic, un om iute și hotărât, român din Vlacho-Clisura Macedoniei, cunoștea pe Tudor încă din timpul războiului cu Turcii, când Tudor îl scăpase odată dela moarte, Totuși el era ursit să fie geniul său cel rău, cum fusese Basta pentru Mihai-Viteazul. El i-a vorbit lui de libertate, de ajutorul Rusiei, de gonirea Turcilor din Europa după care va urma desrobirea țărilor române, curățirea lor de fanarioși și ciocoi. Se pare că Tudor a promis ajutorul său.

Această minte limpede și judecată dreaptă, acest caracter aspru și neclintit în hotărâri, această inimă de viteză, gata să se arunce în primejdie pentru o idee înaltă, simția că un destin îl mână înainte pe calea revoluției; *din ceasul când m'am născut, m'am îmbrăcat în cămașa morții*, zicea el unui prieten al său. Astfel, de mai mulți ani Tudor strângea arme de tot felul: pistoale puști și iatagane, pe care le ascundea la cula din via dela Cerneți; se înțelegea cu oameni de încredere cari, la ceasul când va suna trâmbița deșteptării, să-i adune pe toți pandurii și țărani din sate sub steagul său.

Dacă ridicarea Grecilor a zăbovit așa de mult, aceasta se datorește nesigurăței ce se avea față de Șuțu cel Bătrân din Muntenia, care putea să părăscă sau să facă împotrivire.

Alexandru Vodă se îmbolnăvi însă, către sfârșitul anului 1820, de o boală de bătrânețe, care trebuia să răpună repede trupul său slăbit.

Căpitanul Iordachi pofti pe Tudor la București, unde slugerul mehedințean, merse sub cuvânt că are o pricină de judecată.

Aci, Tudor fu pus în legătură cu Vlădica Ilarion care, cu aceleași mijloace de vorbe frumoase și de mari minciuni, se silă a-i lua ochii cu totul, desfășurându-i înainte un viitor de dreptate și de omenie, bun pentru țărănimea ce suferea de pe urma unei „ciocoimi“ lacomе.

În ziua de 18 Ianuarie, 5 zile după moartea lui Șuțu, Tudor pornește din București cu o ceată de 36 din arnăuții lui Iordachi, conduși de trufașul Bulgar, îndărătnic și neascultător, aplecat spre schimbări și trădare, un om deprins cu ale oștirii, căci și el slujise pe Ruși, Dimitrie Macedonski. Ajunse în ziua de 21 la Târgul Jiului. Aci arestă pe Dincă Otetelișanu, unul din ispravnicii Gorjului, apoi din Târgu Jiu trecu la vechea mănăstire Tismana, unde sili pe ispravnicul arestat să dea porunci prin sate, ca fără zăbavă țărani să adune provizii cât mai multe la mănăstire. A doua zi el plecă la Padeș, unde-l aștepta un căpitan cu 100 panduri mai dinainte pregătiți și de aci răspândi cea dintâi proclamație.

Această proclamație a lui Tudor fu salutată cu un entuziasm de nedescris. Țărani mărunți cu coase și topoare alergau în tabăra lui, care zilnic se mărea. Luptătorii îi numiau Domnul Tudor și el dela o vreme începu să vorbească și să se poarte domnește.

Acum el, care se găsea în fruntea a 6000 de panduri, își făcu un plan și mai mare. Vântul de libertate, purces dela marea furtună ce dărâmasese Bastilia, îl fură și pe el. Drumul său prin Oltenia fu un adevărat triumf: toate puterile trimese împotriva lui, unele sunt împrăștiate, alte închină steagurile, punându-se sub ordinele lui.

După datinele revoluționare apusene, răspândi proclamații în care vorbea de suferințele săracilor, de apărarea oamenilor de cei răi; el arată ca scop al mișcării sale „scăparea robiei” și încetarea jafurilor și nedreptăților ce „norodul a încercat din pricina oblađuitorilor domni” punând la olaltă, între acești apă-sători ai țării, pe Greci și pe boerii de țară înțeleși cu dânsii.

Apoi, în fruntea acestei oaste de țărani, merse spre Bucu-curești și în ziua de 16 Martie ajunse la Cotroceni, unde își așeză tabăra. A doua zi își făcu intrarea în București parcurgând străzile orașului ce răsunau de versurile cântate de pandurii săi..

I

Frunză verde usturoi
Tu n'ai lege măi ciocoi!
De te-aș prinde în război
Cu măciuci ca să te moi...

II

Dați pandurilor voinici
Nu fiți la sulțeta mici,
Dați cu fiintele, npușcați
Din roble vă scăpați.

III

Plugulețul meu nebun
Cum te prefăcuși în tun!
Vezi, așa mai poți ara
Să te scapi de angara

IV

Frunză verde de molotru
Când sosi Tudor la Motru,
Ciocoi trecură Oltu
Și se'necară cu totu.

Dar pe cât de repede a fost pentru Tudor ridicarea sa, pe atâta avea să guste amărăciunea decepțiilor. Boerii cei mari, cari îl amenințaseră cu moartea, cu afurisenia fugiseră la Brașov. În București găsisese numai 56 boeri: unii fiind pentru păstrarea stă-pânirii turcești, alții aveau tragere de inimă pentru Ipsilante, iar restul fiind gata să stea la învoială cu Tudor. În fine, după multe frământări, în ziua de 23 Martie boerii cu Mitropolitul în frunte iscălesc actul de credință către Tudor, iar în ziua de 25 Martie din ordinul lui Tudor un nou Arz către Poartă, prin care se arată starea de plâns în care se găsea țara din cauza oblađuitorilor domni ce au stăut și să-i feriască de o năvălire a Turcilor de peste Dunăre.

De la această dată, steaua lui Tudor începu să pâliască. Cum auziră boerii că Ipsilante și-a așezat tabăra la Colentina începură a se pierde în inirigi: în frunte cu Mitropolitul vizitează des pe Ipsilante, fiindcă era prinț, părăsind pe Tudor, fiindcă era țaran, ceea ce îl făcu să se retragă cu ai săi la Cotroceni.

Ipsilante se aștepta ca Tudor să i se închine și să i se pună sub mână lui, dar în urma unei întrevederi, când i se spuse de acesta că, fără ajutorul Rusiei, el nu cutează a ridica steagul contra Turcilor, că nu și-a înarmat pandurii ca să libereze Grecia, ci pentru a scăpa Țara de asuprirea cărmuirii, Ipsilante înțelese că locul lui este peste Dunăre, nu aci! Refuzul lui Tudor căzu ca o lovitură de măciucă pe capul Grecului. În rezistența lui Tudor, Ipsilante vedea un obstacol de neînving întru realizarea idealului grecesc. Principatele Române, pentru el, erau lagărul revendicărilor naționale grecești și tot deodată visteria care întreținea cetele de zavergii. Atunci dăte ordin ca Arnăuții, Sârbii și Bulgarii din oasea lui Tudor să vină la dânsul. S'au dus toți căpitanii greci; lângă panduri au rămas numai Macedonski și Hagi Prodan cu câți-va sârbi și bulgari. Fanariotul isbuti să atragă pe boerii, cari își călcără jurământul de credință de la 23 Martie și, ceea ce era și mai rău ca toate, să arunce sămânța zavistiei printre panduri, cari nu se puteau bucura de jaf, că Arnăuții și adunătura eteristă. Față de trădarea boerilor, cari întocmiseră un Arz către Sultan împotriva lui Tudor, acesta luă măsuri dictatoriale: începu a se purta ca un adevărat Domn. Prinire cei câți-va boeri cari formau Divanul, orându-i pe oricine voi el, în cele mai însemnate dregătorii și puse ispravnici pe la județe. Pe boeri i-a închis într'o casă pe Belvedere și, ca să-i înspăimânte, le trimetea din când în când câte o ghiulea de tun în ograda curții unde îi închisese.

Se spune că însuși Gheorghe Lazăr îi îndrepta tunurile, ca semn că îndreptarea puterii pornește de la cultură.

Văzând că nu vine *omul împărătesc*, pentru cercetare, cum ceruse el de atâtea ori, el iscodi tot felul de mijloace ca să înțeleagă Sultanul că el nu s'a răsculat contra Sultanului ca Ipsilante, ci pentru dreptatea poporului și privilegiile țării. În cel din urmă arz, iscălit cu deasila de boerii închiși la Belvedere, Tudor spunea răspicat ca: *Țara vrea un domn pământean și că el, fără voia lui, este ales de popor ca să scuture jugul cel tiranicesc al fanarioșilor.*

Dar ce folos, căci tot ce lucra el la Poartă se dăruia pe deoparte de fostul domn Scarlat Calimachi, pe de altă parte de boerii cei mari ai țării cari înainte de 23 Martie, încredințară pe Turci că pornirea lui Tudor e primejdioasă și criminală. Cu toate că cei din București iscăliau acum alte jelbi, făcând din negru alb de frică, cei de la Brașov îl ponegreau pe Tudor tot ca și înainte.

Marele vizir nu știa ce să mai creadă. În sfârșit Turcii treceau Dunărea. Ipsilante încă din April fugise spre Târgoviște. Tudor în ziua de 15 Mai, când Turcii se apropiau de Capitală, își ridică tabăra dela Cotroceni și, apucând pe valea Argeșului, ajunse la Golești. Pe tot drumul până la Golești, comandantul nu înceta de a face exerciții de atac închipuit, dar se întrecea cu asprimea prea mult față de panduri: pentru cel mai mic furt dovedit el pedepsia cu moartea. Se spune că numai în acest drum ar fi spânzurat vre-o 30 panduri. Din această cauză, el avu neînțelegeri cu căpitanii săi; toți începeau să-și arate nemulțumirea că nu se pot folosi cu nimic sub comanda Domnului Tudor!

Ipsilante urmăria pe Tudor pas cu pas, chiar prin spionii ce avea lângă Sărbii lui Prodan și Macedonschi.

Misiunea înlăturării lui Tudor, căzu în sarcina lui Iordachi, căci acesta îl inițiase asupra planurilor grecești.

Cu ajutorul locotenenților sărbi, Prodan și Macedonschi, Tudor este smuls din mijlocul căpitanilor trădători.

Eroul martir, dezarmat și legat, a fost dus la Pitești, iar de acolo la Târgoviște, la Ipsilante. Acesta, după ce-l acoperi de insulte, porunci să fie purtat pe ulițele orașului, călare, cu picioarele legate sub burta calului, pentruca toată lumea să-l vadă pe acela ce-și risese „Domnul Tudor” și întrupase nădejțile drepte ale țăranilor; iar înspre ziua de 27 Mai porunci să fie scos din Mitropolie și dus spre răsărit, dincolo de șanțurile cetății. Călăii au fost trei *ostași*, cari nu stătuseră niciodată în fața dușmanului. „patrioți” greci din Rusia: orfanul Cavaleropulo și Garnovschi:

- Unde mă duceți? întrebă Tudor.
- La ai tăi, îi răspunse unul cu ironie.
- Nu văd eu că drumul acesta nu duce într'acolo?
- Mergi înainte, i se porunci cu asprime.

Nelegiuții ce-l conduceau se opriră lângă iazul morii, aproape de grădina lui Geartoglu; aci îl așteptau doi greci: Varnava și Parga. Acesta din urmă zise lui Tudor în limba greacă: „sperjurule, fă-ți datoria către Dumnezeu” Tudor răspunse: „N'aveți niciunul din voi un pistol?” Drept răspuns nelegiuții începură a-l lovi cu iatagașele.

Lungă și dureroasă fu agonia lui Tudor!

După ce-l ciopârțiră, îl desbrăcară spre a nu fi cunoscut după veșminte: căci eteriști se temeau de popor, mai ales de panduri; din care cauză moartea lui Tudor se ținu în mare taină.

Cepchenul lui Tudor fiind strâmt la încheietura mâinilor, asasinii îi tăiară pumnii ca să poată scoate mai lesne haina.

După aceia îi svârliră trupul în puțul din grădina lui Geartoglu și aruncară pământ în puț.

Astfel pieri — zice Regnaut — părăsit de ai săi, măcelărit de niște mizerabili asasini, acel Român, care știu ridica arma pentru cauza națională. Moartea lui Tudor Vladimirescu este o pagină și pentru fanarioții ce-l măcelăriră și pentru boerii cari trădau prin slăbiciunea lor drepturile țării și speranța unei renașteri.

Acest umilitor sfârșit al lui Tudor nu putea fi privit de poporul român cu nepăsarea cruzimii grecești. În plămădeala sângelui său, care-l lega de acest mucenic, el a simțit junghiul unei dureri răzvrătite și s'a legat cu jurământ de jertfă ca să se scape de Greci prin propriile sale mijloace, spre a ajunge la desăvârșirea idealului. Românul niciodată nu și-a ridicat ochii spre himere și nu și-a hrănit sufletul cu poftă hrăpărețe; el totdeauna s'a ridicat pentru dreptate și pentru o cauză sfântă.

De aceia aburul ieșit din sângele de martir al lui Tudor atinse tronul lui Dumnezeu, care cu mâna lui dete semnul dreptății și astfel fainosul Ipsilante, în fața Turcilor ce veneau să aducă ordinea, fugi lăsând pe ai lui să fie omorâți până la unul, la Drăgășani, în marginea Oitului; iar el se stinse mișelește într-o temniță la Muncaci, în Maramureș. De asemenea, Grecii din Moldova, uniți cu arnăuții domnești ai căpitanului Iordachi, fură nimiciți în lupta dela Sculeni, în timp ce o parte din căpetenii pieriră arși de vii în mănăstirea Secul, unde se adăpostiseră. *Intre aceștia a fost și Iordachi. Dar Bimbașa-Sava și cu Ghencea? Au fost dați umbrei răzbuunătoare a lui Tudor, fiind împușcați într-o casă din*

București din ordinul lui Chehaia-Bey, generalisimul turc, atunci când credeau că se pot bucura de fructul trădărilor lor.

Începând cu răscoala jărănească, mișcarea lui Tudor deveni o revoluție politică și națională, al cărei scop fu atins, de oarece am dobândit dreptul de a ne alege Domni pământeni.

Ori cât de dureros ar fi pentru noi sfârșitul său cel tragic, nu trebuie să pierdem din vedere că, orice faptă mare își are jertfa sa, iar fatalitatea nu alege jertfa.

Și dacă urmașii tăi, *Pandure*, nu s'au învrednicit să-țiculeagă osemintele și să le dea cinstea cuvenită, aceasta nu a împiedicat ca făclia naționalității și a libertății, ce tu ai aprins-o, să străbată în decursul a *zece decenii*, făurind *icoana* sfântă a României Mări, la vederea căreia însăși *eroica ta țărăniță* a tresăltat de bucurie.

G. D. PETRESCU
Profesor la Șc. normală-Constanța

BIBLIOGRAFIE

- Aricescu:** Istoria revoluției române dela 1821.
Ion Ghica: Din timpul Zaveriei, în scrisori către Alexandri.
V. A. Ureche: Istoria Românilor, vol. XII, XIII.
N. Iorga: Domnul Tudor din Vladimiri.
 Studii și Documente, VIII.
 Acte și fragmente, II.
 Scrisorile lui Tudor, An. Ac. Rom., tom. XXXVII.
 Iordache Olimpiotul, vânzătorul lui Tudor, idem XXXVIII.
F. Laureçon: Nouvelles observations sur la Valachie, 1822 Paris.
Raybaud: Mémoires sur la Grèce, I, 1824.
Regnault: Hist. pol. et soc. des princ. Danubiennes, 1855.
Iacovache Rizo-Nerulos: Hist. moderne dela Grèce, 1855.
Vaillant: La Roumanie, II, 1884.
A. D. Xenopol: Istoria partidelor politice, vol. 7.
N. A. Constantinescu: Revoluția lui Tudor Vladimirescu.
-

FOLKLOR DOBROGEAN

CÂNTEC TATARESC

Hai, vai sarâlsac,	0	Hai, vai, să ne îmbrățișăm,
Bâz neșlermâz sagânsac ?	0	Noi ce facem când ne este dor?
Sagângandâ vai catiim	0	Dacă mi-i dor ce să fac
Ioc canadâm ușmagâ ?	0	Nu am aripi ca să sbor ?
Hai, vai, limonadâ.	0	Hai, vai, limonada,
Susaganda işermên,	0	Când mi e sete o să beau
Bar cuvetâm, ioc canadâm	0	Am putere, n'am aripi
Sagânganda ușmagâ.	0	Ca să sbor când mi-este dor.
Bec iri șaşin bec urâp sal	0	Părul tău mare să-l împletești
Chetegecmâz curâp cal.	0	bine
Bâz chetehensun eș chelmemâz	0	Noi plecăm, tu privește-mă bine
Olânâ, solânâ, ubup cal.	0	Noi dacă plecăm nu mai venim
Saldat, geatcan crabatcâ	0	Sărută-mă în dreapta, în stânga
Tarșinelân geabânâb.	0	căci cu atât rămâi
Ailar gheșe, cunler gheșe,	0	În patul în care soldatul s'a
Tugan erân sagânâb	0	culcat,
Vagon toli căzlar gheșer	0	Cu pătura s'a învelit,
Temâr giolarândan	0	Lunile trec, zilele trec,
Vai, cudai, curtar bâzni,	0	Și eu doresc locul unde m'am
Șu Germanin ¹⁾ colândan.	0	născut
	0	Vagoanc pline de fete trec
	0	Pe drumurile de fier.
	0	Vai, Doamne, scapă-ne pe noi
	0	Din mâinile Germanilor.

1) În loc de „Germanân“, este mai bine zis „Alamanân“ cuvântul adevărat cu care numesc Tătarii pe Germani.

CANTEC TURCESC (TURCEȘTE)

I

Aman, doctor, geanâm geghirâm, doctor,
Derdimè bir cearè,
Cearesis dertlerè diuștium,
Doctor beim, bir cearè.

II

Mendilimin eşili, aman, Alah,
Șimdi buldum eşimi,
Așiumendii sana-sana iadechiar,
Șil gheozanân iașini.

III

Mendilimde care var, aman, Alah,
Iureghimde iarè var,
Ne ben eoldium, ne curt eoldium,
Ne derdimè cearè var.

IV

Mendilim turalâdâr, aman, Alah,
Sevdeghim buralâdâr,
Ghecime capâm conânden,
Iureghim iaralâdâr.

CÂNTEC TURCESC (ROMĂNEȘTE)

I

Vai, doctore, sufletul și ficatul meu, doctore,
Dă-mi o alinare suferinții mele,
Am căzut în suferință fără leac,
Doamnule doctor, o alinare.

II

Batista mea verde, vai, Doamne,
Acuma mi-am găsit perechea.
Ia batista aceasta în dar pentru tine,
Șterge ți lacrimile ochilor.

III

La batistă am negru, vai, Doamne,
La inimă am rană,
Nici n'am murit, nici n'am scăpat,
Nici n'am găsit o alinare suferinții mele.

IV

Batista mi-este cu marcă, vai, Doamne,
Iubita mea este de aici,
Nu trece prin fața ușei,
Căci inima îmi este rănită.

Cântec tătăresc

(Tătărește)

I

Capânân șeci șiltărai
 Șelebânân ¹⁾ cozi giltărai,
 Șelebân ¹⁾ nani ²⁾

II

Pengiredê ai da bar,
 Bugundê iuidê baida bar.

III

Iui artândă urû bar,
 Ișine cârdê geatâ bar.

IV

Ertendê sair sauârman
 Baumî ondâ tabârman

V

Giunâ-gunû toidâman,
 Daulgâ șagâp oinârman.

VI

Șappazni ³⁾ câmner veregec ?
 Gherdanni câmner emegec ?

VII

Mendê de bar bâr tuâr
 Așî suuman ⁵⁾ sen suâr

VIII

Olghendên sun arcanâ al
 Baștaci iuidê gigâ sal.

Cântec tătăresc

(Românește)

I

Veriga ușii se sgâlțâe
 Ochiu celui drag sclipesc
 Nani, dragul meu

II

Prin fereastră și luna se vede
 Astăzi și bărbatul este acasă.

III

După casă este o groapă,
 Întră înăuntru și te culcă.

IV

De dimineață am să mulg vacile
 Acolo am să-ți fac poftele.

V

Vineri sunt la nuntă,
 Am să es la daulă și am să joc

VI

Darul jucătorului ³⁾ cine îl va da
 Bărba cine are să nu-o sugă?

VII

Eu am ovită, ⁴⁾
 Tu s'o îmbeți cu apă amară
 (rachiu)

VIII

Când va fi ea moartă, în spi-
 nare s'o duci
 În odaia dela cellalt capăt.

1) „Șelebân”, este termenul cu care o femeie se adresează copilului și în special cununatului său mai mic, Aci, figurat înseamnă: dragul meu.”

2) „Nani” are același înțeles ca românescul „nani”, când se leagăna copii. Rândul acesta este un refren și se repetă după fiecare vers.

3) „Șappac” se cheamă suma ce se dă în dar jucătorilor de către privitori.

4) Adică bărbatul ei.

5) „Așî-sâ”— „apa amară”, adică „rachiu”.

În cântecul acesta, o femeie, al cărei bărbat este în casă, își leagăna copilul și-i cântă, însă în realitate îi spune iubitului său, care o așteaptă afară, ce trebuie să facă.

POVEȘTEA RÂNDUNICII

(POVEȘTE TURCEASCĂ)

Pe când corabia lui Noe ¹⁾ plutia pe întinderea pustie a apelor potopului, s'a găurit într'un loc. Noe, văzând că nu poate cu nici un ch'p să dreagă spărtura, se rugă de șarpe s'o astupe el cu coada. Lighioana se învoi, însă cu obligația să aibă dreptul să sugă cel mai dulce sânge de pe lume. Noe căzu la învoială și, pe când își bătea capul cum să poată găsi cel mai dulce sânge, musca sări dela locul ei și spuse că ea se pricepe să afle lucrul acesta. A pornit musca să caute în toate părțile și să sugă, dar cel mai dulce sânge l-a găsit la om.

A luat ea pe limbă câte o probă din toate felurile de sânge, precum și din al omului, și se întorcea să ducă șarpelui și lui Noe vestea cea bună; pe drum însă se întâlni cu rândunica și, din vorbă în vorbă, îi spuse toată întâmplarea. Când auzi rândunica cu ce fel de lucruri urăște musca, o plezni odată bine cu ciocul și-i rupse limba, lăsând-o mută.

Când a ajuns în fața lui Noe, musca a început doar să bâzâe și a arătat șarpelui, prin semne, că rândunica este vinovată de mușenia ei. Necăjit rău, șarpele se repezi la rândunică, dar n'apucă decât s'o pl-suiască peste coadă, despîcându-i-o în două. De atunci, rândunica are coada despîcată și este în dușmănie cu șarpele, care caută de multe ori s'o nimiciască; de aceea, ca să-și apere cuibul, ea și-l face în preajma omului, care-i este prieten. Rândunica se răzbură însă pe muscă și când o vede, o răpune din sbor.

---

1) În legendele și poveștile orientalilor se vorbește mult despre Noe și despre alte personaje, din scriptură. Ceva mai mult, cred oarecum în Isus Christos, cu deosebirea că ei nu admit învierea și înălțarea.

CHELUL CU NOROC

(POVESTE TĂTĂREASCĂ)

Intr'o mahala din orașul împărătesc, trăia odată o văduvă săracă de tot. Ea n'avea decât cinci găște, care îi dădeau în fiecare zi câte cinci ouă, din vânzarea cărora își ținea viața de azi pe mâine. Ea mai avea și un băiat, chel și urât, însă desghetat și posnaș, care de mic copil nu făcuse altceva decât să păziască găștele, până ajunse flăcău.

Intr'o zi, pe când se întorcea cu găștele dela păscut, trecu prin fața palatului împărătesc, în balconul căruia ședea fata cea mai mare a padișahului și se uita pe drum. Când văzu pe flăcăul care ducea de dinapoi,—mânându-le cu bățul,—niște găște atât de frumoase, îi zise :

— „Mă, chelule, nu vinzi o găscă ?

— „Ba da !

— „Câte parale cei ?

— „Eu nu vând cu bani“.

— „Dar cum ?“

— „Dacă vrei să te descoperi la piept și să-mi arăți sânii, poți să-ți alegi orice găscă-ți placē !“

Fata căută să-i dea aur, dar fiindcă flăcăul nu voia decât în felul acesta, se învoi. Flăcăul se sui sus la balcon,—nevăzut de nimeni,—și fata, descoperindu-se, îi arătă sânii și-și luă găscă.

Când ajunse acasă, flăcăul spuse mamei lui c'a pierdut o găscă, iar văduva îl bătu până îi dete sângele.

A doua zi el iar trecu prin fața palatului și fata-l văzu și acum și-l întrebă dacă nu vinde o găscă.

— „Ba vând,—răspunse el,— însă nu cu bani. Dacă vrei

să-mi arăți pulpele picioarelor, mă invoesc să-ți dau orice găscă îți place!"

Fata îi făcu pe plac.

În zilele următoare se întâmplă la fel, până se isprăviră cele cinci găște; însă chelul văzuse pe fata împăratului în toată goliciunea ei.

Văduva, de mânie că feciorul îi pierduse toate găștele și o lăsase mai săracă de cum era, îl goni de acasă. Chelul porni încotro văzu cu ochii și unde îl duse norocul.

La câțeva vreme după aceea pașahul dete sfoară în țară că va da de soție pe fica sa, aceluia care va ghici în ce loc are ea un neg pe corp. Era fierbere mare în toate părțile și toți se duceau să-și încerce norocul. Dacă văzu așa porni și chelul.

Când ajunse la poarta palatului, păzitorii îl opriră. Toți puteau să intre și să iasă, afară de el, căci fata împăratului dăduse poruncă să nu lase pe flăcăul chel, ci mai bine să i dea atâta aur cât cântărește el. Dacă văzu și văzu că nu poate să intre, chelul ceru banii și i se dete atâta aur cât cântărea el. Umplu un sac, se duse acasă cu el și-l dete mamei lui, zicându-i:

— „Ulte, mamă, aceștia sunt banii pe cari i-am luat după urma găștelor!"

Mama lui începu să plângă de bucurie și-l rugă să nu mai plece, să rămâie lângă ea; dar el nu vru să asculte. Își umplu toate buzunarele cu aur și porni prin oraș. Tot umblând fără nici un rost, întâlni un jidov. Intră în vorbă cu el și se tocmi să-i dea bani mulți, numai să-l vâre într'un sac, să-l ia la spinare și să-l treacă neobservat prin fața paznicilor porții împărătești. Jidovul se învoi și făcu tocmai.

Când se văzu el scăpat de paznici, dete năvală în palat. Acolo erau fel de fel de oameni, veniți de prin toate părțile lumii cu nădejdea să-și încerce fiecare norocul. Împăratul îi întreba pe toți și oamenii spuneau fiecare cum nemerea, doar vor ghici unde are fata negul, dar nici unul nu isbutea. Ii veni și lui rândul și chelul răspunse răspicat și fără sfială:

— „Înălțate împărate, fata are negul tocmai pe șoldul stâng!"

— „Așa este, — zise împăratul — și a ta să fie de soție!"

Se făcu apoi nuntă mare de se minună singur chelul de norocul ce dase peste el.

La un an după aceea, muri însă fata împăratului și chelul rămase văduv. Atunci padișahul îl goni din palat și el iarăși porni pe drumuri. Umblă ce umblă, și dete la o baltă de niște pescari. Din vorbă în vorbă, se tocni cu aceștia să le slujiască la pescuit iar pescarii, în afară de hrană și îmbrăcăminte, îi mai dădeau, la sfârșitul anului, drept să pescuiască trei zile numai pentru sine. El se învoi și rămase acolo.

Când se isprăvi sorocul de slugărit, se apucă și el, în cele trei zile din urmă, să-și prindă pește. Aruncă plasa și prinse un pește mare de tot și colorat în fel de fel de chipuri. Se minună chelul de norocul lui și porni cu peștele spre casă, să-l facă mâncare. Pe drum se întâlni cu un jidov care, când văzu peștele din mâna lui, îl opri și-i zise :

— „Mă, chelule, nu vinzi peștele acela ?”.

— „Il vând, dar e scump de tot !”.

— „Îți dau zece lire pe el !”.

— „Nu !”.

— „Douăzeci !”.

— „Nu !”.

— „Cincizeci !”.

— „Nu !”.

— „O sută !”.

— „Hai, ia-l !”.

Dete peștele, luă cele o sută de lire și porni spre casă. A doua zi iar dete cu plasa și prinse un pește la fel. Când porni spre casă, se întâlni din nou cu jidovul, care se ținu după el ca să-i vândă și peștele acela. Din vorbă'n vorbă, luă pe el o mie de lire.

A treia zi, prinse un pește la fel cu cei dinainte. Când îi zise jidovul iar să-l vândă, chelul răspunse :

— „N'am pește de vânzare, căci acum am bani destui, îl mănânc în pace bună, să înțeleg pe ce am slugărit atâta”.

Se ținu mult jidovul, dar nu putu cu nici un chip să-l hotărască să vândă și cel de al treilea pește.

Când ajunse acasă și despică peștele, ee să vadă înăuntru ? Găsi o cană cu totul și cu totul de aur. Pasă-mi-te, cana aceea era fermecată și,—ori decâteori vărsai apă din ea,—apa se prefăcea în bani de aur. Jidovul cetise în cărți că pe lume sunt trei pești minunați și că într'unul se află o cană care preface apa în

aur și de aceea căuta el să cumpere peștii, dar n'a avut noroc.

Vărsă chelul apă din cană până făcu bani de-și umplu toate buzunarele. Porni în târg și-și cumpără un cal frumos și iute la fugă, de nu mai avea pereche; apoi se îndreptă spre palatul împărătesc. Sări cu calul zidul cel înalt și se opri dinaintea balconului, în care ședea a doua fiică a împăratului. Când se uită fata la el, chelul scoase de la brâu o sticlă cu apă, turnă în cană, răsuarnă cana în mâna stângă și apa se prefăcu în bani de aur, pe cari îi luă și i puse într'un buzunar. Făcu astfel de vre-o două ori, până-l văzu fata și-i zise:

— „Mă, chelule, nu-mi vinzi mie cana aceea?“.

— „O vând, dar nu cu bani!“.

— „Atunci cum?“.

— „Dacă vrei să mă primești în camera ta, fără să știe nimeni, și să petrecem amândoi, îți dau cana!“.

— „Nu se poate astfel, îi răspunse fata; îți dau bani cât vrei!“.

— „Bani, nu vezi că am și eu cât poftesc? Dacă vrei așa, bine, dacă nu sănătate!“.

Fata n'avu încotro și primi.

La nouă luni după aceea, ea făcu un băiat, care semăna în totul cu chelul. Când văzu împăratul așa, o goni de acasă.

Fata porni singură în lume, se îmbracă în strae bărbătești, ca să n'o cunoască nimeni, și se făcu călugăr. Iși zidi un schit și trăia numai în rugăciuni.

Odată împăratul porni cu împărăteasa într'o călătorie lungă. Pe drum se întâmplă însă că se rătăciră și ajunseră într'o seară la schitul călugărului, care nu era altul decât fata lor. Călugărul falș își recunoscă părinții, îi găzdui bine și le dete mâncare. După masă, împăratul, — care nu-și mai cunoștea nicidecum fata în straele ei bărbătești, — ceru apă și ea îi aduse cu cana cea fermecată. Când duse împăratul cana la gură, călugărul — după obicei, — îi zise:

— „Afet olsun!“).

1) «Afet-olsun» — «să fii sănătos», «să-ți fie de bine», sau «poftă bună».

După cum se vede, Tătarii și Turcii obicinuesc să-și ureze poftă bună nu numai când mănâncă, ci și când beau apă.

Dar când voi împăratul să bea, apa se risipi pe jos și se prefăcu în bani de aur. Văzând așa minune, el se miră și-l întrebă pe călugăr de unde are cana aceea.

— «Dela Dumnezeu !».

— «N'o vinzi ?».

— «O vând, dar nu cu bani !».

— «Atunci cum ?».

— «Dacă îmi dai nevasta ta să dorm o noapte cu ea, îți dau cana!».

Când auzi împăratul așa, se mânie grozav, dar voind cu orice preț să aibă cana fermecată, se învo. Atunci călugărul îi destăinuie totul și-i arată cine este, zicându-i :

— „Vezi, tată, necunoscându-mă și crezând că eu sunt bărbat, ai voit să-mi dai pe mama ; dar eu cum nu era să păcătuesc pentru un așa lucru fermecat ?”.

Împăratul, căindu se, plânse mult, o iertă pe fată și o luă cu sine acasă, apoi chemă pe chel și i-o dăde de soție¹⁾.

Trăi chelul cât trăi și cu fata mijlocie, dar în urmă muri și aceasta și rămase iar văduv. Împăratul, necăjit foc, îl goni și de astădată și el porni încotro văzu cu ochii. Își cumpără un cuțit, o lance și o pușcă și se apucă de vânatoare.

Intr'o zi se întâmplă că chelul adormi în mijlocul câmpului și veni acolo o vulpe, dar nu îndrăzni să-l atace. Mai stete ce mai stete și veni un lup. Vulpea îl opri, spunându i că omul este înarmat din cap până'n picioare. La urmă veni,—rotindu-se prin aer,—un șoim uriaș, care se cobora asupra omului, voind să-l apuce cu ghiarele ; dar vulpea îl opri și pe el, spunându-i să mai aștepte, căci omul este de temut. După aceea, vulpea, lupul și șoimul făcură sfat și hotărâră să se întovărășească câte trei, să-și facă o casă, iar omul,—în loc să-l omoare și să-l mănânce,—mai bine să-l lase să trăiască, cu îndatorirea ca el să vâneze și să le aducă în fiecare zi de mâncare. Zis și făcut. Sculară pe chel și-i spuseră toată hotărârea lor, iar el se învo.

Ținură iarăși sfat și hotărâră ca vulpea să fie judecător.

1) În privința căsătoriei, Tătarii și Turcii au obiceiuri ciudate. Un bărbat poate lua pe sora soției sale moartă, sau o femeie poate lua pe fratele soțului ei mort, căci legea și obiceiurile lor permit așa ceva.

lupul paznic, șoimul uriaș să fie vătășel, — fiindcă aleargă mai repede, — iar chelul bucătar.

Vulpea dete ordin șoimului, — care acum era vătășel, — să se ducă să caute ceva cu care să facă o casă.

Porni șoimul în goană și după câțeva vreme se întoarse în ghiare cu un elefant mort. Tăbărâră cu toții, mâncară carnea elefantului, iar din piele făcură un cort. În el avea să stea numai vulpea, lupul și șoimul, iar chelul avea să sălășluiască într'un copac. În urma acestora, toate mergeau cu röstul lor. Chelul se ducea zilnic și aducea de mâncare, dar nu avea cine să gătească. Atunci vulpea, lupul și șoimul ținură iarăși sfat și hotărâră să mai aducă o femeie, pe care s'o facă nevasta chelului și bucătăreasa lor. Întrebară pe chel ce femeie vrea și el răspunse ca să-i aducă pe fata cea mai mică a împăratului, — care mai rămăsese.

N'aură încotro. Vulpea dete ordin șoimului să aducă fata și acesta porni într'o goană năprasnică; dar șoimul acesta era năsdrașan, fiindcă — în sborul lui — scotea din pene fel de fel de cântece atât de frumoase că nu te mai săturai ascultându-le.

Când ajunse șoimul la palatul împărătesc și auzi fata cântecelor acelea, eși afară în balcon să vadă de unde vin; dar șoimul o apucă îndată cu ghiarele și o dusă tocmai la cortul din câmpiile pustii. Acolo, fata n'avu încotro și trebui să ia de bărbat pe chel. Au făcut nuntă mare în regulă și i-a cununat chiar vulpea, cetindu-le depe carte.

În urmă, împăratul, — văzând lipsa fetii, — a dat sfoară peste tot și a făgăduit averi năsfârșite aceluia care-i va aduce-o înapoi sau îi va spune unde se află.

Într'o zi veni la el o vrăjitoare și-i spune că ea se leagă să-i găsească urma fetii. Porni baba la drum peste câmpii, merse ce merse, până se întâlni cu chelul. Când îl văzu începu să i se plângă :

— „Uite, maică, n'am mâncat de o săptămână și nu m'am hodinit de nu știu când, umblând. Ia-mă la tine câteva zile și-ți va răsplăti Dumnezeu !”.

Chelul, bun la inimă, o luă și o duse la casa stăpânilor săi. Peste noapte, baba făcu ce făcu și, — lără să simtă nimeni — fură fata și, cu farmecele ei, într'un ceas o duse împăratului.

A doua zi, când văzură lipsa babei și a fetii, se mâniară

toți grozav și vulpea dete iarăș ordin șoimului s'aducă fata. Șoimul porni și când ajunse aproape de palatul împărătesc, fata auzi și recunoscă cântecele aripelor. De bucurie, eși afară și se lăsă să fie luată, ca s'o ducă la chel, acum bărbatul ei; dar nici acum nu se lăsă împăratul. Luă oaste cu el, puse pe babă să-i arate drumul și porni să și caute fata și s'o ia înapoi.

Când prinseră stăpânii chelului de veste că vine padișahul cu oaste împotriva-le, vulpea făcu un întreg plan da bătae; cărară piatră multe de tot, și, fără a le lega între ele cu pământ, făcură un zid foarte înalt împrejurul cortului. Chelul și cu nevasta lui aveau să stea înăuntru, șoimul de-asupra, iar lupul și vulpea pe de lături.

Când ajunse, împăratul dete ordin de atac, dar nici ligioanele nu se lăsară. Șoimul începu să bată cu aripele de săreau pietrele pe deasupra capetelor soldaților, vulpea se repezi cu un topor și tăie toate frăiele cailor, de cădeau oamenii grămadă jos și care cum cădea, îl sfășia lupul.

În cele din urmă împăratul fu prins prizonier, Când îl aduseră între ele, ligioanele îi spuseră că dacă vrea să mai trăiască, să dea chelului fata de soție și să-i primească iarăși acasă. Padișahul n'avu ce face și se învoi. După ce mai stătură câteva zile acolo, se suiră cu toții pe aripele șoimului și porniră spre palat.

Acolo făcură nuntă mare de tot și chelul, după moartea împăratului, rămase el stăpânitor. Domni multă vreme și pe vulpe, pe lup și pe șoim îi făcu sfetnicii săi cei mai de seamă, ținându-i în mare cinste la palat.

CÂNTEC

Iz za mōrea, mōrea sinea
Văletăla stăda gusinea
A drugăia lebedinea.
Astavălasi tam da lebiōdușca
Pristavăla ca sērām gusiām
Năciali evō scipăti da irvāti
— Ni scipăite gusi sērăie
Ni samă ia c vam zaletēla
Zanesli minie būināi vetra
Būināia vetrā sa marōzami
Sa glazāmi, sa nagāmi.
Iz za lēsa lēsa tiōmnāva
Iz sādīcu zelionāva
Vāhadila caragōt dōvāc
A drugōi caragōt da malōdāc.
Astavāla tam dā devciōnāica
Pristavāla sa malodūșcami ;
Naceli eiō juriti drazniti
— Ni juritea minie liudi dōbrāi
Ni samă ea c vam da zaeħāla,
Zavezli minie dobrā conī
Conī P...

Din spre marea, marea albastră
Zbură un cărd de găște
Și altul de lebede.

Și-a rămas în urmă o lebădă
Și s'a alăturat de găște peștițe
Începură s'o rupă s'o ciupiască.
Nu mă ciupiți, găște peștițe
Căci n'am sburat de bună voce

[spre voi
Ci vânturile tari m'au adus
Vânturile tari cu înghețuri
Cu ochi și cu picioare
Din pădurea, pădurea neagră
Din grădinița verde
Veni un stol de fecioare
Și un altul de flăcăi
Și din fecioare rămase una

[rătăcită
Și intră printre feciori
Dar o intristară și o porecliră
— Nu mă'ntristați, lume bună
Că nu de bună voce veți prin-

[tre voi
Ci m'au adus caii cei buni
Caii lui P...

Culeș din satul Caracolum de Cuzmici Trohim, normalist.

CÂNTECUL FECIOAREI CĂLUGĂRITE

Ştoş ieta devcionăceia
 Bog listi ni dal,
 Ştoş ieta za devcionăceia
 Bog doli ni dal
 Paiehăl moî teatinca
 Za baiărâmi.
 A măminica
 Za ciornâm papôm
 Stâcnula, griucnâla,
 In varôt calitô ;
 Ustâla padscocila,
 Vâgla za varôt.
 Ia dumâla :
 Teatinica sa baiărâmi ;
 Priejâitî măminica
 Sa ciornâm papôm.
 — Schidâi dôcicica,
 Svêtla plâtea
 Nadivâi dôcicica
 Ciornâiu, mântiu !
 Berûti nôjnişă
 Minie pastrăgati.
 — Rodnâia măminica,
 Na rëcicicu shôdiu
 Belila smôiu
 Rumeâna satrâ.
 — Smôişî detişea
 U cheli sedişea
 Bôgu molişea.
 Priejâiti teatinica
 Sa baiărâmi
 — Ciîşă iêta
 Chêlea nôvâia

Cum acestei fecioare
 Dumnezeu linguşire nu i-a dat,
 Cum acestei fecioare
 Dumnezeu soartă nu i-a dat,
 S'a dus tăticul
 Să aducă boeri
 Iar mămica
 Pe popa cel negru.
 A bătut, a răsucit
 Veriga la poartă.
 S'a sculat, s'a ridicat
 A eşit la poartă,
 Eu credeam
 C'a venit tăticu cu boieri.
 Dar a venit mămica
 Cu popa cel negru :
 — Desbracă-te, copila mea
 De rochia colorată
 Şi îmbracă-te, fetiço.
 Cu rasa cea neagră !
 Iau foarfecile
 Pe mine să mă tundă.
 — Mamă dragă,
 Mă duc la răuşor
 Să-mi spâl înălbeala
 Să-mi şterg rumeneală
 — O vei spâla, fetiço.
 Stând în chilie
 Rugându-te lui Dumnezeu.
 Soseşte tăticu
 Cu boierii :
 — A cui e această
 Chilie nouă ?

Cîșag țeta
 Starăcița malodenițaia
 Schidăi docița
 Cîrnăiu mântiu ;
 Nădivai docița
 Svătliu plătii
 Bădu carmiti teatinicu
 Meahchim calaciom
 Bădu păiti teatinicu
 Clucevôi vadoi
 Bădu carmiti mămencu
 Tvêolâm suharom
 Bădu păiti maminicu
 Balotnăi vadoi

Cine e această
 Stariță tinerică ?
 Desbracă-te, fiica mea,
 De răsă cea neagră
 Și îmbracă fetița
 Rochie colorată.
 Am să-l hrănesc pe tăticiu
 Cu colacii moi,
 Și-am să-l adăp pe tăticiu
 Cu apă de izvor;
 Am să hrănesc pe mămca
 Cu pesmeți mucigăiți
 Și-am să adăp pe mămica
 Cu apă tulbure de baltă

Cules din satul Caracoiu de Cozmicî Trahim, normalist.

INSULA

Cresc umbre negre, tot mai negre,
Talazuri gem și plâng și vin,
Și zarea'ntreagă-i o pustie
De desnădejde și de chin.

Eu—biată insulă—proptită
Cu temelia'n fund de-abise,
Arar de zâmbet cercetată
Simt fruntea-mi grea de grele vise;

Și zi cu zi și nopți de-arândul
Și ani de sbucium pe furtună,
Ascult cu spaimă nesfârșitul
De ape'n coaste eum detună:

Și nici o punte de scăpare
De cât isvorul de păneri,
Că sunt din cremene făcută
Și scapăr pururea'n dureri.

A. MĂNDRU

IN FAȚA MĂRII

Marea geme... vântul bate,
 Bate'n pânze și'n catarguri
 Și din larguri până'n larguri
 Ochiu-mi sânul îi străbate.

Și cum sânul-i pace n'are
 Ca și sufletu-mi, și-o clipă
 Simt cum bate din aripă
 Tintuila'ngândurare,

Prins de noapte, gol de-avânturi,
 Las durerea mi grea, pornită,
 Să mă svânte'n patru vânturi
 Ca pe-o casă părăsită.

Și-i pustiu... Dar, luna plină,
 Ia'o, saltă de pe valuri,
 Și din funduri pân'la maluri
 Svârle un fluviu de lumină.

Și, deodată, tot mai tare,
 Infinitul sbuciumării
 Prinde glas ca glasul mării
 Sub feerica mbătare.

Nu mai știu: plutesc anume,
 Sau vre-o barcă'nchipuită
 M'a răpit, și-acum zorită
 Rob mă vinde'n altă lume?...

Dar, pe când pe cer s'avântă
 Visul, farmecul și luna,
 Și-s cu sufletul meu una,
 Iar adâncurile cântă,

Re'nfloritu-mi lul tresare,
 Innaripă'n zări privirea,
 Și scrutând nemărginirea
 Stăpânește'ntreaga mare.

A. MĂNDRU

CETATEA

Se sbat într'una valurile vremii
 Pornite de furtuni îndepărtate,
 Dar graiul lor tăios ca gerul iernii
 Se sfarm' ades de salnica cetate.
 Fruntând asperitățile de veacuri
 Trufașă stă sub timpul ce se cerne,
 Și'noptile târzii, pe'ntinse lacuri
 Sfidând prezentul, umbra își așterne,
 Dar cade'nvinsă'n apriga ei luptă
 Și tot trecutu-i dus pe totdeauna.
 Doar peste zidul vechiu și piatra ruptă
 Cu zâmbetul de ghiață—trece luna.

MIHAIL STRAJE

CORABIA

*In zori, poleită cu aur,
 Jucând peste valuri albastre,
 Corabia poartă la sânu-i
 Visarea născută din astre*

*Dar vai, când speranța apune
 Și nava-i pierdută-n tumult!
 In haos de ape nebune
 Cadența furtunii ascult...*

MIHAIL STRAJE

SI NOI, CU VREMEA

Cade toamna, cu doiniri de moarte foi...
 Peste firea obosită cade...
 Mor povești trăite și'ngropate'n noi,
 Zarea de iluzii tainic seade...

Vremea trece, greu vâslind spre veșnicii...
 Noi, cu ea pe ape neumbrate,
 Peste'tinse fără de popas câmpii,
 Gândul doar colindă căi uitate...

*

Sirenice chemări te fură'n mreaja lor,
 Și zare după zări, alungi truditul dor...
 — Târziu... invăluiri de umbre tot mai reci
 Urziri de năluciri pe-acelaș drum de veci!

G. GEORGESCU-THEOLOGU

O ȘCOALĂ ÎN AER LIBER ȘI LA SOARE PE VREMEA RĂZBOIULUI

P R E F A Ț A

Colegul și prietenul meu, dr. P. Armand Delille, mă roagă să-l întovărășesc la țară în propovăduirea pe care o duce de multă vreme și cu atâta jertfire de sine însuși, dar încoronată de rezultate frumoase, pentru apărarea vieții copilărești împotriva tuberculozei, reamintind prin câteva rânduri rolul școlii la soare și în aerul liber.

O fac cu o plăcere deosebită și-l pot felicita pentru rezultatele admirabile dobândite de el cu școala la soare dela Monnetier.

După ce amintește despre opera d-rului Rollier, adevăratul înființator al helioterapiei, d-rul Armand Delille stabilește regulile curei de soare, nevoia antrenării metodice, importanța gimnasticii respiratorii, utilitatea hidroterapiei. În mai puțin de două luni, cea mai mare parte a copiilor astfel îngrijiți câștigaseră în greutate dela 3—5 kilograme și, în același timp sistemul muscular li se dezvoltase, iar capacitatea lor de respirație crescuse simțitor; din punct de vedere alimentar ei stăruie, și cu bună dreptate, că nu este nevoie de o hrană prea azotală.

După ce arată rezultatele pe care le-a dobândit doctorul Carton în localitatea Brevannes cu aceeași cură de soare, doctorul Armand Delille reamintește diversele experiențe făcute în plin aer în Franța și în special la Le Vernay și Fontaine-Bouillant. Astfel d-sa mi-a dat prilejul să precizez opera remarcabilă săvârșită la Fontaine-Bouillant de d-ra Chauveau.

Liga de igienă școlară, în momentul exodului impus copiilor dela școlile din Paris de bombardamentul tunurilor

prusace, s'a gândit că are un prilej frumos de a face o experiență metodică cu școala în aerul liber.

Trebuia să se lucreze repede, căci timpul nu ne da răgaz, și noi n'aveam nimic, nici local, nici mobilier, nici mijloace bănești.

Din fericire am găsit bună voință pretutindeni. Directorul învățământului primar ne dete personalul necesar. Parisul, casierile școalelor din arondismentele 13 și 14 se însărcinară cu întreținerea bănească a copiilor; departamentul Eure et Loire dădu localul, cu patru hectare împădurite ce domină valea Eurei. Prefectul județului respectiv, d-l Borromée, devotat tuturor operelor de igienă socială, procură mobilierul trebuincios și ușură hrănirea elevilor.

Crucea Roșie Americană dădu laptele și un ajutor de o mie de franci pentru procurarea obiectelor de bucătărie; în sfârșit ajutoarele bănești ale Institutului Lannelongue și ale Societății Prietenii Școlilor, 134, strada Tolbiac, ajutară la reușita acestei școale în aerul liber, improvizată așa de repede. Dar nu trebuie să se uite că tot meritul și cinstea se cuvin d-rci Chauveau, directoarea școalei, grație culturii sale pedagogice, devotamentului său de adevărat apostol cât și capacității sale administrative și economice.

În cele dintâi zile ale luni Iunie 1918, sosiră 50 fetițe din două județe, copile care erau într'o stare de oboseală nervoasă și de slăbiciune remarcabilă, nedormite din cauza traiului în pivnițe; un număr destul de însemnat prezentau semne distincte de adenopatie tracheo-bronhică; în sfârșit aproape toate aveau leziuni variate de sifiriaz (boală de piele pricinuită de păduchi), trei sau patru aveau răe.

Lupta împotriva paraziților a fost începută din prima zi și n'a fost tocmai ușoară.

După ce instalațiunea fu aproape terminată, trebui să se alcătuiască orarul. Cu bună dreptate, ținând seamă și de faptul că acești copii aveau mare nevoie, s'au destinat pentru somn 10 până la 11 ore în mijlociu, — și totdeauna cu ferestrele larg deschise.

În fiecare dimineață copiii făceau o baie cu apă caldă și săpun.

În învățământul menajer fu realizat, îndeplinit, chiar de

către copile — curățenia interiorului, așezatul paturilor, spălatul vaselor, pregătirea mâncării, curățitul zarzavaturilor.

Singura vreme, destinată învățământului dela 10—12, era rezervată învățământului intuitiv, inspirându-se de sfaturile directorului învățământului, d-l Lefebre: „Principiul absolut este de a pune pe copil în contact direct cu natura. Trebuie ca învățătorii să uite într'un fel ceia ce-au învățat în cărți și să studieze înșiși marea și frumoasa carte a naturii”.

Dela 12—12³⁰, timpul era hotărât pentru cântece și exerciții ritmice; căntecul era un prilej de exerciții destul de eficiente, exerciții respiratorii repetate de altfel de 4 p₂oaă la 5 ori pe zi.

După masa dela prânz, a cărei durată nu trecea de trei sferturi de oră, venia repaosul relativ, raportul directorului și lucrări în liniște: cusutul și dregerea hainelor.

La 4¹/₄ după amiază, baie la soare și gimnastică. Baia de soare făcută cu bustul și picioarele goale, cu o durată la început de 5—6 minute, fu dusă în urmă dela 30—35 minute. Ziua se sfârșia printr'o plimbare pe câmp, sau printr'o ședință de grădinarie, urmată de o masă ușoară.

Exercițiile gimnastice fură inspirate după metoda Hebert. Resultatele, din punctul de vedere al sănătății fizice a fetițelor, au fost din cele mai îmbucurătoare: o creștere în greutate de 3 kilograme, în mijlociu, după patru luni de ședere; o creștere toracică simțită—la 20 de copile ea atingea 8—10 cm.

Dar și resultatele din punct de vedere al sănătății fizice, au fost rezultate durabile și au fost observate trei până la patru luni după plecarea dela școală. Această durată a rezultatului căpătat este, după cum observă și doctorul Armand Delille, caracterul diferențial fundamental între școala în soare, școala în aer liber și coloniile de vacanță, și aceasta atât din punct de vedere moral cât și din punct de vedere fizic.

D-ra Chauveau a dobândit aceleași rezultate minunate și din punct de vedere al educațiunii morale a fetițelor.

Ea a stabilit în „cartea vieții copilului” douăsprezece reguli principale de igienă fizică și morală, un adevărat cod pe care copilul se obligă să-l urmeze atât la școala dela Fontaine-Bouillant cât și mai târziu.

Ar trebui poate să pomenesc listele de bucate și rețetele de bucătărie pe care le-au adus fetițele.

Din punct de vedere intelectual, sforțările d-rei Chauveau au conlucrat la dezvoltarea simțurilor și la aceia a facultăților de observare și judecată.

Mi se pare destul de interesant de-a da oarecare amănunte asupra părții: „Observațiunii asupra lucrurilor” și care are pentru dezvoltarea simțurilor, prin precizimea sa, valoarea unei observațiuni medicale.

Obiectul de studiat trebuie să fie privit din următoarele puncte de vedere: *Văzul*: diversele părți ale obiectului, a le enumăra: forma, mărimea, culoarea, mișcarea (dacă are loc). *Auzul*: sunetul născut prin lovirea sau căderea obiectului, calitățile sunetului. *Pipăitul*: tăria, forma, asprimea, luciul, temperatura. *Simțul muscular*: greutatea, împotrivirea la tragere. *Miros și gust*: diferite operațiuni îngăduiau futărirea memoriei și a judecății.

Semnalăm de asemenea reproducerea subiectelor de observat prin desemn.

Chestiunea alimentară n'a fost ușoară. S'au putut obține 300 grame de pâine de copil. Fetițele mâncau de patru ori pe zi. *Dimineața*: pâine și lapte. *La prânz*: supă, carne, zarzavat, fructe. *Gustare la ora 4*: pâine și șocolată. *Seara*: supă, zarzavat, fructe. Prețul n'a depășit 2,11 franci.

Sperăm, cu toată nădejdea că, datorită societății de igienă socială a departamentului Sena, sămânța bună, care a fost semănată, va încoji și va da roade.

Dr. H. MÉRÉY

Profesor la Facultatea de Medicină din Paris

L'ÉCOLE DE PLEIN AIR ET L'ÉCOLE AU SOLEIL par MM. P. Armand Delille et Ph. Wapler, médecin

INTRODUCERE

Războiul a crescut numărul tuberculoșilor în Franța; dar, după cum a spus-o d. Honorat, astăzi ministru al Instrucțiunii Publice, în documentatul său raport, singura binefacere pe care i-o datorăm este că am fost conduși să facem prin

aceasta chiar o sforțare enormă de organizare a luptei contra tuberculozei pe baze raționale și practice.

Pentru a combate cu folos tuberculoza, trebuie evident să se înmulțiască dispensarele, să se creeze multe sanatorii, să se izoleze contagioșii în spitale speciale, sau, în lipsa acestora, în pavilioane atârănând de spitalele generale. Autoritățile publice l-au înțeles, și'n timpul războiului lupta împotriva tuberculozei a fost dusă cu metodă și energie: spitale sanitare, stațiunile sanitare ale Ministerului de Interne au fost sporite ca număr. Au fost votate câteva legi privitoare la dispensariile de igienă, tinzând să se institue sanatorii publice cu ajutorul bănesc al statului. O sforțare generală se întrevede, apărarea contra tuberculozei se organizează și binefacerile sale nu vor întârzia să se arate.

Dispensarii, sanatorii, săli de izolare se înmulțesc din zi în zi, curba mortalității de tuberculoză se va coborâ fără îndoială. Lupta aceasta de sigur va fi lungă, grea și costisitoare. Pentru a învinge cât mai repede dușmanul, trebuie să se mai lucreze: trebuie, nu numai să se vie repede în ajutorul bolnavilor, dar mai cu seamă să se preîntâmpine răul. După cum spunea și Pasteur—*vorbind de boala gădușilor de mătase—pentru a scăpa orașă amenințată de o boală contagioasă, cel mai bun lucru este să aperi sămânța.*

Superioritatea acțiunii preîntâmpinătoare asupra acțiunii terapeutice este de netăgăduit și stăpânește astăzi toată problema așa de grea a luptei contra tuberculozei.

Copilul se naște sănătos: tuberculoza nu se moștenește, e un fapt documentat. Copilul devine tuberculos prin contagiune. Opera de ferire a Copilăriei de tuberculoză (recunoscută de utilitate publică la 1905), Opera Grancher, are acum numeroase filiale și altele noi vor fi întemeiate. Astfel copilul sănătos, ai cărui părinți sunt tuberculoși, este sustras dela molipsire; așezat la țară, într'o familie de săteni sănătoși, el devine un individ robust, tare.

Diu nenorocire, plasarea tuturor copiilor după opera Grancher nu este totdeauna cu putință. Opera de ferire nu poate să se întindă decât asupra copiilor sănătoși, înainte de orice molpsire. Dacă ei sunt deja atinși, cât de ușor, ei trebuie să fie puși sub o supraveghere medicală mai directă.

Profesorul Grancher, în urma unei anchete făcute cu elevii săi, printre cari se afla și unul din noi doi, asupra a 4000 copii dela școalele din Paris, a semnalat el însuși nevoia de a completa cea dintâi parte a lucrării lui prin a doua tot așa de folositoare : „Școala în aerul liber”. La 6 Noembrie 1916, profesorul Grancher prezintă înaintea Academiei de Medicină concluziunile următoare :

„Aproape 15 % din copiii dela școalele primare din Paris, sunt atinși de un început de tuberculoză pulmonară. În această perioadă a răului, copilul este vindecabil ; pentru a-l vindeca trebuie :

1. Ca boala să fi fost recunoscută chiar dela început printr'o examinare.

2. Să nu se fie seamă de tratamentul făcut la școală printr'un prânz suplimentar.

3. Să se facă o sforțare mai serioasă și mai prelungă, sforțare pe care părinții sunt în imposibilitate de a o îndeplini cu singurele lor mijloace de trai.

Două metode se oferă spre alegere puterii publice, căreia i se cade de a ajuta pe părinți în această sarcină : plasarea copiilor atinși de tuberculoză ușor închisă, adică nemolipsitoare încă, în familie, la țară.

O obiecțiune principală se ridică împotriva acestui procedeu. Ea rezidă în posibilitatea unei reperi evoluții a răului la copil, astfel că acesta devine contagios și periculos pentru cel din jurul lui. Pentru acest motiv, atât eu cât și colaboratorii mei, preferăm a doua metodă, care s'ar putea încerca în timpul câtorva ani, asupra unui mic număr de copii. S'ar extinde apoi, dacă rezultatele vor fi favorabile : Copiii recunoscuți ca bolnavi vor fi așezați la țară, într'un sanatoriu-școală, unde ei vor continua studiul sub supravegherea îndepăroape a unui doctor, care ar regula nu numai cura de aer și alimentarea necesară curei, dar și orele de lucru, recreații, gimnastică, etc.

În doi, sau trei ani, voi am cunoaște rezultatele dobândite prin acest procedeu.

Două școli, una de băieți și alta de fete, ar ajunge pentru aceste încercări. S'ar numi, dacă se crede : „Școli în aerul liber”.

Interesele umanitare și bunăști sunt de acord pentru ca să

angajeze autoritățile noastre, înainte ca boala să fi făcut progrese.

Intr'adevăr, dacă asistența publică o duce greu astăzi și nu poate să ajute miile și nenumărații fizici, e că nu vine imediat în ajutor, înainte ca boala să-și fi îndeplinit evoluția sa ascunsă.

Mult mai mult prețuește s'o iei înaintea răului, să lei ofensiva, decât să aștepți cu arma la picior.

În materie de tuberculoză, defensiva este o tactică rea și un act de neprevădere, pe care bugetul îl va plăti foarte scump, căci el va trebui să cheltuiască sume nelichipuit de mari în favoarea fizicilor recunoscuți și pentru rezultate nelinseminate.

Fără a vorbi de rezultatele căpătate prin opera Graucher, noi știm că, copiii îngrijiți ai județului Seine, copii luați la întâmplare din Societatea cea mai săracă, unde tuberculoza latentă este, negreșit, foarte răspândită, se fac robuști la țară și, ajunși la vârsta adolescenței, alcătuiesc o generație viguroasă, în care tuberculoza nu apare decât în 10 cazuri din 20000.

Primarul Lyonului, d. Herriot, obținu, în 1911, înființarea la Vernay, a celei dintâi școli în aerul liber; nume roase inițiative se manifestară în acelaș fel în momentul războiului.

Casa Școalelor a dep. XVI înființă, în 1910, o școală în aerul liber la Vesinet, tipul internat; după aceasta fu înființată o altă școală în aerul liber la Verrières, aproape de Saint Etienne.

În 1918, școala în aerul liber, înființată sub direcția d-rului Mery, de d-ra Chauveau, în apropiere de Chartres, a primit 50 de fetițe din Paris, care au fost complet preschimbate în câte-va luni de viață normală, în aer și soare, căci băile de soare făceau parte din program.

Străinii ne-au luat-o înainte în această direcție.

În Anglia, în 1907, Comitetul Școlar Londoniez înființă o școală, tip externat; în 1908, alte trei noi, tot externate: o alta aproape de Manchester. În America două școli: la Boston și Chicago; una tip externat (ca în Germania), alta tip internat.

În Elveția, cea dintâi școală de soare fu înființată în 1910, de doctorul Rollier, aproape de Leysin.

Concepțiunea școlii înființată de Rollier se deosebește de celelalte prin acest fapt important, că helioterapia joacă rolul principal. Copiii nu fac școală de cât atunci când sunt complet antrenați în cura de soare : expunerea la soare este completă, copiii sunt goi, în pantaloni de bae, cu o pălărie pe cap, care-i fereste de razele prea călduroase ale verii.

De altfel, în loc de a fi nemiscate, clasele sunt mobile : școala se face pe un loc care poate să fie schimbat în fiecare zi, urmând condițiunile atmosferice.

După acest principiu, neaplicat încă în Franța, credem noi, că a fost concepută și înființată școala de soare din Monnetier pentru copiii femeilor tuberculoase repatriate și tratate în diferite formațiuni sanitare din Monnetier.

Rezultatele căpătate au fost așa de frumoase și îmbucurătoare, în cât dorim să le punem sub ochii publicului, dorind ca școlile de soare să fie cât mai curând organizate pentru toți micuții din țara noastră.

PRINCIPIILE CELE MAI INSEMNAȚE ALE ȘCOALEI DE SOARE

Dintre toate florile, floarea omenească e aceea care are cea mai mare nevoie de soare.

Michelet

Plecând dela faptul că atleții din vechime se antrenau în gimnazii, cu corpul gol, acuma, de curând acțiunea binefăcătoare a razelor solare asupra pielii a fost din nou pusă în evidență. Intregul merit revine mai întâiu medicilor școlii lioneze, Ollier și Poncet, cari urmând pe Bonnet, concepură baia de soare în cura tuberculozei chirurgicale. Helioterapia a devenit o adevărată metodă terapeutică, grație frumoaselor cercetări și apostolatului lui Rollier la Leysin, care a durat 15 ani.

În aceeași vreme, în Franța, un profesor de educație fizică, locotenentul de marină Hébert, demonstrează, prin metoda sa de gimnastică naturală, că acțiunea luminei și a soarelui asupra pielii goale este un stimulent puternic pentru dezvoltarea în mod armonios a musculaturii.

Bazându-se pe această concepție, absolut logică, că tuberculoza cere totdeauna un tratament general, care să reînță-

riască rezistența organismului, Rollier a arătat că acțiunea Soarelui nu trebuie întinsă numai asupra regiunii bolnave, dar că toată suprafața corpului trebuie să se folosească de baia de soare.

Expunând progresiv bolnavii săi până în 3-4 săptămâni la 5-6 ore complet goi, sub acțiunea binefăcătoare a razelor soare, a obținut rezultate absolut minunate și vindecări nu numai de adenopatie (boala glandelor sau ganglionelor limfaticе), de peritonite, etc., dar chiar de tuberculoza tacheeturilor, unde, în loc de a se isca o anchiloză, a început mișcarea normală a articulațiilor. În acelaș timp el observă o schimbare completă a înfățișării bolnavului, paralelă cu aceea a stării sale generale. Ajuos galben, slăbit, lipsit de sânge, cu mușchii uscați, la clinica de cură solară, bolnavul presintă după câteva luni, o înfățișare viguroasă, cu mușchii robuști, șub o piele întinsă și colorată; el respiră sănătate.

Acum, pilda dată de Rollier a fost urmată de numeroși medici și mai multe clinici de cură de soare au fost create sau sunt pe pragul de a se organiza în Franța, în special pe malul mării.

Plecând dela aceste rezultate terapeutice, Rollier a ajuns la întrebuințarea acțiunii soarelui ca un mijloc profilactic împotriva tuberculozei la copiii anemici sau predispuși. El i-a pus să trăiască în aceleași condițiuni de expunere a pielii la razele soarelui ca și bolnavii săi, și a observat foarte repede schimbarea acestor organisme care, sub influența helioterapiei, devin robuste și rezistente; ca urmare a rezultatelor dobândite a înființat școala de soare de la Noisetiers, așezată aproape de Seppay (valea Ormonts), unde sute de copii, și printre cari câțiva din Paris, au avut deja fericirea să-și refacă sănătatea.

În vreme ce Rollier, continuând să dezvolte aplicațiunea sa terapeutică de cură de soare, înființă cea dintâi școală de soare, un francez, locotenentul de marină Hébert, preocupat de dorința de a regenera neamul nostru prin „cultura fizică” ajunsese la aceleași rezultate. Basându-se pe tradițiunile luptătorilor din Grecia veche, pe care căută să le reproducă și să le controleze în mod experimental, a ajuns la concluzia că antrenarea metodică este de mare folos și dă rezultate superioare dacă este practică cu torsul și membrele goale

Pentru aceste motive la școala de marină dela Lorient, apoi mai târziu la liceul din Reims, această minunată instituțiune, pe care dușmanul a ruinat-o în timpul războiului, dar care va renaște în curând, suntem convinși, elevii făcură exercițiile de antrenare îmbrăcați numai în pantaloni și, după exerciții, făceau bae de soare.

Sub stăpânirea acestui regim, schimbările în organism au fost rezezi și câteodată în adevăr miraculoase. Ne amintim că am văzut, în 1914, la liceul din Reims, un tânăr ne-admis la școala militară din Saint-Cyr pentru îngustimea pieptului, care după câteva luni luă un aspect prezentabil, iar circumferența toracică crescuse cu 8 centimetri, astfel că el a putut fi admis, după un nou examen, la școala militară specială.

Incurajat de aceste exemple, doctorul Carton organiză la Brévauges, cu puțină vreme înainte de războiu, un sistem de gimnastică naturală, cu corpul gol, pentru copiii delicați trimiși acolo de Asistența Publică din Paris și a obținut rezultate minunate.

O INCERCARE DE ȘCOALA LA SOARE LA MONNETIER

Am avut prilejul să înființăm, în 1918, pentru copiii repatriați și a căror mame tuberculoase erau îngrijite de noi într-o localitate sănătoasă, o școală la soare, care ne-a dat rezultatele ce mai minunate.

Acești copii, a căror mame erau mai mult sau mai puțin bolnave, și cari, ei înșiși, fără a prezenta semne de tuberculoză, erau deja impregnați de baccili, ne venică palizi, slăbiți și anemiați de mai mulți ani de lipsuri și de alimentație insuficientă.

În vreme ce instalam femeile bolnave în stațiunea sanitară dela Monnetier, organizată sub direcția noastră de către Ministerul de Interne, trebuia să adunăm de pe drumuri și copiii lor și să-i facem să trăiască în condițiuni mai prielnice, izolându-i dela orice legătură cu mamele bolnave.

I-am adunat într'un hotel pension găsit anume pentru dâșii în vecinătate.

Pentru acești copii, cari trebuiau să stea acolo câteva luni, dela 4—6 minimum, două chestiuni principale trebuiau ținute în seamă : trebuia să li se amelioreze sănătatea, trebuia

să fie ocupați. Și cum aceștia dela învățunea dușmanului nu mai văzuseră școala, adică de patru ani aproape, era necesar să li se dea cel puțin noțiuni elementare dintre acelea, care se învață în școala primară; dar, întrucât eră vorba de copii debili și bănuți că-s tuberculoși, dela început trebuiau ferii de clase obscure și insuficient aerisite. Aceste împrejurări ne obligară să organizăm pentru dănași o școală la soare.

Ne procurară pupitre, care se îndoaie și portative, după modelul întrebuințat de Rollier pentru școala sa la soare și dela sfârșitul lunii Aprilie, organizația noastră începu să funcționeze. Până la mijlocul lunii Octombrie, copiii noștri au trăit o viață igienică, condițiune importantă pentru succesul școlii la soare. Dela ora 8 dimineața, îmbrăcați numai în pantaloni ei plecau dela institut, cu pupitrul în spina-re, iar șiragul lor se îndrepta, sub conducerea institutoarelor, spre câmp și prin pădure, căutând locul cel mai potrivit pentru clasa la soare. Locul se schimba în fiecare zi, întrucât se urmăria direcția vântului, după cum doriau un loc mai călduros sau mai rece, fie într'un dos, la poalele unei stânci, fie pe un platou cât mai bătut de vânt. Vara, fiind cald, dela ora 10 în sus se căuta umbra copacilor. După o ședință de gimnastică respiratorie, se așezau pupitrele și începea clasa urmărită totdeauna cu interes, căci vedeau că nu sunt închiși în zidurile reci ale unei clase și știau că după câțva timp vor începe jocurile lor copilărești, în plin aer și plini de sănătate.

Pentru cei mai mici Grădina de copii se ținea tot pe câmp, iar o monitoare se ocupa numai de ei, făcându-le jucării. Grație și unei veri frumoase, rezultatele binefăcătoare ale școlii la soare s'au simțit mai repede decât ne-am așteptat noi.

După câte-va luni, copiii noștri nu numai că se îngrășaseră sub influența unei hrane mai bune, cu toată lipsa pâinei și a zahărului, dar în ceia ce privește aspectul lor general, se transformasera în mod miracalos. Sistemul lor muscular se dezvoltase, capacitatea de respirat crescuse, în vreme ce pielea lor se colorase, iar obrajii căpătara o față rumenă.

Infățisarea lor devenise cu totul alta; în locul unui copil cu pântecul mare, umerii încovoiați și capul plecat, gârâna

copil cu înfățișare de sănătate, cu capul drept, cu umerii lărgiți, cu toracele dezvoltat; pântecul mare dispăruse, mușchii ținuți sub o piele de bronz. Copiii noștri aveau ochiul viu și expresiv, respirau sănătate și erau fericiți de a cheltui forțele lor în jocuri copilărești.

Opera de cură helio marină, înființată la Silvabelle, aproape de La Croix de Cavalaire, de Comitetul Lionese de Asistență a repatriaților, grație generosității și devotamentului d-nei Gillet Motte a dat aceleași rezultate fericite în iarna lui 1918—19. Acolo, copiii au făcut cură de soare pe plajă chiar în Ianuarie. Și la acești slăbănogi și rachitici, în special aleși dintre cei slabi, s'a observat o adevărată regenerare a organismului. După câte-va luni erau așa de schimbați, că nu-și mai puteai recunoaște.

HELIOTERAPIA PREVENTIVĂ ȘI SANATORIUM LA ȘCOALA DE PREVENȚIUNE

Dovada acțiunii binefăcătoare a carei solare este astăzi complet făcută și dacă ea are o influență de regenerare așa de puternică la toți slăbănogii, plăpânzii, indivizi amenințați sau deja atinși de tuberculoză, nu ne rămâne decât să se generalizeze întrebuintarea pentru toți copiii orașelor și ai satelor, pentru ca să punem tânăra noastră generație în cele mai bune condițiuni de dezvoltare fizică. Unul din scopurile congresului ultim de Higienă și Climatologie a fost și acesta și noi dorim ca influența sa să se simtă ca cel mai mare bine pentru țara noastră.

În acest scop vom expune mai la vale cum concepem întrebuintarea helioterapiei preventive, adică utilizarea curei de soare pentru toți copiii anemiați și slăbiți, prin urmare predispuși la tuberculoză, la cari această metodă poate—aproape în mod absolut—să previe manifestarea și dezvoltarea bolii.

Dacă helioterapia, pentru tratarea tuberculozei, poate să se practice în orice loc, numai localitatea să fie suficient încălzită de soare, cu atât mai mult helioterapia preventivă, care nu se adresează bolnavilor, a're nevoie de o aplicare intensivă.

Trebuie cu toate acestea, să recunoaştem că, în oare care regiuni din nordul Franței, ea n'ar putea să fie pusă în practică în lungile luni de toamnă și iarnă și chiar de primăvară, în timp ce pe litoralul mediteranean sau în stațiunile de munte expuse la soare, ea poate fi practică în tot anul.

Se poate spune că, pentru copiii sănătoși, adică pentru majoritatea micilor noștri, ne-am putea mulțumi cu o cură de soare pe loc, în localitatea fiecăruia, în timpul lunilor călduroase ale verii, iar pentru ceilalți s'ar putea aplica Helioterapia în timpul anului întreg, utilizându-se stațiunile proprii.

Helioterapia trebuie să fie practică, pentru copiii debili sau predispuși, în clădiri speciale — sanatorii școlare, — pentru copiii normali ea poate fi pusă în practică în orice loc, dar cu condițiunea de a se supune unor reguli generale de igienă, pe care le vom studia mai departe.

Noi am fi dorit să vedem înmulțindu-se pe coasta de de azur și în oarecare localități din Alpi și Pirinei, școli Sanatorii pentru toți acei micuși cari nu pot să sufere viața în orașele mari, unde cad pradă tuberculozei.

Scolile sanatorii vor fi construite și amenajate în mod special, astfel ca să poată permite copiilor o cură de aer în permanență și o cură de soare de câteva ceasuri, urmând un program care va fi executat sub control medical, după formula Graucher: *jumătate rație de muncă, dublă rație de repaos și de hrană.* Școlile sanatorii vor trebui să fie construite în locuri bine expuse, adăpostite de vânt și situate, fie pe malul mării, fie la munte. Este inutila stăruie că malul mării este mai bun decât orice altă regiune. Alături de școala sanatorium, s'ar putea pune în practică principiul școlii în plin aer pentru toți copiii în vârstă de școală, supunându-i cu corpul gol pe jumătate la acțiunea soarelui, ori de câte ori e posibil, în timp de câte-va ore pe zi, în tot timpul sezonului. Pentru a îndeplini aceste condițiuni cu economie, s'ar putea face clasă mobilă, în plin aer, întrebunțându-se puține transportabile, care se îndoaie.

Înființându-se școli în plin aer — în locuri fixe, alături de școlile comunale, ar fi un progres simțitor; a institui școli publice la soare, pe baze stabile, ar fi să se rezolve

chestiune, pretutâmpinându-se tuberculoza. Instalațiunea ar costa puțin: un loc acoperit—când plouă—alăturat școalei, ajunge pentru zilele ploioase și nu e nevoie să fii la munte pentru a înființa o școală mobilă.

În oraș, copiii pleacă dela școală cu îmbrăcămintea obișnuită, ducându-și pupitrul în spate. Sosiți pe locul amenajat mai dinainte, copiii se desbracă. S'ar putea, pentru mai multă ușurință, instala clasa de soare într'o curte expusă soarelui, sau pe o terasă amenajată pe acoperișul școalei. La țară lucrul ar fi mult mai ușor.

În timpul perioadei preparatorii de helioterapie, copiii vor urma clasa într'o curte. Și în vremea rea cursurile se vor ține tot acolo.

După ce copilul va fi antrenat îndecajuns pentru cura de soare, el va primi un pupitru ce se îndoaie și va fi dus la școala mobilă. Acest pupitru se compune din două părți: banca de șezut și pupitrul propriu zis, legate printr'o balama îndoindu-se una pe alta. Copilul duce pupitrul în spate, servindu-se de niște curele. Pupitrul conține cărți și caete, condeele trebuincioase și, la nevoie, o gustare ușoară.

Instalarea aparatului este foarte ușoară, simplă și repede:

Copilul, așezat pe mica bancă, are înaintea lui un pupitru comod. Sunt două mărimi de pupitre, dar greutatea este destul de mică, pentru ca școlarii să le poată duce în spinare fără oboseală.

De două ori pe zi copiii pleacă cu pupitrele în spinare în costum de cură, cu sandale în picioare, în pantaloni de bae, cu pălărie de pai, sub conducerea învățătorilor sau învățătoarelor. În grupe ei se îndreptază către pădure—dacă este—sau, urmând condițiunile atmosferice, spre o păjiște lumnată sau umbrită, un loc adăpostit de vânt pentru a instala clase.

REGULI DE ANTRENARE ÎN CURA DE SOARE

Trebuie să se știe dela început că niciodată cura de soare nu va începe expunându-se copilul gol la acțiunea razelor solare; căci, chiar dacă este sănătos, s'ar provoca sigur oarecare simptome de insolație.

Dacă cineva vrea să obțină rezultate bune, trebuie să procedeze metodic. Copilul va fi ținut în trei ședințe de 5-10 minute, în prima

zi cu picioarele goale până la genuchi și mânecele suflecate. În fiecare din zilele următoare se vor mări ședințele la 10 minute și se vor descoperi coapsele și brațele complet. Către sfârșitul celei dintâi săptămâni se va expune pieptul și spatele la razele solare, în timpul a trei ședințe de 5 minute, mărindu-se cu 5 minute în fiecare din zilele următoare și descoperindu-se corpul tot mai mult.

După două săptămâni, dacă ne-a favorizat un cer senin, și care ne-a îngăduit o cură zilnică, se va putea lăsa copilul numai în pantaloni în timpul a două jumătăți de oră dimineața, o jumătate de oră după amiază, crescându-se ședința cu o jumătate de oră în fiecare zi, până ce îl lăsăm gol, în costum de baie de soare, de la ora 8 dimineața până la prânz și de la ora 1 până la 4 sau la 5 după prânz.

Copilul mai trebuie să fie supus la un regim de igienă generală suplimentară, să facă — dacă se poate, o baie-душ, urmată de fricțiuni uscate, câteva exerciții de gimnastică, fie mișcări de gimnastică suedeză, fie alte exerciții; în fine să fie bine hrănit. Și trebuie să se știe că nu-i nevoie de o hrană azotată, ci puțină carne, ouă, odată pe zi, iar seara zarzavaturi, o farfurie de făină de cartofi și fructe fierte. Nu e nevoie să se stimuleze funcționarea intestinelor copilului; viața la soare ajunge pentru a-i regula funcțiunile.

Pentru copiii normali, nu e nevoie să se facă prea multe ședințe de helioterapie: două ore pe zi sunt complet suficiente.

REZULTATELE FIZIOLOGICE ALE ȘCOALEI LA SOARE

Să vedem acum rezultatele precise și foloasele câștigate după norma curei de soare.

Fără a intra în detalii, complet analizate de medicii cari au întrebuițat cura de soare ca metodă terapeutică în tuberculoza chirurgicală, vom trece în revistă rezultatele obținute de noi.

Cea dintâiu modificare pe care o observă oricine, — s'ar părea chiar banală, este colorarea pielei. Ea trebuie să se facă încetul cu încetul, după cum urmează: la cei oacheși ia o față ca a mahonului, la cei blonzi culoarea chilimbarului.

Odată cu culoarea, pielea se catifelează, se curăță de orice alterare, bubulițele de piele, dacă existau, dispar repede, și învelișul muiat ia aspectul de sănătate.

Sub influența soarelui, musculatura se schimbă, ea se nutrește și se întărește prin acțiunea razelor solare.

Rollier observă că, chiar la bolnavii imobilizați mușchii se dezvoltă în contrast izbitor cu uscarea musculară, care rezultă din aplicarea aparatelor de ipsos. Dacă copiii pot să se miște și să facă gimnastică, aceste transformări sunt încă și mai perfecte. După aceste schimbări urmează repede cele ale înfățișării și staturii sub influența forței pe care o iau mușchii șirei spinării ai gâtului și ai braului; copilul, care era cocoșat, se îndreaptă, iar pe de altă parte pânțele, care era eșit în afară, se trage îndărăt.

Odată cu aceste modificări exterioare, funcțiunile organice se restabilesc și se echilibrează în mod armonic. Respirațiunea devine mai puternică, de unde urmează și lărgirea cavității toracice, inima își regulează bătăile și pierde predispoziția de iritare; pofta de mâncare se mărește; în sfârșit funcțiunile intestinale se săvârșesc cu ușurință și regularitate.

Creșterea în greutate este totdeauna repede în timpul celor dintâi săptămâni și poate să varieze de la 2-5 kilograme după cele dintâi două luni; după aceasta creșterea în greutate ia un mers normal și și cea a taliei capătă aproape totdeauna o stimulare de seamă.

Aceleași rezultate fericite se observă și din punct de vedere al caracterului și al stării mintale ca și în transformățiunile fizice interne și externe.

Micul cetățean, de obicei trist și posomorât, nervos și gata de ceartă, se schimbă foarte repede sub influența echilibrării fizice a organismului său. El devine vesel și vioi, doarme bine și mănâncă bine. Dispoziția sa se aranjează, veselia și buna înțelegere domnesc în deobște printre elevii școlii la soare.

VALOAREA PREVENTIVA A CUREI DE SOARE CONTRA TUBERCULOZEI

Acțiunea helioterapiei în tuberculoze locale, zise chirurgicale, nu mai trebuie dovedită. Ea este foarte repede și minunată în regiunile unde radiațiunile solare sunt dintre cele mai active, cum e la munte sau pe malul mării; dar, tuberculoza locală se poate pretutindeni trata, servindu-se de cura de soare. Unul din noi a obținut vindecări complete de cazuri serioase de peritonită tuberculoasă prin băi de soare făcute în timpul lunilor de vară. Trebuie să o spunem că din contra, în tuberculoza pulmonară, chiar la început, cura de soare este periculoasă și copiii

vor trebui să fie serios examinați de un medic, înainte de a fi trimiși în școala la soare.

Rollier, a cărui școală la soare funcționează de mai mulți ani, a arătat cu date precise că helioterapia preventivă a dat rezultate minunate la copiii cu ganglioni, sau anemici și bănuși de tuberculoză. El a insistat asupra schimbării pe care o suferă organismul lor după 3—6 luni de cură de soare; noi înși-ne, în experiențele pe care le-am făcut în vara lui 1919, am obținut rezultate neașteptate.

Toți copiii sosiți slabi, palizi, fără viață, au fost preschimbați în câteva luni și au plecat robuști și plini de sănătate.

Aceleași rezultate le-am constatat la 125 copii dela Colonia Sylvabelle, printre cari se găseau numeroase cazuri de tuberculoză osoasă sau ganglionară.

Î N C H E E R E

Resultatele pe care le-am căpătat au fost așa de exacte, metodele așa de simple și punerea lor în practică așa de ușor de realizat, în cât tragem nădejde să vedem încercarea noastră și în alte părți și în cât mai multe.

Credem că nici un educator, cu atât mai puțin un medic, nu va găsi nici o obiecțiune școalei la soare, mai cu seamă în ceiace privește buna cuviință și morala.

Un corp de copilaș bronzat de soare n'are nimic necuvincios; de altfel ideile publicului s'au schimbat mult din acest punct de vedere și, fără a vorbi de decolteuri și rochii scurte până la genunchi, la modă astăzi, să amintim că la liceul dela Reims, «Collège d'Athlètes» un public numeros de ambele sexe a venit să ia parte la probele sportive ale elevilor, fără a se simți atins de goliciunea lor. La fel la Deauville, monitoarele — dătătoare de lecții — după metoda Hébert, în tunicele lor «à la Greque» cu picioarele, mâinile, coapsele goale, nu provoacă nisi o critică din punct de vedere al bunei cuviințe. Chiar pentru copii nuditatea devine absolut naturală și depărtează orice gând de curiozitate nesănătoasă. Conchidem amintind cuvintele lui Michelet:

„Dintre toate florile, floarea omenească este aceia care are nevoie mai multă de soare.”

Trad. de VASILE HELGIU
Fost revizor școlar de Constanța.

O „EROARE” CE NU PARE A FI EROARE

Articolul nostru din numărul de față relativ la chestia proprietății rurale în legătură cu colonizarea și schimbarea toponimiei din Cadrilater era tipărit, când am primit o mică broșură de zece pagine, datorită domnilor Ioan Că-mărășescu, deputat și fost prefect de Durostor și Const. Georgescu-Vâlcea, consilier de Curte, tratând despre aceeași chestiune a dreptului de proprietate imobiliară rurală din Dobrogea-Nouă.

Concluziunile la care autorii broșurii ajung, însă, sunt cu totul opuse celor la care am ajuns noi. D-lor cred că legea din 1 Aprilie 1914 pentru organizarea Dobrogei-Noi a știrbit dreptul absolut de proprietate ce l-ar fi avut mai înainte populația băștinașă și că aceasta constituie o eroare, pe care Statul român are datoria să o mărturisiască și să o repare.

Legiuitorul român din 1914, zic d-lor, crezând că în Bulgaria există, la data anexiunii Dobrogei-Noi, acelaș regim turcesc, în privința proprietății imobiliare, pe care îl găsisse la 1878 în Dobrogea veche, a adoptat, și în legea Dobrogei-Noi, principiile și așezământul ce introdusese în legea Dobrogei-Vechi, în anul 1882.

„Aceasta este eroarea pe care ne propunem a o inveda astăzi, nădsjduind că va fi îndreptată cât de curând prin modificarea legii actuale”

Se înțelege, legiuitorul român a putut să greșiască, mai ales că Bulgarii înșiși recunosc că la epoca anexiunii nu există în literatura lor judiciară nimic sistematic și de-

finitiv asupra proprietății imobiliare din Bulgaria; dar nu mai faptul că s'a lovit de indisponibilitate proprietatea rurală din Cadrilater, interzicându-se tranșacțiunile și suspendându-se creditul, este păgubitor mișcării economice locale și celei naționale în genere. După aproape opt ani dela anexare, această situațiune anormală ar trebui să înceteze, făcându-se dreptate proprietarilor din Cadrilater, mai ales că Statul român are acum toate elementele de judecată necesare pentru a înțelege eroarea din 1914, dat fiind că în cursul anului 1920 a apărut la Sofia un studiu relativ la dreptul de proprietate imobiliară în Bulgaria, datorit d-lui dr. T. P. Teodoroff, în care chestiunea este sistematic și definitiv tratată și pe care d-l K. Makedonoff l'a tradus *liber* în nu știm ce limbă.

Părerea că în Bulgaria s'ar fi menținut regimul proprietății turcești „miriè”, asemănătoare emfiteozii din dreptul roman și embaticului din dreptul nostru vechiu, e greșită. În Turcia până astăzi, într'adevăr, bunurile rurale *neacoperite* sunt proprietatea Statului, care condează folosința lor particularilor, în schimbul unei redevențe anuale numită „dijmă”. În Bulgaria, însă această posesiune „miriè”, moștenită dela Turci în anul 1878, ar fi dispărut încetul cu încetul, *fără nici o lege care să o desființeze formal sau să o transforme în plină proprietate.*

„Posesorii «miriè», prin toleranța Statului bulgar și prin voința lor, de care Statul nu putea să nu țină seamă, fiind aproape toți locuitorii Bulgariei embaticari ai imobilelor rurale ce le stăpâneau, s'au transformat, dela dânșii, fără nici o lege, în proprietari absoluți. Nu este exclus chiar ca unii din ei să fi usurpat dela stat și bunuri cari nu le posedase nici odată.”

Dela anul 1885 încoace posesiunea „miriè” se mai găsește menționată în câteva hotărâri ale instanțelor judecătorești, date în materie de succesiune; dar aceasta nu însemnează nimic, mai ales că „soluționarea litigiilor privitoare la imobilele rurale trebuie să fi fost foarte grea pentru instanțele de judecată bulgare, odată ce legea

otomană pentru pământuri, ce nu se mai putea aplica, nu fusese înlocuită cu un cod civil sau cu vre-o lege care să trateze despre proprietatea imobiliară*.

Iată însă că la 1901 s'a reglementat impozitul fonciar, impozit ce, de la 1879, fusese perceput când în natură, când în bani, după cum era mai avantajos pentru fisc, — ceiace a dat naștere credinței *greșite* că posesiunea „mirie” subsistă încă în Bulgaria, — și s'a decis că pe viitor impozitul să se plătiască numai în bani. „Or, este bine stabilit acum că impozitul fonciar în natură era cu totul altceva decât vechea dijmă turcească”...

Nici alte legi anterioare nu vorbesc de posesiunea „mirie”, ci numai de dreptul de proprietate absolută. Așa e legea notarilor și legea pentru ipotecă din 1885; apoi legile din 1887 și 1895 pentru vânzările făcute sub semnătură privată, sau cu procuri; mai departe, legea din 1892 pentru preschimbarea titlurilor turcești de proprietate în titluri bulgărești, legea din 1889 pentru succesiuni, legea procedurii civile din 1891, legea obligațiilor și contractelor din 1892, care toate întrebunțează uniform un singur termen și anume „dreptul de proprietate”. Chiar legea din 1885 pentru exproprierea bunurilor imobiliare în folosul Statului, prevede aceeași procedură atât pentru bunurile urbane, cât și pentru cele rurale, ceiace nu s'ar fi întâmplat, pentru acestea din urmă, dacă Statul bulgar s'ar fi considerat proprietarul lor, așa cum se consideră Statul turcesc.

Dar dacă toate acestea n'ar fi de ajuns ca să dovediască că dreptul de proprietate imobiliară rurală moștenit dela Turci a evoluat sub dominațiunea bulgară, apoi legea pentru bunuri, proprietate și servituți, promulgată la 27 Ianuarie 1904 și publicată în „Därjaven Westnik” No. 29 din 27 Februarie, același an, nu mai lasă nici o îndoielă. Dela 1904 încoace, posesiunea „mirie”, care nu mai există *de fapt* în Bulgaria încă de la începutul vieții sale independente, nu mai există nici *de drept*, deoarece art. 326, ultimul, abrogă toate dispozițiunile existente până la acea dată asupra proprietății imobiliare, — ceiace ar însemna „abrogarea formală a codului civil otoman și a

legii turcești pentru pământuri, cari prevedeau și reglementau cele două feluri de proprietate imobiliară „mulk” și „mirie”. Mai mult: Prin art. 1 se prevede că toate bunurile, deci și cele rurale, pot face obiect de proprietate privată, ceiace după legea turcească nu e permis; iar în art. 20 se spune că bunurile pot aparține Statului sau particularilor, fără ca să se menționeze terenurile rurale printre bunurile ce aparțin Statului în enumerarea acestora dela art. 21—25 și fără ca în general legea să facă vre-o mențiune despre vechea posesiune „mirie” nici măcar când dispune despre posesiune.

Pe temeiul acestor argumente, autorii conchid că la „data de 28 Iulie 1913.—dată la care România a anexat Dobrogea-Nouă,— nu mai există în Bulgaria, nici în fapt, nici în drept, posesiunea „mirie” turcească, pe care o găsim în Dobrogea veche la 1877”, ci „există, cum există și acum, un singur fel de proprietate, atât în ce privește bunurile acoperite, orășenești, cât și în ce privește bunurile neacoperite, rurale”.

Așa fiind, regimul de excepție, la care legiuitorul nostru din 1914, „insuficient pregătit și documentat”, a crezut de cuviință să supună dreptul de proprietate asupra bunurilor imobiliare din Dobrogea-Nouă nu mai poate dăinui și „ridicarea lor, cu un ceas mai devreme, ar constitui, fără îndoială, din partea guvernului și a corpurilor legiuitoare, un act de legalitate, de cinste și de dreptate”.

* * *

Incheierile la cari ajung d-nii Cămărășescu și Georgescu-Vâlcea contrazic tot ceiace se știa în această materie. Dar tocmai de aceia ar fi fost de dorit ca argumentarea d-lor să fi fost mai bogată și mai documentată, chiar dacă studiul ar fi luat proporțiuni mai mari. Așa cum se înfățișază, studiul acesta nu-și atinge scopul și autorii nu „învădereză” eroarea legiuitorului român dela 1914, eroare pe care Statul ar avea datoria să o mărturisiască și să o repare.

D-nii Cămărășescu și Georgescu-Vâlcea recunosc că Bulgarii au moștenit dela Turci proprietatea așa cum se găsea organizată în codul proprietății fonciare otoman din 1858 și că în concepția turcească nuda proprietate a imobilelor rurale aparține Statului, care concedează numai folosința particularilor, în schimbul dijmei anuale. Desigur, d-lor au cunoștință și de aceea că în dreptul otoman prescripțiunea nu este un mod de a dobândi proprietate, ea fiind numai un mijloc de extincțiune a acțiunilor în revendicare ce n'au fost exercitate într'un timp determinat, fără scuză legală; au cunoștință desigur și de aceea că această excepțiune a prescripțiunii se poate ridica numai în raporturile dintre particularii detentori, nu însă și față de Stat, al cărui drept la nuda proprietate este și rămâne *imprescriptibil* ca unul ce atinge și interesează ordinea publică.

Nimeni într'adevăr, în Turcia, nu poate dobândi proprietatea unui imobil rural prin faptul îndelungatei posesiuni; oricine însă poate dobândi dreptul de folosință prin o posesiune nelnteruptă de 10 ani, în sensul că poate invoca excepția prescripției contra detentorului de mai înainte al terenului, substituindu-se însă în toate obligațiunile acestuia față de Stat.

În o asemenea așezare de drept, nu înțelegem cum sub dominațiunea bulgară, *prin o simplă evoluție a dreptului de proprietate, fără lege și prin simpla voința a detentorilor embaticari*, s'ar fi putut volatiliza drepturile statului la nuda proprietate a terenurilor de cultură ?!

Pentru ca Statul bulgar să nu-și fi conservat acest drept de nudă proprietate, ar fi trebuit să fi renunțat formal așa de pildă cum a renunțat Sultanul, în 1886, la drepturile sale de nud proprietar al terenurilor din Rumelia orientală. Dar o asemenea renunțare din partea Statului bulgar nu există și atunci nu poate fi vorba de vre-o stare de fapt, care să fi dus „încetul cu încetul“, la disparițiunea unei stări dedrept, la baza căreia stă imprescriptibilitatea. A admite o asemenea teorie ar fi a admite că cineva își poate crea drepturi, sau poate provoca stingeri de obligațiuni prin fapta sa. Diferitele guverne bulgare ce s'au perindat pe vremuri

la cârmă au putut să fie mai mult sau mai puțin îngăduitoare față de detentorii de terenuri „mirië“, făcându-le concesiuni de ordine politică, mai cu seamă că *ei erau aproape toți locuitorii Bulgariei*; dar a se spune că acești locuitori, prin simpla lor voință și fără lege, au schimbat cauza posesiunii lor și au transformat detențiunea lor embaticară în proprietate absolută, este a spune ceva inadmisibil; și în nici un caz nu se poate pretinde Statului român să recunoască pe deținătorii emfiteotici și mai puțin încă pe usurpătorii bunurilor Statului ca pe niște proprietari absoluți, pe singurul motiv că aceasta a fost cândva voința lor și aceasta este desigur și astăzi, — nu numai voința dar și interesul lor!...

Nici din argumentele scoase de d-nii autori din seria de legi cofecționate în Bulgaria cu privire la proprietate dela 1885 până la 1904 nu se pot trage încheierile la care d-lor ajung, pentru că în niciuna din acele legi nu se găsește renunțarea *formală* a Statului bulgar la drepturile sale de nud proprietar al terenurilor de cultură; și dacă în aceste legi nu s'au făcut anumite distincțiuni între posesiunea embaticară și proprietatea absolută, aceasta nu adaugă nimic la drepturile detentorilor și nu scade nimic din drepturile imprescriptibile ale Statului. Legea notarilor și legea pentru ipotecă din 1885 nu disting între bunurile imobiliare poate din inadvertență, poate pentru că distincțiunea s'a crezut inutilă. Tot așa în ce privește legile din 1887 și 1891 pentru vânzările sub semnătură privată sau cu procură, legea din 1892 pentru schimbarea titlurilor turcești în titluri bulgărești, legea din 1889 pentru succesiune, procedura civilă din 1891, legea obligațiunilor și contractelor din 1892, legea pentru prescripțiuni din 1897, — toate aceste legi și altele ce s'ar mai putea cită nu fac deosebirea dintre proprietatea absolută și detențiunea emfiteotică pe care o face *codul proprietății fonciare otoman*. Dar ce rezultă de aci? Resultă că n'o fac pentru că nu există, sau n'o fac tocmai pentru că există, ca o stare de drept recunoscută în Bulgaria? Noi credem că a doua ipoteză e cea adevărată. Și în privința aceasta socotim că nu se poate trece așa de ușor, cum fac d-nii Cămărășescu

și Georgescu-Vâlcea, asupra hotărârilor Curții de Casație din Sofia, care recunosc și proclamă existența posesiunii „mirië” în Bulgaria-veche, spre deosebire de Rumelia-orientală, și prin urmare drepturile de nud proprietar ale Statului asupra terenurilor de cultură ce n'au fost niciodată bunuri „mulk”. De asemenea credem că nu se poate trece ușor nici asupra celeilalte împrejurări, a percepției dijmei în natură până la 1901, de când s'a legiferat perceperea ei în bani; iar împrejurarea că dijma s'a numit mai târziu impozit fonciar nu modifică întru nimic esența lucrurilor, (dacă totuși, această denumire, ca și multe alte noțiuni esențiale, nu e datorită traducerii *libere* a d-lui K. Makedonoff după lucrarea d-lui Dr. T. P. Teodorof consultată de autorii broșurii de care ne ocupăm!).

Dar să venim, în sfârșit, la argumentul cel mare, cel decisiv: Recunoașterea dreptului absolut de proprietate la 1904.

Cum „înederează” d-nii Cămărășescu și Georgescu-Vâlcea această recunoaștere?

D-lor constată că în mai multe texte ale legii se vorbește de un singur fel de proprietate, iar nu de două, cum ar fi trebuit să se vorbească, dacă într'adevăr legiuitorul bulgar ar fi înțeles să mențină deosebirea din dreptul otoman și că ultimul art. al legii (art 326) abrogă toate dispozițiunile existente până la acea dată asupra proprietății imobiliare din Bulgaria.

Mărturisim că nu avem la îndemână textul legii bulgărești din 1904 și că regretăm că nici d-nii Cămărășescu și Georgescu-Vâlcea nu-l dau în traducere completă, cuvânt după cuvânt, măcar pentru articolele pe care le citează; dar ceiace e sigur este că autorii broșurii ajung la concluziunea că proprietatea imobiliară rurală din Bulgaria este proprietate absolută, individuală și că vechea posesiune „mirië” a fost desființată, și de drept după cum ar fi fost desființată de mai înainte de fapt, nu pe un text *precis, categoric, neîndoelnic*, ci pe cale de deduc-

țiune. D-lor zic adecă: Dacă în lege se spune că bunurile imobiliare aparțin sau Statului sau particularilor; dacă printre bunurile cari aparțin Statului nu se menționează și bunurile neacoperite (terenurile rurale); dacă legea definește dreptul de proprietate ca un drept de a se folosi și dispune de lucru în chip absolut; dacă nici când vorbește despre posesiune legea nu menționează nimic despre vechea „mirie“, sau despre vre-o posesiune asemănătoare acesteia; și în sfârșit dacă prin art. 326 se aprobă toate dispozițiunile de mai înainte asupra proprietății imobiliare,—apoi negreșit că vechea concepție turcească a dreptului de proprietate a fost părăsită, Statul a renunțat la drepturile sale de nud proprietar și particularii cari au folosit terenuri rurale, cu titlul precar, au devenit proprietari absoluți.

Vom observa d-lor Cămărășescu și Georgescu-Vâlcea că acest sistem de argumentare, pe cale de deducțiune, despre ceiace urmează să fie admis din tăcerea legii este periculos în materie de proprietate și cu desăvârșire neadmisibil în materie de renunțare la drepturi pozitive. Un singur articol, de două-trei rânduri, conceput cam astfel: „*Vechea posesiune „mirie“ se desființează și devine drept de proprietate absolută în favoarea detentorilor, pentru suprafețele ce posedă, iar Statul renunță în favoarea acelorași posesori la toate drepturile sale de nud proprietar*“, ar fi valorat cu mult mai mult decât toate argumentele ce se trag pe cale de argumentare din ceiace legea nu dispune.

În lipsa unui asemenea text formal, categoric, nu se poate susține nici transformarea vechei detențiuni „mirie“ în proprietate quiritară, *plenum dominium*, nici pierderea, prin prescripție, a unor drepturi imprescritibile și mai puțin încă renunțarea Statului la drepturile sale de nud proprietar, renunțare ce nu se poate face decât în chip expres, formal, care să nu lase nici cel mai mic dubiu și nici o posibilitate de a fi altfel interpretată.

În deosebi în ce privește abrogarea din art. 326 a dispozițiunilor legale anterioare, relative la dreptul de

proprietate, pe care autorii par a pune un deosebit preț, pentru demonstrarea temei d-lor, (ținem să le atragem atențiunea că, dacă ea există în adevăr chiar în termenii preținși de d-lor (căci textul nu se dă), încă această dispoziție, care e de altminteralea *de stil* în toate legile la rubrica „dispozițiilor tranzitorii“, nu însemnează, — nu poate însemna, — *abrogarea așezământului vechiu și tradițional al regimului proprietății din Bulgaria*, care este așezământul din codul proprietății fonciare dela 1858, (cuprinzând legiferarea unei concepții aplicate de secole și intrate și în tradiția poporului bulgar, ce n'a avut în materie altă tradiție și altă concepție), *ci numai abrogarea ordinelor, dispozițiilor, instrucțiunilor, circularilor, ucașurilor și chiar legilor, care alcătuiesc voluminosul volum al codului proprietății fonciare bulgăresc.*

Oricât de mult soluțiunea noastră, — care e de altminteralea conformă cu cea a Inaltei Curți de Casație dela Sofia, ar contrazice preferințele detentorilor de terenuri — «miri» din Cadrilater și ar contraria interesele lor, pentru noi rămâne vădit, — și după cetirea broșurii d-lor Cămărășescu și Georgescu-Vâlcea, — că în Bulgaria nu s'a schimbat nimic din vechea concepție turcească a dreptului de proprietate, că Statul bulgar a continuat a fi nuda proprietar al terenurilor de cultură și că în această condițiune juridică le-a transmis Statului român la 28 Iulie 1913, când și a anexat cele două județe de Sud, în virtutea tratatului dela București; și rămâne vădit iarăși că, a se soluționa chestiunea proprietății imobiliare din Cadrilater în sensul indicat de autorii broșurii, ar însemna să se comită o mare eroare juridică, politică și națională, iar nu să se repare vre-o eroare, pe care Statul român ar avea datoria să o mărturisiască.

Suntem de acord cu autorii broșurii într'o singură privință, și anume că această chestiune trebuie să fie lămurită cât mai curând, pe baze într'adevăr științifice, ținându-se seamă de toate drepturile legalmente dobândite și de acelea ce nu s'au pierdut și *nu s'ar fi putut pierde* în chipul cum se arată în broșura d-lor Cămără-

șescu și Georgescu-Vâlcea ; și această grabă trebuie de pusă atât pentru motivele pe care d-lor cu drept cuvânt le invoacă, spre a nu se lovi mai mult timp de indisponibilitate niște bunuri ce trebuie să rămână în comerț, nici să se suprime creditul ce ele ar putea deschide detentorilor lor, transformați în chip legal în proprietari, cu plenitudinea dreptului de dispoziție asupra lor, cât și pentru celelalte motive, de ordine superioară, politică și națională, pe care le punem înainte și le discutăm, poate prea sumar în articolului din fruntea numărului de față al acestei reviste.

IOAN N. ROMAN

SCRISORI

I.

Din partea d-lui V. *Bogrea*, profesor la Universitatea din Cluj, primim următorul adaos la articolul d-sale, publicat în No. 1 anul II al acestei reviste:

1. Orașelul relevat de Paul din Alep în traducerea lui Belfour (*The travels of Macarius*, I, p. 42) ca „a small town of Bulgarian christians” („chrétiens de Bulgarie”, interpretează d. N. Iorga în „*Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea*” p. 57), nu e *Telița*, cum am afirmat în numărul precedent al acestei reviste (p. 38, nota 34), ci *Iglița* („Iglița”).

2. Profităm de ocazie pentru a arăta că *Rimeshti*, din aceeași ediție engleză, a fost greșit interpretat ca *Rimnic* în traducerea d-rei E. Cioran (p. 176), întrucât un sat *Rimești* exista, de fapt, în jud. Vâlcea (cf. P. Poni: *Statisticele răzeșilor*, p. 188). Un „Micu din Rimești” se pomenește într-o scrisoare din 1530 (St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 55); iar un act dela Mihnea-Vodă, din 1586, vorbește de acelaș sat vîlcean (ibid. p. 299), pe care d. G. Valsan mi-l semnaleză și pe harta rusească din 1835, cu 84 de familii (V. și Dicț. geogr., s. v. Rimești).

3. Relativ la etimologia *Hirșovei* (Carsium, tipărit greșit: Carsum) notăm, pe lângă existența unul dublet toponimic vasluian (vezi Poni, op. cit. p. 135), numele de sat mehedințean, din regiunea deluroasă, *Clrșiu* (ibid. p. 203).

4. Adăugim că explicația numelui *Chiliei* din *chilie*, propusă de d-l N. Iorga (în „*Basarabia noastră*”), găsește un sprijin în răspândirea denumirii de *Chilia*, *Chiliile*, în toponimia românească (vezi, d. ex., Poni: op. cit. pp. 150, 183, 195).

II.

Din partea d-lui C. S. Nicolădescu-Ploșcor, primim următoarea interesantă întâmpinare:

Citind în Analele Dobrogei An. I No. 2 niște folklor dobrogean, am găsit la pag. 274—275 un cântec: „Cântecul lui Vlaicu” pe care-l cunoșteam destul de bine chiar din gura autorului.

În satul *Giubega* din județul *Dolj*u trăia un poet popular foarte cunoscut, numit *Radu de la Giubega*, vătășel la primărie fără să știe un pic de carte, dar fiind în curent cu toate ce se întâmplau în lume și în țară. Radu, ce noutăți auzia, le punea în cântec și le spunea la toată lumea. La alegeri făcea propagandă în versuri; la bălciuri îl găsim spunându-și cântecele în schimbul unui bacșiș sau unei juici; în sfârșit, numele lui a răsbătut destul de departe, dar nu atâta cât au răsbătut cântecele lui.

Nu era eveniment mare sau mic pe care să nu-l fi cântat Radu: *Trinu di la Balota*, *Regina Draga* etc.; iar în vremea războiului acesta, cântecele lui se cântau pe toate cărările: *Răzbelu European*, *Lupta de la Verdun*, *Ocuparea Sârbiei*, *Mobilizarea*, *Sub ocupație*, *Lupta de la Mărășești*, etc. toate frumoase.

Din nenorocire a murit în 1918, în vârstă de 64 de ani și de la el nu avem nici o culegere de poezii tipărite. Două cântece numai am văzut publicate și acelea, unul, „*Lupta dela Mărășești*” publicat de un sergent invalid sub numele lui și „*Cântecul lui Vlaicu*” publicat de D-stră¹⁾. Cântecul acesta îl știu precis că e al lui Radu și mă mir cum s'a putut auzi în Dobrogea, fără să aibă decât prea puține schimbări. Așa la versul cinci, în poezia dobrogeană figurează ca sat natal al lui Vlaicu, satul *Fierbinți*, pe câtă vreme la Radu e satul *Biținți*; la versul 24, Radu zicea: „*Frunză verde trei tufani*” care se potrivea mai bine cu versul următor: „*Arză-i focu de Balcanii*” și nu zicea „*Frunză verde trei stejari*”, ca în cea culeasă din Dobrogea. Între versurile 31—32 Radu mai avea trei versuri:

Vlaicule, Vlăicuțu mamii,
Când ai trecut tu Balcanii
S'au înspăimântat Bulgarii.

1) Sub numele lui Ștefan Andrei, normalist, care l-a cules de la Pricopia M. Pricop din satul Abdulah, Constanța, N. R.

Afară de aceste mici schimbări, cântecul cules în Dobrogea este în totul tot asemănător cu al lui Radu. Deci, putem afirma că e opera lui care, făcută în gustul poporului, rădăcește de parte de Giubega, unde a fost făcută, unde e păstrată de toți cari au simțit la fel pentru Vlaicu și singurul merit al lui Radu e că a cântat cel dintâi pe Vlaicu, așa cum l'ar fi cântat tot poporul la un loc, și dovada o avem înaintea ochilor.

Singur numele lui s'a despărțit de cântece..

El s'a dus și râul cel mare e că încă nu s'au adunat cântecele lui, care or forma un număr mare de pagini; dar dacă nu le-au cules cărturarii, le ține minte poporul, căci la drept vorbind, pentru el ereau făcute, nu pentru cărturari.

Ca un exemplu de poezie a lui Radu, dau mai la vale sfârșitul unui cântec „Războiul european” pe care-l spunea înainte de a intra și noi în luptă:

Și-altă foaie busuioc
 Noi când vom intra în joc,
 Nu vom ține hora'n loc.
 Vom întinde hora mare.
 Până'n vechile hotare,
 Desrobind ai noștri frați,
 Ce-s de veacuri subjugaji
 Și vom face să dispară
 Granița dinspre Carpați:
 Să vedeți atuncea joc,

Cu toți frații la un loc. !
 De-o vrea bunul D-zeu
 Să fie pe gândul meu,
 Să sfârșim al nostru joc
 Cu bine și cu noroc,
 Să se'nchee 'ntre popoare
 Pacea veșnică și tare
 Și să făurim sub soare
 România noastră mare.

Giubega, 21 Ianuarie 1900.

Comunicată de d-l Mihai Ștefan

Ce-am scris, m'am simțit dator să scriu și vă rog primiți salutarile mele.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR

A P E L CĂTRE PREOTII SI ÎNVĂȚĂTORII DE LA SATE

Dirrecția revistei «*Analele Dobrogei*» se îndreaptă către toți preoții și învățătorii satelor dobrogene cu rugămintea de a culege tot felul de cântece populare, proverbe, zicători, basme, descântece, ghicitori, bocete, orații de nuntă, colinde, etc., etc., și a le trimite spre publicare d-lui C. Brătescu, directorul revistei, la *Constanța*. În culegerea acestor produse ale poporului, folkloriștii sunt rugați a reda graful popular, așa cum se aude, cu toate particularitățile lui dialectale, fără nici un adaos personal; apoi a nota persoana dela care s'a cules folklorul, vârsta ei și localitatea. În culegerea cântecelor sau altor produse populare străine, s. ex.: tătărești, bulgărești, rusești, etc., se va da și o traducere paralelă.

Manuscrisele trebuie să fie scrise clar și numai pe o pagină. Ele vor fi semnate de culegător și vor fi publicate sub numele D-lor.

ERRATA

Folklorul tătăresc și turcesc, publicat în acest număr, a fost cules în satul *Pervella* de d l *I. Dumitrescu*, învățător.

Folklorul lipovenesc, cules de *Cuzmicl Trahim*, s'a tiparit sub îngrijirea d-lui *Moruzov*, profesor de muzică la liceul *Mircea* din *Constanța*.
